

Bättre marknad för tjänstehundar

Betänkande av Tjänstehundsavelsutredningen

Stockholm 2010

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2010:21

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-598 191 91
Ordertel: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02)
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som ska svara på remiss.
Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/remiss>

Textbearbetning och layout har utförts av Regeringskansliet, FA/kommittéservice

Omslagsfotografier: Ulrika Bergman

Tryckt av Elanders Sverige AB
Stockholm 2010

ISBN 978-91-38-23368-9
ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Jordbruksdepartementet

Den 2 april 2009 beslutade regeringen att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utvärdera det nya systemet för upphandling och placering av ledarhundar. Utredningen skulle också utreda vilka åtgärder som skulle kunna stimulera den privata uppfödningen av hundar lämpliga för tjänst hos statens myndigheter.

Agronom Bo Genfors förordnades som särskild utredare fr.o.m. den 2 april 2009. Som experter i utredningen förordnades fr.o.m. den 4 juni 2009 departementssekreteraren Per Bolinder (Försvarsdepartementet), chefen för Försvarsmaktens hundtjänstenhet Thomas Goder (Försvarsmakten), kemisten Ann Kjellström (Tullverket), departementssekreteraren Andreas Kvarnängen (Justitiedepartementet), förbundsstyrelseledamoten Ulrika Norelius (Synskadades Riksförbund), poliskommissarien Sven Nyberg (Rikskriminalpolisen), samordnaren för Kriminalvårdens hundverksamhet Pernilla Rask (Kriminalvårdsstyrelsen), departementssekreteraren Lisen Sjöling (Jordbruksdepartementet), verkställande direktören Ulf Uddman (Svenska Kennelklubben) och handläggaren av minhanteringsfrågor Jonas Zachrisson (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap).

Biologen Ulrika Bergman förordnades till sekreterare fr.o.m. den 18 maj 2009.

Utredningen har antagit namnet Tjänstehundsavelsutredningen.

Härmed överlämnas betänkandet Bättre marknad för tjänstehundar (SOU 2010:21). Utredningsuppdraget är nu slutfört.

Stockholm 31 mars 2010

Bo Genfors

/Ulrika Bergman

Innehåll

Ordlista	9
Sammanfattning	11
Författningsförslag	21
1 Uppdraget	25
1.1 Mitt uppdrag	25
1.2 Uppläggning av arbetet.....	26
1.3 Utredningens arbete	26
2 En tillbakablick	27
2.1 Tjänstehundsanvändningen i Sverige	27
2.2 Tidigare utredningar	28
2.2.1 En kort sammanfattning av Tjänstehunds- utredningen (SOU 2005:75)	28
2.3 Vad har hänt sedan år 2005?	30
2.3.1 Polisen	30
2.3.2 Försvarsmakten.....	31
2.3.3 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.....	31
2.3.4 Tullverket	31
2.3.5 Kriminalvården	32
2.3.6 Ledarhundar	32
2.3.7 Antalet tjänstehundar.....	32

3	Statliga tjänstehundsanvändare.....	33
3.1	Polisen.....	33
3.2	Försvarsmakten	37
3.3	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	42
3.4	Tullverket.....	46
3.5	Kriminalvården	49
3.6	Synskadades Riksförbund.....	51
4	Andra tjänstehundsanvändare	55
5	Uppfödare.....	57
6	Principresonemang	59
6.1	Olika typer av tjänstehundar för olika användningsområden	59
6.1.1	Polisens och Försvarsmaktens hundar	59
6.1.2	Tullverkets och Kriminalvårdens hundar	60
6.1.3	Ledarhundar	61
6.1.4	Minhundar	61
6.1.5	Räddningshundar och hemvärnshundar	61
6.2	Statens ansvar för tillgången på tjänstehundar	61
6.2.1	Vem ska ansvara för att det finns tillräckligt med potentiella tjänstehundar?	62
6.3	Vad konstituerar en brist?	64
6.3.1	Bristande köpkraft	64
6.3.2	Geografisk brist.....	65
6.3.3	Säsongsmässig brist.....	65
6.3.4	Absolut brist.....	65
6.4	Vilka brister kan vara relevanta för tjänstehundsanvändare?	65
6.4.1	Bristande köpkraft	66
6.4.2	Geografisk brist.....	66
6.4.3	Säsongsmässig brist.....	66
6.4.4	Absolut brist.....	67

6.5	Olika metoder för att stödja och främja privat hundavel och uppfödning.....	67
6.5.2	Kan någon av ovanstående metoder vara relevanta för tjänstehundsuppfödare?	71
6.6	Offentlig upphandling och konkurrens	73
6.6.1	Offentlig upphandling.....	73
6.6.2	Konkurrensregler.....	75
7	Slutsatser och förslag	77
7.1	Synskadades Riksförbunds myndighetsuppdrag.....	77
7.2	Har det tidigare funnits stimulansåtgärder riktade till privata uppfödare av tjänstehundar?	79
7.3	Finns det i dag några stimulansåtgärder till privata uppfödare av tjänstehundar?	80
7.4	Vad kan göras för att stimulera privata uppfödare av tjänstehundar?	80
7.4.1	Polisen	81
7.4.2	Försvarsmakten.....	83
7.4.3	Tullverket och Kriminalvården.....	84
7.4.4	Hundekipage som rekryteras av brukshunds-klubbarna.....	85
7.5	Andra frågor.....	86
7.6	Inrättande av ett avelsråd för statliga tjänstehundar.....	87
7.6.1	Varför behöver ett avelsråd för statliga tjänstehundar inrättas?	87
7.6.2	Ett avelsråd bör inrättas	90
7.6.3	Vilka uppgifter ska rådet ha?.....	91
7.6.4	Vilken sammansättning bör rådet ha?	95
7.6.5	Hur bör rådet arbeta?	96
7.6.6	Hur ska rådet organiseras?	96
7.6.7	Hur ska avelsrådet finansieras?	97
7.7	Att ta hänsyn till vid införande av förslagen	98
7.7.1	Öppen offentlig upphandling	99
7.7.2	Finansiering av avelsrådet.....	99

8	Konsekvensanalys.....	101
8.1	Öppen offentlig upphandling.....	101
8.1.1	Polisen.....	102
8.1.2	Försvarsmakten.....	102
8.1.3	Tullverket.....	103
8.1.4	Kriminalvården.....	103
8.1.5	Uppfödare.....	103
8.2	Ny organisation för inköp av polishundar.....	104
8.3	Försvarsmaktens hunduppfödning.....	105
8.4	Avelsråd för tjänstehundar.....	106
8.5	Statsfinansiella konsekvenser.....	106
8.6	Konkurrensrättsligt.....	107
8.6.1	Avelsrådets verksamhet.....	107
	Kontakter.....	109
	Referenser.....	111
	Bilagor	
	<i>Bilaga 1</i> Kommittédirektiv.....	113
	<i>Bilaga 2</i> Tilläggsdirektiv.....	123
	<i>Bilaga 3</i> Internationella erfarenheter.....	125
	<i>Bilaga 4</i> Prismodeller.....	143
	<i>Bilaga 5</i> Förslag avseende avelsråd för statlig avel/destinationsuppfödning/privat uppfödning för tjänstehundar.....	145

Ordlista

MSB	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
SKK	Svenska Kennelklubben
SBK	Svenska Brukshundsklubben
SRF	Synskadades Riksförbund
FHTE	Försvarmaktens hundtjänstenhet
Polisen	Polisen används i betänkandet som ett samlande begrepp för samtliga polismyndigheter, dvs. Rikspolisstyrelsen och de 21 polismyndigheterna
Hundskolan	Generell beteckning i detta betänkande för hundskoleverksamheten i Sollefteå 1936–2007.
Lämplighetstest	Polisen, Försvarmakten, Tullverket och Kriminalvården lämplighetstestar hundar innan dessa köps in. Eftersom myndigheternas krav på hundarna skiljer sig är testerna för respektive myndighet olika.
Tjänstbarhetsprov	Fortlöpande kvalitetssäkring av tjänstehundar. Provet genomförs årligen för att hunden ska kunna fortsätta sin tjänst.
Omplaceringshundar	Hundar som av olika anledningar inte funnit sig tillrätta i sitt första hem och därför säljs vidare. Det är dessa hundar som bland annat Polisen köper.

Tjänstehundsämne	Hundar som har sådana egenskaper att de är lämpliga att utbilda till tjänstehundar
Hundekipage	Hundförare och hund
Patrullhund	Hundar som används av Polisen, Försvarmakten och väktarbolag. Hundarna används bland annat för att spåra personer, söka försvunna personer, leta efter tappade, gömda eller stulna föremål samt skydd av förare.
Specialsökhund	Hundar som används av Polisen och Försvarmakten. Hundarna är utbildade för att söka efter olika typer av substanser, till exempel narkotika, sprängmedel och brännbara vätskor.
Narkotikahund	Hundar som används av Tullverket och Kriminalvården för att söka efter narkotika.
Minhundar	Hundarna är utbildade till att söka efter minor och klusterbomber.
Eftersökshund	Polisens beteckning för hundar som används för att söka efter människor som gått vilse.
Fjällräddningshund	Utbildad för att söka efter människor i lavindrabbade områden.

Sammanfattning

Uppdraget

Regeringen beslutade den 2 april 2009 att tillsätta en utredning för att utreda vilka åtgärder som skulle kunna stimulera den privata tjänstehundsaveln (Jo 2009:01). En särskild utredare fick uppdraget att:

- utvärdera om det nya systemet för upphandling och placering av ledarhundar, som trädde i kraft den 1 januari 2006, har fått avsedda effekter,
- kartlägga vilka åtgärder som har vidtagits eller vidtas för att stimulera privata uppfödare att avla fram hundar som är lämpliga som tjänstehundar, så kallade tjänstehundsämnen och
- analysera vilka incitament och vilket stöd som eventuellt kan behövas för att få privata hunduppfödare att bedriva avel med och föda upp tjänstehundsämnen samt lämna förslag till hur ett system för att stödja och främja privat avel och uppfödning ska utformas.

Som tjänstehundar definierades ledarhundar för synskadade samt hundar som tillhör staten och i huvudsak används inom Polisen, Försvarmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Tullverket och Kriminalvården. I begreppet ingår också hundar som tillhör en enskild person men som på grund av särskild förbindelse ska hållas till nämnda myndigheters förfogande.

Är det brist på hundar?

Användarna av tjänstehundar anser att det är svårt att få tag på tjänstehundsämnen, det vill säga hundar som har sådana egenskaper att de är lämpliga att utbilda till tjänstehundar. Min analys visar att det finns olika orsaker till att det kan uppstå brist på sådana hundar. Brist kan bero på att köparna söker efter hundar enbart i en begränsad geografisk region eller till en viss tidpunkt. En brist på utbud kan också finnas på grund av att berörda myndigheter inte är beredda att betala priser som begärs för befintliga hundar eller om det inte finns ett tillräckligt antal hundar. Min analys visar att i vart fall de två förstnämnda orsakerna föreligger från tid till annan.

Olika kategorier av hundar

Tjänstehundar är inte ett enhetligt begrepp. De kan delas in i olika kategorier. Polis- och försvarsmaktshundar har snarlika uppgifter och kan betraktas som en första kategori. Hundarna används för bevakningsändamål och för att skydda sin förare. De används också till att söka efter narkotika och sprängämnen samt spåra efter människor. De hundraser som används är i huvudsak schäfer och malinois.

Tullverkets och Kriminalvårdens hundar används för att söka efter narkotika. Eftersom de har likartade uppgifter kan de därför betraktas som en andra kategori. De hundraser som används av dessa användare är i huvudsak labrador och springer spaniel.

Ledarhundar är en tredje kategori som Synskadades Riksförbund (SRF) har ansvar för. Labrador är den vanligaste hundrasen bland ledarhundar.

De hundar som används inom räddningstjänst och hemvärn är en fjärde kategori eftersom det är färdiga hundekipage, det vill säga hundförare och hund, som efterfrågas. Ekipagen rekryterar Svenska Brukshundsklubben bland intresserade hundägare. Efter genomgången grundutbildning i brukshundsklubbarnas regi kontrakteras de av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) respektive hemvärnet. Bland hundar inom räddningstjänst och hemvärn finns ett flertal raser representerade men vanligast är schäfer och labrador.

Slutligen utgör de minsökande hundar som MSB har i tjänst utomlands en femte kategori. Minhundarna är uteslutande av rasen malinois.

Eftersom hundarnas användningsområden och därmed kraven på dem är olika samt att antalet tjänstehundar är litet anser jag att staten inte kan ha ett övergripande ansvar för att det finns tillräckligt många lämpliga tjänstehundsämnen. Med andra ord är tillgången på tjänstehundar inte en fråga av infrastrukturell art. I stället är det varje användare som får ta ansvar för sin egen försörjning av tjänstehundar.

Slutsatser och förslag

Synskadades Riksförbunds myndighetsuppdrag

Min bedömning

Det nya systemet för upphandling och placering av ledarhundar fungerar väl och några åtgärder behövs inte.

Sedan år 2006 har Synskadades Riksförbund (SRF) ett myndighetsansvar vad gäller tilldelning och återtagande av ledarhundar. Samtidigt beslutade regeringen att öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag skulle tillämpas vid inköp av ledarhundar. Innan dess levererades så gott som samtliga ledarhundar av Iris Hundskolan AB, vilket ägdes av Iris AB som är ett företag med nära anknytning till SRF.

Det har efter nyordningen inte varit svårt att få tag på tillräckligt med ledarhundar. Väntetiderna för att bli tilldelad en ledarhund efter det att beslut har fattats är tillfredställande. Priset per hund har i genomsnitt sjunkit med 20 procent.

Iris Hundskolan AB upphörde med sin verksamhet kort tid efter det att SRF fick sitt myndighetsansvar. SRF befinner sig därför inte längre i en potentiell jävsituation.

Har det tidigare funnits eller finns det i dag några stimulansåtgärder riktade till privata uppfödare av tjänstehundar?**Min bedömning**

Det har inte förekommit några statliga stimulansåtgärder som riktat sig till privata uppfödare av tjänstehundar.

För närvarande finns inga stimulansåtgärder till privata uppfödare av tjänstehundar.

Jag har konstaterat att det vare sig nu finns eller tidigare har funnits någon statlig stimulans för privata uppfödare av tjänstehundar. På grund av Försvarmaktens relativt omfattande hunduppfödning är det snarast det motsatta som gäller. På grund av den minskar staten marknadsutrymmet för nuvarande och potentiella uppfödare av brukshundar i allmänhet och tjänstehundar i synnerhet.

Vad kan göras för att stimulera privata uppfödare av tjänstehundar?**Min bedömning**

Det finns ingen enskild åtgärd som på ett enkelt sätt kan underlätta för privata uppfödare av tjänstehundsämnen.

Den bästa stimulansen för de privata uppfödarna är ett ökat marknadstillträde. Detta kan åstadkommas genom en kombination av åtgärder hos de olika tjänstehundsanvändarna.

Polisen

Mina förslag

Polisen ska centralisera sin anskaffning av polishundar till Polishundtjänsten som ligger under Rikspolisstyrelsen.

Anskaffning av hundar ska ske genom öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag.

Polisen bör pröva att köpa åtminstone en del av sitt behov av hundar som valpar.

Polisen behöver rekrytera cirka 100 tjänstehundar per år. I dag ansvarar varje länspolismyndighet för att köpa polishundar till sin egen organisation.

Polisen efterfrågar hundar som är ungefär ett och ett halvt år gamla. De hundar som står till förfogande för inköp är så kallade omplaceringshundar för vilka det inte finns en etablerad marknadskanal. Polisen lägger därför mycket tid och resurser på att söka efter lämpliga hundar.

För att få en bättre överblick över såväl utbud som efterfrågan av tjänstehundsämnen bör inköp av tjänstehundsämnen centraliseras och läggas under Rikspolisstyrelsens hundtjänst.

Polisen bör tillämpa öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag när de köper hundar. Därigenom tydliggörs vilka krav Polisen har så att uppfödare kan anpassa sin uppfödning för att möta dem. På så sätt skapas en marknadsplats för Polisens tjänstehundar.

Polisen bör också pröva att köpa en del av sitt behov av tjänstehundsämnen som valpar. Ett motiv är att de då får tillgång till hela utbudet av hundar.

Försvarmakten

Mina förslag

Försvarmakten ska enbart föda upp hundar för eget behov.

Minskningen av uppfödningen bör ske i takt med att den privata uppfödningen av tjänstehundsämnen växer till.

Försvarmakten ska tillämpa öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag när de köper hundar.

Överlåter Försvarmakten hundar ska marknadspris tas ut.

Försvarmakten rekryterade tidigare hundar på samma sätt som Polisen. Sedan år 2006 har Försvarmakten byggt upp en egen avelsbesättning av schäferhundar. Den har möjlighet att producera 400 valpar om året vilket är åtta gånger Försvarmaktens årliga behov av hundar. Försvarmaktens uppfödning medför att deras behov av att köpa schäferhundar, som är den vanligaste tjänstehunden, försvinner.

Volymen på uppfödningen gör också Försvarmakten till en konkurrent på marknaden för brukshundar i allmänhet och tjänstehundar i synnerhet. När Försvarmakten säljer en hund till Polisen är priset som tas ut lägre än vad Polisen betalar för hundar från andra säljare.

Tullverket och Kriminalvården

Mina förslag

Tullverket ska tillämpa öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag när de köper hundar.

Tullverket och Kriminalvården bör samverka när det gäller inköp av hundar.

Tullverket och Kriminalvården använder hundar för att söka efter narkotika. Detta medför att de båda myndigheterna efterfrågar samma egenskaper hos hundarna.

Tullverket bör tillämpa öppen offentlig upphandling när de köper sina tjänstehundsämnen. Detta tydliggör vilka krav Tullverket ställer och bör på sikt öka antalet potentiella leverantörer.

Tullverket har ett årligt behov av att köpa in cirka 10 hundar. Kriminalvårdens årliga behov av hundar är väsentligt lägre. En samordning med Tullverket när det gäller öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag skulle kunna vara fördelaktig. Endast ett upphandlingsunderlag skulle behöva göras och volymen hundar som ingår i upphandlingen skulle bli större.

Hundekipage som rekryteras av brukshundsklubbarna

Min bedömning

Anskaffning av hundar till räddningstjänst och hemvärn ger inte anledning till några åtgärder.

Hundar som används som räddningshundar av MSB och hundar som används inom hemvärdet rekryteras via brukshundsklubbar runt om i landet. I båda fallen är det personer som redan har hund och som är intresserade av att ingå i räddningsstyrkan eller i hemvärdet som rekryteras.

Eftersom hundarna redan är inköpta när de potentiella hundförarna anmäler sitt intresse hos brukshundsklubbarna är inte hundförsörjningen för räddningshundsverksamheten och hemvärdet ett problem. I stället är det rekryteringen av personer som är den begränsande faktorn.

Inrättande av ett avelsråd för statliga tjänstehundar

Mina förslag

Ett avelsråd för statliga tjänstehundar ska inrättas. Rådet ska vara ett nationellt samordningsorgan med rådgivande och stödjande verksamhet med uppgift att främja en väl fungerande marknad för statliga myndigheters behov av tjänstehundar.

Rådet ska utarbeta råd i frågor om avel av hundar lämpade som tjänstehundar. Rådet ska också utarbeta rådgivande anvisningar för sådana tester av hundar som genomförs i samband med inköp av tjänstehundsämnen för att bedöma förmågan att tjänstgöra som tjänstehundar. Rådet ska även i övrigt stödja berörda myndigheter vid deras upphandling av tjänstehundar.

Rådet ska organisera ett kontinuerligt informations- och erfarenhetsutbyte mellan berörda myndigheter och hunduppfödare.

Uppfödare som förklarar sig beakta avelsrådets rådgivning ska vara ackrediterad uppfödare. Hundvalpar från ackrediterad uppfödare efter lämplig kombination av föräldradjur kan av rådet förklaras vara av certifierat ursprung.

Avelsrådet bör ha till syfte att öka tillgången på tjänstehundsämnen. Detta bör ske genom att rådet främjar ett målmedvetet avelsarbete som utförs gemensamt av uppfödare som anammar råd från avelsrådet. På så sätt kan hundarnas fysiska och mentala kapacitet långsiktigt förbättras. Vidare bör råd tas fram för vilka tester, testbanor och testare som bör användas för att bedöma hundars lämplighet som tjänstehundar.

Ett avelsråd för statliga tjänstehundar bör vara ett nationellt samordningsorgan och därför arbeta genom rådgivning och inte genom föreskrifter eller andra bindande normer. Genom att beakta rådgivning från rådet kan en uppfödare öka sina möjligheter att med framgång delta i användarmyndigheternas kommande upphandlingar.

Uppfödare som frivilligt beaktar avelsrådets rådgivning bör kunna ackrediteras av rådet. Ackrediterade uppfödare som får valpkullar efter hundar med goda avelsresultat bör kunna få dessa förklarade vara av certifierat ursprung av rådet.

Rådet bör vara partsammansatt och verksamheten bör ha stöd i författning. Ordförande i rådet utses av regeringen. Rådets övriga

ledamöter utses även de av regeringen. Två av dem utses av regeringen efter förslag från tjänstehundsanvändare, en efter förslag från uppfödare och en efter förslag från Sveriges lantbruksuniversitet.

Rådet bör vara självständigt och fristående i förhållande till de olika intressenterna. Rådet bör därför vara organiserat utanför användarmyndigheterna. Jag föreslår att rådet avtalar med Svenska Kennelklubben om lokaler och administration.

Testerna bör finansieras av avgifter. Rådets övriga verksamhet bör finansieras av anslag från statsbudgeten. Medlen tas från UO 6 Försvar och samhällets krisberedskap och anläggningar och förs över till UO 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar.

Konsekvenser av förslagen

Inköp genom öppen offentlig upphandling

Den ekonomiska konsekvensen av att gå över till att köpa hundar genom öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag är svår att förutspå. Vanligen brukar tillgången öka och priserna sjunka när man övergår till att handla upp en produkt i konkurrens. Detta var fallet när ledarhundar började köpas genom öppen offentlig upphandling. Emellertid är det på kort sikt osäkert hur stor tillgången på tjänstehundsämnen är vilket kan medföra att priserna inte kan sänkas jämfört med i dag.

En övergång till öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag kommer att ställa nya administrativa krav på hundföretagen. Bland annat kan underlagen förutses bli omfattande vilket kräver kunskaper för att sätta sig in i dess konsekvenser.

Minskning av Försvarsmaktens hunduppfödning

Jag bedömer det vara fördelaktigt om minskningen av Försvarsmaktens hunduppfödning sker i takt med att tillgången på tjänstehundsämnen från privata uppfödare växer till. Därför bör minskningen ske gradvis, under ett par års tid. Detta får till konsekvens att finansieringen av avelsrådet måste få en övergångslösning.

Statsfinansiellt

Förslagen är statsfinansiellt neutrala. Den föreslagna minskningen av försvarsanslaget motiveras med att Försvarsmakten inte längre ska bedriva hundavel och därmed kan minska sina kostnader utan att det får menlig effekt på dess anskaffning av tjänstehundar.

Författningsförslag

Förslag till förordning (2010:000) om avelsrådet för statliga tjänstehundar

Härigenom föreskrivs följande.

Uppgifter

1 § Avelsrådet för statliga tjänstehundar är ett nationellt samordningsorgan som har till uppgift att genom rådgivande och stödjande verksamhet främja en väl fungerande marknad för statliga myndigheters behov av tjänstehundar.

Rådet ska

1. utarbeta råd i frågor om avel av hundar lämpade att vara tjänstehundar,

2. utarbeta rådgivande anvisningar angående sådana tester av hundar som ska utföras i samband med berörda myndigheters upphandling av tjänstehundar,

3. tillhandahålla tester enligt 2,

4. även i övrigt stödja berörda myndigheter i fråga om deras upphandling av tjänstehundar, samt

5. organisera kontinuerligt informations- och erfarenhetsutbyte mellan berörda myndigheter och hunduppfödare.

2 § Rådgivning enligt 1 § andra stycket 1 och 2 ska beaktas av de statliga myndigheter med tjänstehundsverksamhet som enligt 6 § 1 representeras i rådet.

3 § Uppfödare av hundar som har förklarat att de kommer att beakta rådgivning enligt 1 § andra stycket 1 ska av rådet förklaras vara av rådet ackrediterade uppfödare.

En ackrediterad uppfödare som inte längre beaktar rådets rådgivning i sitt arbete ska av rådet förklaras inte vara en av rådet ackrediterad uppfödare.

Rådet ska ansvara för en förteckning över ackrediterade uppfödare.

4 § Erhåller en ackrediterad uppfödare en kull hundvalpar efter en kombination av avelsdjur som kan förväntas ge hundvalpar lämpliga att bli tjänstehundar ska rådet förklara valpkullen vara av certifierat ursprung.

Rådet ska ansvara för att certifierade valpkullar förtecknas.

Sammansättning

5 § Rådet ska ledas av en ordförande som utses av regeringen för en bestämd tid, högst tre år.

6 § Regeringen utser till övriga ledamöter, för en bestämd tid om högst tre år,

1. två ledamöter som representerar Rikspolisstyrelsen, Förvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Tullverket och Kriminalvården, efter gemensamt förslag från dessa,

2. en ledamot som representerar uppfödare av hundar, efter förslag av Svenska Kennelklubben, samt

3. en ledamot som är sakkunnig i husdjursförädling eller avelsfrågor, efter förslag av Sveriges lantbruksuniversitet.

7 § Vid rådet får det till stöd för arbetet finnas en referensgrupp bestående av sakkunniga och uppfödare, vilka utses av rådet.

Handläggning

8 § Rådet sammanträder efter kallelse av ordföranden.

9 § Rådet är beslutfört när ordföranden och minst tre fjärdedelar av de övriga ledamöterna är närvarande.

Om rådet inte är enigt om ett beslut, ska omröstning ske. Vid omröstning ska den mening gälla som omfattas av mer än hälften av ledamöternas röster. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst.

Den ledamot som vill anmäla avvikande mening ska göra det innan sammanträdet med rådet avslutas.

10 § Det ska föras protokoll över rådets sammanträden.

11 § Rådet ska upprätta en arbetsordning.

Organisation

12 § Rådet ska ha ett kansli som leds av ordföranden.

Rådet får utse sekreterare och andra föredragande.

Rådet får träffa avtal med Svenska Kennelklubben om att klubben tillhandahåller rådet lokaler och administrativt stöd samt om rådets användande av klubbens hund- och avelsdata.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2011.

1 Uppdraget

1.1 Mitt uppdrag

Enligt direktiven som bifogas i sin helhet var mitt uppdrag att:

- utvärdera om det nya systemet för upphandling och placering av ledarhundar, som trädde i kraft den 1 januari 2006, har fått avsedda effekter,
- kartlägga vilka åtgärder som har vidtagits eller vidtas för att stimulera privata uppfödare att avla fram hundar som är lämpliga som tjänstehundar, så kallade tjänstehundsämnen och
- analysera vilka incitament och vilket stöd som eventuellt kan behövas för att få privata hunduppfödare att bedriva avel med och föda upp tjänstehundsämnen samt lämna förslag till hur ett system för att stödja och främja privat avel och uppfödning ska utformas.

Om jag bedömde att det behövs visst stöd från statens sida för att täcka behovet av tjänstehundsämnen ska även konkreta förslag lämnas till hur en statlig samordning av tjänstehundsverksamheten ska organiseras. Denna samordning bör begränsas till en stödjande och rådgivande funktion medan privata aktörer bör ges det praktiska ansvaret för uppfödningen. Privata hunduppfödare bör även ges det praktiska ansvaret för aveln, om inte utredaren finner särskilda skäl som talar emot det.

Som tjänstehundar definierades ledarhundar för synskadade samt hundar som tillhör staten och i huvudsak används inom Försvarsmakten, Polisen, Tullverket, Kriminalvården eller Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. I begreppet ingår också hundar som tillhör en enskild person men som på grund av särskild förbindelse ska hållas till nämnda myndigheters förfogande.

1.2 Uppläggning av arbetet

Jag har analyserat marknaden för tjänstehundar och därvid koncentrerat mig på hur det årliga tillskottet rekryteras av respektive användarmyndighet. Jag har tittat på begränsningar i marknadstillträde och dess orsaker. Mot bakgrund av vad jag funnit lämnar jag förslag till förbättringar.

Det blev under utredningens gång tydligt att en huvuduppgift var att kartlägga incitament för att stimulera privata uppfödare av tjänstehundar.

Utredningen fick också i uppgift att utvärdera det nya systemet för upphandling och placering av ledarhundar som infördes 2006. Denna uppgift skiljer sig i viss mån från det övriga uppdraget.

Utvärderingen har visat på praktiska generella erfarenheter av hur öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag och anbudsförfarande kan fungera.

Betänkandet inleds med en historisk bakgrund följt av en beskrivning av hur tjänstehundar används och rekryteras. För varje statlig tjänstehundsanvändare avslutas redogörelsen med min analys av situationen. Därefter följer några principresonemang. Betänkandet avslutas med förslag och konsekvensanalyser. Till betänkandet bifogas bland annat en redogörelse av förhållanden hos tjänstehundsanvändare i andra länder.

1.3 Utredningens arbete

Till utredningen knöts en referensgrupp med vilken jag haft fyra möten. Förutom att ha inhämtat information från referensgruppen har jag också hämtat information genom samtal med och studiebesök hos flera uppfödare och användare av tjänstehundar. En längre studieresa till bland annat Norge har gjorts. Skriftlig information om förhållandena i andra länder har erhållits från tjänstehundsanvändare som valts ut därför att deras verksamhet bedömts hålla hög kvalitet.

2 En tillbakablick

Hunden har funnits i människans närhet, i vart fall sedan stenåldern. Den har tämjts och använts till olika nyttoändamål. Vallhund, vakthund och jakthund är exempel på traditionella områden där hundar nyttjats. Med tiden har hundar börjat användas för fler ändamål, till exempel för att leta efter gömda föremål eller att hjälpa synskadade att orientera sig.

2.1 Tjänstehundsanvändningen i Sverige

En modern och mer organiserad tjänstehundsanvändning i Sverige tog form i början på 1900-talet då de första polishundarna importerades från Tyskland. Därefter inledde försvaret en försöksverksamhet med hundar i Sollefteå. I spåren efter första världskriget återupptogs verksamheten och år 1936 inrättades ett arméhundväsande som fortsatt förlades till Sollefteå. Verksamheten omfattade avel, dressyr och utbildning. Ett samarbete med Polisen etablerades. Under slutet av 1950-talet började ledarhundar dresseras där. Därmed samlades den svenska tjänstehundsverksamheten på ett ställe.

År 1971 blev hundskoleverksamheten en egen myndighet, Försvarets Hundskola. Då samtliga kostnader för hundskolan skulle bäras av en egen myndighet stod det klart att det inte gick att få full kostnadstäckning genom intäkterna från sålda hundar. Det blev därför nödvändigt att skjuta till ytterligare budgetmedel. Huvudmannskapet för skolan överfördes från Försvarsdepartementet till Socialdepartementet år 1978 och namnet ändrades till Statens hundskola. Försvarsmakten började då köpa hundar från annat håll där priserna var lägre.

Ett utbrott av valpsjuka drabbade skolan år 1988 vilket fick till följd att inga hundar kunde levereras under en period. Nya köpmönster utvecklades och hundskolans ekonomi blev ännu sämre.

Hundskolan ombildades till aktiebolag år 1991. Sollefteå kommun gick in som delägare året därpå. Efter ett antal år med ägartillskott drog sig staten ur verksamheten år 1994. Ett par år senare övergick ägandet helt till Iris AB som drev hundskolan med inriktning på ledarhundar. De ekonomiska svårigheterna fortsatte dock och hundskolan gick i konkurs år 2002 för att slutligen läggas ner år 2007.

Även efter det att Polisen och Försvarsmakten i allt större skala köpte hundar från annat håll än från hundskolan hade de under lång tid den statliga uppfödningen att falla tillbaka på. När skolan ändrade inriktning och i större skala övergick till att ta fram ledarhundar minskade denna möjlighet. Med tiden upplevde såväl Försvarsmakten som Polisen svårigheter att rekrytera tillräckligt många lämpliga hundar när de blev allt mer beroende av omplaceringshundar.

Privata hunduppfödare har inte tidigare haft anledning att försöka avla fram tjänstehundar. Eftersom det är unghundar och inte valpar som efterfrågas av tjänstehundsanvändarna har de privata uppfödarna inte kunnat sälja valpar till dem.

2.2 Tidigare utredningar

På grund av de turbulenta förhållandena både vad gäller ägande och särskilt ekonomi har tjänstehundsfrågan varit föremål för ett antal utredningar¹ de senaste decennierna. Den senaste var Tjänstehundsutredningen som presenterades år 2005.

2.2.1 En kort sammanfattning av Tjänstehundsutredningen (SOU 2005:75)

2.2.1.1 Bakgrund

Utredningen Hundgöra – att göra hundar som gör nytta (SOU 2005:75) blev klar den 1 september 2005. Bakgrunden till utredningen var de problem som statliga tjänstehundsanvändare hade att få tag i lämpliga tjänstehundar till sina respektive verksam-

¹ Dnr S91/845/H Statens Hundskola, översyn och möjligheter
SOU 1992:20 Statens hundskola – ombildning från myndighet till aktiebolag
Ds 1994:90 Översyn av tjänstehundsförsörjningen
SOU 2005:75 Tjänstehundsutredningen.

heter. Det antal få och små kennlar och dressyrföretag som sysslade med tjänstehundsproduktion täckte inte användarnas behov. Vid denna tid var Iris Hundskolan AB, ett företag med nära anknytning till Synskadades Riksförbund, en stor leverantör av ledarhundar. Detta bolag, som utöver att själva föda upp och dressera ledarhundar även köpte in hundar, kunde dock inte leverera hela behovet av ledarhundar i Sverige.

Det som utmärkte den svenska populationen tjänstehundar var hundarnas varierande ursprung. Som exempel nämndes att endast enstaka kennlar var representerade med mer än en handfull hundar hos Polisen och Försvarsmakten. Användarna tog upp detta som ett problem. Myndigheterna ansåg att det var mycket svårt att hitta lämpliga hundar och att det lades stora resurser på detta.

De mentala egenskaper som är önskvärda hos en tjänstehund ansågs redan då ha blivit mer sällsynta, framförallt hos schäfer. Det totala antalet födda schäfrar hade dessutom sjunkit drastiskt. De valpar som ändå föddes med önskvärda egenskaper var inte alltid tillgängliga för inköp av myndigheterna.

De hundar som i grunden är lämpade för tjänst och som dessutom är till salu är ofta de hundar som ställer till problem för sina ägare, så kallade omplaceringshundar. I värsta fall kan problemen, när de väl uppstått hos hunden, vara svåra att få bukt med.

Enligt användarnas uppfattning och bedömning hade tjänstehundarnas fysiska hållbarhet och motståndskraft mot sjukdom blivit sämre.

2.2.1.2 Utredningen föreslog

- Att staten skulle ansvara för att det produceras tjänstehundsämnen i tillräckligt antal och av tillräckligt god kvalitet. Behovet hos de statliga användarna av tjänstehundar skulle kunna tillgodoses på både kort och lång sikt. När det gäller hundar som ska användas för skydds-, bevaknings- och sök- arbete skulle regeringen se till att ett avelsprogram upprättas och drivs. För detta ändamål föreslogs det att skapa en organisation.
- Att organisationens uppgift skulle vara att arbeta med styrning, planering och utveckling av tjänstehundsavel men även se till att det finns en fungerande fodervärdsverksamhet.

- Att finansieringen av förslagen rörande produktion av tjänstehundsämnen skulle ske inom ramen för anslagen för regional utvecklingspolitik.

Förslagen skulle inneburit kostnader för att hantera avelsprogrammet. Under uppbyggnadsperioden skulle intäkterna vara små vilket medförde att staten skulle finansiera hela verksamheten. Successivt borde intäkterna stiga men det gick inte att utgå ifrån att verksamheten i det långa perspektivet skulle bära sig själv.

En konsekvens av att inte starta en statlig avelsverksamhet skulle vara att de statliga tjänstehundsanvändarna även i fortsättningen vore beroende av den privata hundaveln. Utredningen bedömde att det då fanns risk för att ännu färre tjänstehundsämnen skulle bli tillgängliga för myndigheterna.

Skälet till att marknaden inte klarade att förse användarna med tillräckligt många lämpliga hundar var att de flesta uppfödare har liten omfattning på sin verksamhet.

En ny organisation för avel skulle innebära att alla uppfödare skulle ha rätt att delta i avelsarbetet förutsatt att de uppfyllde vissa kriterier samt följde det upprättade avelsprogrammet. De privata uppfödarna skulle då få lättare att sälja tjänstehundsämnen som föddes upp inom programmet.

Den satsning som föreslogs inkluderade även ökad forskning på hundområdet.

2.3 Vad har hänt sedan år 2005?

Sedan Tjänstehundsutredningens betänkande överlämnades år 2005 har förutsättningarna för en del av tjänstehundsanvändarna förändrats. För andra är verksamheten i stort sätt oförändrad.

2.3.1 Polisen

Polisen har inte ändrat tillvägagångssätt beträffande rekrytering och träning av tjänstehundar. Problemen att hitta tillräckligt många hundar som lämpar sig för polishundtjänst kvarstår.

2.3.2 Försvarsmakten

Störst är förändringen för Försvarsmakten. Genom regeringsbeslut efter det att regementet i Sollefteå lades ner år 2000 fick Försvarsmakten möjlighet att starta avel och uppfödning av tjänstehundar för eget behov. En förutsättning var att den förlades till Sollefteå. Försvarsmaktens avelsbesättning är under uppbyggnad och kommer fullt utbyggd att producera avsevärt fler hundar än vad Försvarsmakten har behov av. Detta innebär att Försvarsmakten blivit en stor producent av potentiella tjänsthundar. Tillgången åtminstone på Försvarsmaktens patrullhundar är därmed tillräcklig. En konsekvens är att Försvarsmakten, i stället för att som tidigare anstränga sig att få tag på tjänstehundar, framöver måste anstränga sig att sälja hundar. Detta är en fundamental förändring inte bara för Försvarsmakten utan för alla som ägnar sig åt uppfödning av tjänstehundar och brukshundar.

Inom hemvärnet finns det drygt 1 000 hundekipage. Vad gäller dessa är situationen densamma som under år 2005.

2.3.3 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Räddningsverket har upphört som självständig myndighet och blivit en del av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Räddningsekipage rekryteras emellertid på samma sätt om tidigare. År 2008 ändrade MSB kraven på ekipagens tillgänglighet. De ska nu kunna inställa sig på Arlanda flygplats inom tre timmar. Arlanda är numer också den enda inställelseplatsen. Detta har medfört att flera tidigare kontrakterade hundekipage inte längre är möjliga att använda. Den geografiska begränsningen av upptagningsområdet medför, åtminstone under en övergångsperiod, svårigheter att rekrytera nya ekipage.

Nytt sedan år 2005 är att MSB deltar i internationella minröjningsprojekt. För detta ändamål införskaffades sju minsökande hundar som år 2009 användes i Demokratiska Republiken Kongo.

2.3.4 Tullverket

Tullverket har vad gäller hundverksamheten i stort sett samma situation som år 2005.

2.3.5 Kriminalvården

Kriminalvården har anammat Tullverkets tillvägagångssätt vid rekrytering av hundar och köper nu in tjänstehundsämnen i stället för färdigtränade hundar.

2.3.6 Ledarhundar

När Tjänstehundsutredningen lämnade sina förslag år 2005 hade Iris Hundskolan AB i princip monopol på att leverera ledarhundar. Detta var ett företag med nära anknytning till SRF. Liksom sina föregångare brottades Iris Hundskolan AB med dålig ekonomi och lades ner år 2007. Dessförinnan, år 2006, förändrades de formella villkoren för SRF:s anskaffning av ledarhundar. Organisationen fick då ett myndighetsansvar för tilldelning och återtagande av ledarhundar. I stället för att som tidigare vända sig till en enda leverantör skulle nu ledarhundar köpas in genom öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag. Upphandlingen görs av Hjälpmedelsinstitutet. Till att börja med lämnade Iris Hundskolan AB anbud i upphandlingen och fick en del av leveranserna. Vid bolagets nedläggningen överläts de leveranser som återstod till ett annat bolag.

Eftersom Iris Hundskolan AB inte längre finns och offentlig upphandling med förfrågningsunderlag är öppen för alla intresserade uppfödare vars hundar fyller kriterierna i upphandlingsunderlaget har fler uppfödare kunnat leverera ledarhundar. Hösten 2009 var det fyra företag som levererade ledarhundar.

2.3.7 Antalet tjänstehundar

Antalet statliga tjänstehundar har varit konstant eller något ökande sedan år 2005. Den användare som markant ökat antalet tjänstehundar är Kriminalvården som år 2009 har 21 gentemot 12 hundar år 2005. I samband med övergången till ny försvarsorganisation som ska vara genomförd till år 2014 planerar Försvarsmakten en ökning av antalet hundar. Förändringen är ännu på planeringsstadiet vilket gör att det är för tidigt att bedöma om hundantalet kommer att öka och i så fall hur mycket.

3 Statliga tjänstehundsanvändare

3.1 Polisen

3.1.1.1 Vad gör myndigheten?

Polisens övergripande mål är att öka tryggheten i samhället och att minska brottsligheten. Det ska göras genom att förebygga och upptäcka brott och att se till att den som begår brott identifieras och åtalas.

Polisen består av Rikspolisstyrelsen, 21 polismyndigheter som motsvarar länsindelningen samt Statens kriminaltekniska laboratorium. Rikspolisstyrelsen är central förvaltningsmyndighet.

Polishundtjänsten lyder under Rikspolisstyrelsen och är lokaliserad till Karlsborg. Den samordnar, utvecklar och ser över regelverket för Polisens hundverksamhet. Den har även hand om utbildningen av polismän som arbetar som hundförare.

Vid de 21 polismyndigheterna finns det länshundbefäl som samordnar och ansvarar för respektive myndighets hundverksamhet. I varje myndighets organisationsplan anges det antal hundpatruller som ska finnas. Länshundbefålet ansvarar för rekrytering av nya hundar och hundförare. Polishundarna betalas med länsmyndighetens anslag.

3.1.1.2 Vad används tjänstehundarna till?

Polishundar används både i det brottsförebyggande arbetet och vid utredning av brott. Polisen använder sig av två typer av hundar, patrullhundar och specialsökhundar.

Patrullhundar används bland annat för att spåra personer, söka efter försvunna personer, leta efter tappade, gömda eller stulna föremål, undersöka brottsplatser och skydda sin förare.

Specialsökhundar är utbildade för att söka efter narkotika (narkotikasök), efter sprängmedel (bombsök), efter likdelar eller kroppsvätskor på brottsplatser (kriminallsök) eller efter brännbara vätskor där Polisen misstänker att branden är anlagd (brandsök). Det finns också ett fåtal kombinerade vapen- och ammunitionssökande samt bombsökande hundar.

Polisens hundar ska vara vid god hälsa, ha stor arbetslust, uthållighet och förmåga att fungera i skiftande och för hunden påfrestande miljöer. De används vid mellan 25 000 och 30 000 insatser varje år.

Utöver de ordinarie patrull- och specialsökhundarna har Polisen kontrakt med ett antal hundägare som tillsammans med sina hundar används för att söka efter människor som gått vilse (eftersökhundar) samt ägare av fjällräddningshundar som söker efter människor i lavindrabbade områden.

De vanligaste raserna bland tjänstehundar inom Polisen är schäfer och malinois.

3.1.1.3 Hur många tjänstehundar har myndigheten?

Polisen har i dag cirka 430 hundar i tjänst. Antalet inkluderar även hundar på prov, det vill säga hundar som är under träning och ännu inte i tjänst. Den största andelen, 395 stycken, är patrullhundar. Resterande 35 hundar är specialsökhundar.

Cirka 20 procent av Polisens hundar ägs av den enskilde hundföraren.

Den genomsnittliga tiden i tjänst för en patrullhund är knappt fem år och för en specialsökhund cirka sex år. I genomsnitt behöver Polisen nyrekrytera mellan 80 och 100 hundar per år.

Polisen har kontrakt med 64 eftersöksekipage och 14 fjällräddningsekipage.

3.1.1.4 Vilka är myndighetens hundförare?

Varje polishund är knuten till en hundförare som ansvarar för hunden. Tillsammans bildar de en hundpatrull. Hundföraren har arbetat några år som polis och har sedan gått en utbildning till polishundförare hos Polishundtjänsten i Karlsborg.

En polishund bor alltid hemma hos sin förare och följer dennes arbetsschema. Normalt är sex timmars arbetstid i veckan avsatt för hundförarens dressyr och träning av hunden. Resterande del av dressyren, vilket är den största delen, genomför hundföraren på sin fritid.

3.1.1.5 Hur rekryteras hundarna?

Polisen rekryterar kontinuerligt nya hundar och efterfrågar 15–36 månader gamla hundar. I genomsnitt är hundarna 24 månader gamla när de köps av Polisen. Varje länspolismyndighet rekryterar hundar för att täcka sitt eget behov. Letandet sker regionalt för att i första hand täcka det egna behovet. En viss samordning mellan de olika polismyndigheterna sker via Polishundtjänsten.

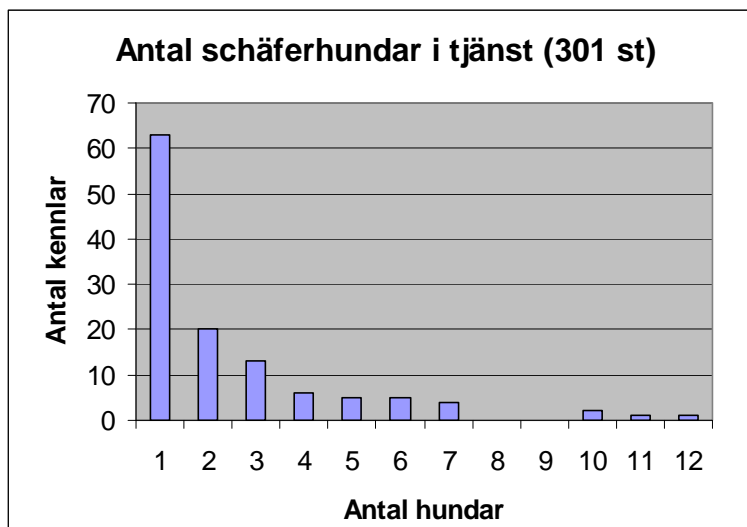
I samband med den första kontakten med en hundägare sorteras huvuddelen av erbjudna hundar bort. Vanliga orsaker är hundens ålder, ras eller beteendeproblem, exempelvis en stor jaktinstinkt som lett till att hunden jagat vilt. De fortsatt intressanta hundarna kontrolleras preliminärt. Detta görs för att värdera hundens potential och om det överhuvudtaget är värt att genomföra ett lämplighetstest. Av de hundar som Polisen lämplighetstestar för inköp är det bara 50 procent som godkänns.

De hundar som godkänns vid lämplighetstest lånar Polisen av säljaren i minst 30 dagar för att bedöma hur den fungerar socialt. Då påbörjas också lättare träning. Under dessa 30 dagar anser Polisen sig kunna få en uppfattning om hur hunden kommer att fungera i tjänst.

Beroende på hundens förkunskaper behöver den genomgå upp till 20 veckors dressyr innan den kan genomföra ett tjänstbarhetsprov. De flesta hundar som rekryteras är relativt odresserade.

I oktober 2009 hade Polisen hundar från drygt 170 kennlar i sin tjänst. De cirka 300 schäfrarna kom från 120 olika kennlar. Polisen hade också cirka 20 hundar utan kennelnamn (kennelnamn är ett krav från Svenska Kennelklubben först vid uppfödarens tredje valpkull). Den ursprungskennel som hade flest hundar i tjänst hos Polisen hade 16 stycken, samtliga av rasen malinois. Den kennel som hade flest schäferhundar i tjänst hos Polisen hade 12 stycken.

Figur 1 I oktober 2009 hade Polisen cirka 300 schäferhundar från 120 kennlar i sin tjänst. De flesta kennlar, 69 procent, hade bara en eller två hundar i tjänst.

Test av väktarhundar

Polisen har också i uppdrag att lämplighetstesta och genomföra det årliga tjänstbarhetsprov som krävs för att en hund ska vara godkänd för att arbeta som väktarhund.

3.1.1.6 Analys

Polisen anser att det är svårt att få tag på tillräckligt många lämpliga tjänstehundar. Svårigheten yttrar sig på så sätt att det tar lång tid att hitta varje lämplig hund och att en del hundar som tas in klarar testet men med resultat som ligger precis över gränsen för godkänd. En del av dessa hundar hade sannolikt inte kommit i fråga om tillgången på tjänstehundsämnen varit bättre.

Polisens decentraliserade rekrytering medför att arbetet långt ifrån är optimalt. Bristande överblick av exempelvis aktuellt behov hos länspolismyndigheterna är en faktor som är hämmande för Polisens rekrytering som helhet. En viss konkurrens om lämpliga hundar kan inte uteslutas och inte heller risken för bristande infor-

mationsspridning till andra länspolismyndigheter om lämpliga hundar när den egna myndighetens behov är täckt.

En valp säljs normalt vid två månaders ålder. Under valpens uppväxt påverkas den av sin omgivning. Det är nu som det visar sig om hunden finner sig tillrätta i sitt nya hem eller inte. De hundar som inte finner sig till rätta eller av andra anledningar inte kan bo kvar hos sin ursprungliga ägare kommer oftast ut på marknaden igen. Eftersom Polisen skaffar hundar som i genomsnitt är 24 månader gamla innebär det att det är just dessa omplaceringshundar som är tillgängliga för inköp. Endast en mindre del av antalet potentiellt lämpliga tjänstehundar står därför till Polisens förfogande. Det säger sig självt att detta inte är ett optimalt eller ens tillfredställande sätt att rekrytera tjänstehundar.

Ytterligare en nackdel är att den påverkan som valparna får i sitt första hem, innan de blir föremål för omplacering, ofta är negativ ur polishundsperspektiv. I värsta fall kan en potentiellt lämplig omplaceringshund inte gå att använda som polishund på grund av detta.

Ett alternativt sätt att skaffa tjänstehundsämnen är att köpa dem redan som valpar. En fördel med att köpa valpar är att hela hundpopulationen blir tillgänglig. Även med hänsyn tagen till att det inte är alla valpar som lämpar sig som polishundar blir urvalet större.

3.2 Försvarsmakten

3.2.1.1 Vad gör myndigheten?

Försvarsmakten ska enligt sin instruktion kunna försvara Sverige och främja svensk säkerhet genom insatser nationellt och internationellt. Försvarsmakten ska kunna upptäcka och avvisa kränkningar av det svenska territoriet samt värna Sveriges suveräna rättigheter och nationella intressen utanför det svenska territoriet. Försvarsmakten ska även med befintlig förmåga och resurser kunna lämna stöd till civil verksamhet.

Försvarsmaktens hundtjänstenhet (FHTE) är en del av Livgardet och förser Försvarsmaktens insatsförband med tjänstehundar. FHTE:s uppgift är bland annat att skaffa hundar, utbilda personal i hundtjänst, grunddressera patrullhundar och preparatsökande hundar. Enheten ansvarar även för att ta fram utkast till handböcker,

bland annat om hur och för vilka uppgifter tjänstehunden ska användas. FHTE bedriver avel och uppfödning av schäfer i Sollefteå.

Försvarsmaktens hundar är placerade på militärförband i samtliga vapenslag. Därtill har hemvärnet hundar i sin organisation, se nedan.

3.2.1.2 Vad används tjänstehundarna till?

Hundarna inom Försvarsmakten används till flera uppgifter. Dels används hundar som är dresserade till att söka efter narkotika, minor, ammunition och vapen. Dels används hundar för bevakningsändamål och kallas då patrullhundar.

Patrullhundar är utbildade för att bevaka byggnader och områden, att spåra och söka efter personer inom- och utomhus samt att leta efter föremål. De ska också kunna skydda sina förare mot hot.

En försvarsmaktshund ska vara vid god hälsa, ha stor arbetslust, uthållighet och ha förmåga att fungera i skiftande och för hunden påfrestande miljöer.

De vanligaste raserna bland tjänstehundar inom Försvarsmakten är schäfer och malinois.

3.2.1.3 Hur många tjänstehundar har myndigheten?

Försvarsmakten har i dag 105 hundar i tjänst. Ytterligare 31 hundar är under dressyr. Utöver detta har myndigheten cirka 1 100 kontrakterade hemvärnsekipage och drygt 350 hundar inom sitt avelsprogram.

I genomsnitt behöver Försvarsmakten nyrekrytera 50 hundar per år.

Försvarsmakten bedömer att det nuvarande totala behovet är 200 tjänstehundar. Behovet kan komma att öka från och med år 2014 på grund av den organisatoriska omstrukturering som en övergång från värnplikt till frivillig rekrytering och kontraktbaserade tjänster medför. Det diskuteras också att införa en insatsberedd skyddsstyrka. Blir denna verklighet kan ett antal nya tjänstehundar komma att behövas. Behovet kan bli så stort som ytterligare 250 hundar vilket skulle betyda ett totalbehov på cirka 450 hundar. I hemvärnet bedöms behovet vara 1 600 hundekipage.

3.2.1.4 Vilka är myndighetens hundförare?

Hittills har det oftast varit värnpliktiga som hanterat tjänstehundarna. Hundarna ska därför kunna hanteras av många personer. År 2014 när den nya organisationen inom Försvarmakten träder i kraft kommer detta troligtvis att ändras.

3.2.1.5 Hur rekryteras hundarna?

Sedan år 2004 bedriver Försvarmakten egen avel och uppfödning av schäfer för tjänsteändamål. Det är ur denna uppfödning myndigheten tar merparten av sina tjänstehundar.

Tanken är att avelsarbetet ska vara långsiktigt och ha som mål att förbättra schäferstammen. Försvarmakten bygger successivt upp verksamheten och beräknar att ha kommit upp i full volym under år 2010. När avelsverksamheten nått dit är avsikten att avelsbesättningen ska bestå av 80 avelstikar och 15 hanhundar. Då är också avsikten att sluta populationen, det vill säga helt själva bedriva avelsarbetet med den egna avelsbesättningen. Försvarmakten är dock öppen för att låta sitt eget avelsmaterial användas av andra uppfödare.

Förutom det regionalpolitiska motivet var svårigheten att få tag på tillräckligt många hundar som var lämpliga för Försvarmaktens behov ett motiv att starta uppfödning. Enligt regeringsbeslutet som ligger till grund för verksamheten ska den egna aveln tillfredsställa Försvarmaktens behov av tjänstehundar.

Under tiden från det att valparna lämnar uppfödningsanläggningen i Sollefteå till dess att deras lämplighet som försvarsmakts-hundar kan testas placeras de hos fodervärdar runt om i landet.

Fodervärdar rekryteras bland annat genom annonsering i press och på Internet. Det händer också att intresserade privatpersoner själva kontaktar hundavelsstationen. Hembesök sker hos den intresserade och om personen godkänns blir denne tilldelad en hund. Fodervärden får stöd och hjälp av särskilda fodervärds-konsulenter under hela fodervärdsperioden. Fodervärden har tillgång till veterinärer på Försvarmaktens bekostnad. År 2009 hade Försvarmakten omkring 220 valpar och 68 avelstikar utplacerade hos fodervärdar.

Valparna placeras ut hos fodervärden vid cirka två månaders ålder. När hundarna blivit runt 16 månader testas deras lämplighet som tjänstehundar inom Försvarsmakten.

En hund som inte anses lämplig som tjänstehund säljs i första hand till den fodervärd som tagit hand om hunden. Priset är ett lågt fast pris på 2 000 kronor. Ingen hänsyn tas till vad hunden skulle betinga på den öppna marknaden.

Vid försäljning av en hund till andra statliga myndigheter tar Försvarsmakten ut ett fast pris på 15 000 kronor. Det ska jämföras med de 40 000 kronor som Polisen betalar för hundar från annat håll.

Hemvärnsekipage, det vill säga hundförare med egen hund, rekryteras via Svenska Brukshundsklubben (SBK). När ekipagen är grundutbildade av SBK gör de ett certifieringsprov. Därefter kontrakteras de av hemvärnet och det är också hemvärnet som tar över ansvaret för träning och vidareutbildning. I hemvärnet finns hundtjänstinstruktörer och hundbefäl som också rekryteras via SBK.

3.2.1.6 Analys

När Försvarsmakten påbörjade sin hunduppfödning 2004 valde myndigheten att satsa på att bygga upp en avelsbesättning för att täcka det egna behovet av hundar. Regeringens beslut gav utrymme för såväl en uppfödning anpassad efter det egna behovet som en avelsbesättning.

Beroende på inavelsproblematiken måste tikarna i en avelsbesättning vara minst 80 till antalet. De blir då så många att deras avkommor blir klart fler än Försvarsmaktens eget behov av hundar. Antalet producerade valpar kommer att överstiga behovet även med hänsyn tagen till att inte alla valpar i en kull kommer att lämpa sig som tjänstehundar.

Skillnaden mellan antalet producerade valpar och det årliga behovet av tjänstehundsämnen är avsevärd. Med 80 tikar som får valpar en gång per år kommer över 400 valpar att kunna produceras. Försvarsmaktens årliga behov är cirka 50 valpar. En konsekvens av detta är att en av FHTE:s större uppgifter blir försäljning av hundar, i vart fall om inte överskottsvalparna ska avlivas.

Den prissättningsmodell som Försvarsmakten för närvarande tillämpar när de säljer valpar är tvivelaktig ur konkurrenssynpunkt. En övergång till marknadsmässig prissättning skulle medföra att

marknadsföring av hundarna kommer att bli allt viktigare. Försvarsmakten skulle i praktiken komma att ägna sig åt produktion av hundar, huvudsakligen för försäljning till icke militära ändamål.

Kostnaderna för att föda upp hundar är beroende av storleken på uppfödningen. Överskottsvolymen medför att kostnaden för varje hund som rekryteras blir mycket hög, cirka 200 000–300 000 kronor per försvarsmaktshund. Detta ska ställas mot ett gängse inköpspris som är upp till 40 000 kronor per hund.

En del av kostnaderna kan visserligen betraktas som utvecklingskostnader för att på sikt få en bättre genetisk standard på tjänstehundar. Den utvecklingen är i sig önskvärd. Men en annan fråga uppstår, nämligen om Försvarsmakten ska bedriva utvecklingsarbete i form av hundavel?

Försvarsmakten avser som nämnts att ha en sluten besättning utan influenser från andra uppfödarens hundar. En fördel med detta är att myndigheten helt behärskar avelsmaterialet och sannolikt snabbare kan göra korrigeringar i avelsarbetet. En nackdel är att om det finns dolda anlag som är menliga för tjänstehundar så kan de slå igenom i hela avelsmaterialet. Om smitta eller olycka drabbar avelsbesättningen kan en stor del av den slås ut. Om Försvarsmaktens uppfödning når avsedd storlek kommer den att vara så dominerande att det blir svårt att hitta hundar hos andra uppfödare att ersätta ett eventuellt bortfall med. Risken ökar ytterligare om andra uppfödare också använder sig av Försvarsmaktens avelsdjur, särskilt hanhundar som kan få många avkommor. I så fall smalnas avelsbasen ytterligare av.

Försvarsmaktens uppfödning blir den överlägset största uppfödningen av schäfer av brukstyp. Den kommer årligen att producera över en tredjedel av samtliga valpar av denna typ. Ett så stort tillskott på marknaden får konsekvenser som drabbar andra uppfödare av brukshundar och tjänstehundar. Ett ökat utbud kan leda antingen till lägre priser på hundar eller till utslagning av uppfödare. Eftersom Försvarsmakten finansierar sin uppfödning med budgetmedel är myndigheten relativt okänslig för kostnaden på de hundar som föds upp i egen regi. Detta beläggs av kostnaderna för tjänstehundar som kommer från den egna uppfödningen.

Kennlar där uppfödningen är en hobbyverksamhet kommer att fortleva även vid sänkta priser som medför måttliga förluster. De uppfödare som drabbas hårdast är det fåtal som är professionella och lever på att föda upp hundar för tjänstebruk och annan brukshundsverksamhet. Nyetableringar av professionella uppfödare

kommer med stor sannolikhet att utebli om Försvarsmakten fortsätter med sin uppfödning.

3.3 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

3.3.1.1 Vad gör myndigheten?

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) bildades den 1 januari 2009. Myndigheten tog över de verksamheter som tidigare låg hos de nu avvecklade myndigheterna Räddningsverket, Krisberedskapsmyndigheten och Styrelsen för psykologiskt försvar. MSB ansvarar för frågor som rör skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar. Om många människor med hemvist i Sverige drabbas av en katastrof i utlandet ska MSB kunna bistå dem och de utlandsmyndigheter som blir berörda. MSB har också i uppdrag att hålla beredskap för internationella bistånds- och katastrofinsatser.

Myndigheten har kontor i Stockholm och Karlstad och bedriver utbildning vid anläggningar i Revinge och Sandö.

MSB ansvarar för att på uppdrag av FN eller EU skicka hjälp i form av personal och resurser till krigs- eller katastrofdrabbade områden. Uppdragen kan vara att rädda och hjälpa människor vid naturkatastrofer. Det kan också vara att röja minor och ammunition som inte exploderat i krigsdrabbade områden.

Sverige har i dag en sök- och räddningsstyrka som kallas Swedish International Fast Response Team, Urban Search and Rescue (SWIFT USAR). Dess syfte är att kunna genomföra snabba och flexibla insatser utomlands. Räddningsekipagen, det vill säga hundförare och hund, ingår som en del i denna styrka.

Sök- och räddningsverksamheten är organiserad kring tre räddningsteam, där varje team innehåller fyra räddningsgrupper. Varje räddningsgrupp innehåller tre räddningsekipage samt annan personal. Detta betyder att varje räddningsteam innehåller tolv räddningsekipage.

År 2008 klassificerades den svenska styrkan som tungt sök- och räddningsteam enligt International Search and Rescue Advisory Group:s riktlinjer (INSARAG). Detta är ett globalt nätverk av räddningstjänster i 80 länder och ligger under FN. Den svenska styrkan SWIFT USAR är det åttonde teamet i världen som klassificerats i den tyngsta kategorin. Sverige deltog år 1988 för första gången i en internationell jordbävningensinsats då ett jordskalv in-

träffade i Armenien. Hitintills har Sverige skickat sök- och räddningsstyrkor utomlands vid fyra tillfällen, till Armenien år 1988, till Turkiet två gånger under år 1999 och till Algeriet år 2003.

Ett räddningsteam ska vara redo att lämna Sverige inom tio timmar från det att en begäran om hjälp kommer in. Därför har MSB bestämt att enbart räddningsekipage med maximalt tre timmars resa från Arlanda flygplats kan kvalificera sig för internationella uppdrag. Detta är en ny begränsning från och med år 2008. För att säkert få ihop ett räddningsteam med så kort varsel finns en pool med personer som kan kontaktas. I denna ska det finnas fyra räddningsekipage att kontakta i varje räddningsgrupp. För övrig personal finns tre kontaktpersoner per plats i varje räddningsgrupp.

MSB har avtal med United Nations Mine Action Service (UNMAS) och United Nations Office for Project Services (UNOPS) vilket bland annat innebär att myndigheten ingår i UNMAS Rapid Response Plan for Mine Action. Det finns ett liknande avtal med internationella Röda korset där myndigheten förbinder sig att skicka olika typer av hjälp inom 72 timmar från det att en humanitär katastrof har inträffat. Minhundar är ett exempel på sådan hjälp och de används för så kallade snabbinsatser (Rapid Response) där huvudsyftet är att snabbt se till att humanitär hjälp kan nå fram till krisområden genom att röja minor.

3.3.1.2 Vad används tjänstehundarna till?

MSB använder sig av två typer av hundar, räddningshundar och minhundar.

Räddningshundarna används för att söka efter levande människor, både i rasmassor och över större ytor. De vanligaste hundraserna bland räddningshundarna är schäfer och labrador.

Räddningsekipagen är som ovan nämnts främst avsedda att användas internationellt men kan även användas nationellt om behov finns.

Minhundarnas uppgift är att lokalisera minor och ammunition som inte exploderat så att dessa kan oskadliggöras och humanitär hjälp kan komma fram. Alla de svenska minhundarna är av rasen malinois.

De minhundar som sänds på uppdrag används oftast i minhanteringsprojektet under en längre tid. När ett projekt är avslutat

skickas vanligtvis hundarna till ett nytt område för ny tjänstgöringsperiod.

Både räddningshundar och minhundar ska klara av att arbeta i olika typer av miljöer och under olika klimat- och väderförhållanden.

3.3.1.3 Hur många tjänstehundar har myndigheten?

År 2009 har MSB kontrakt med drygt 30 utbildade och certifierade räddningsekipage som kan användas för räddningsuppdrag. Målet är att 48 räddningsekipage ska vara redo att åka vid behov.

Myndigheten har sju aktiva minsökande ekipage vilka under hösten 2009 arbetade i Demokratiska Republiken Kongo.

Det framtida behovet av minhundar beror på vilka uppdrag som myndigheten kommer att få. I det avtal som finns med hundleverantören, Norwegian People's Aid (NPA), finns det möjlighet att få fler fullt tränade minhundar.

3.3.1.4 Vilka är myndighetens hundförare?

De hundförare som arbetar inom räddningstjänsten är privatpersoner med egen hund och som engagerar sig för att kunna hjälpa till vid räddningsinsatser. Allt deltagande sker på frivillig basis och hundföraren skriver på ett kontrakt som säger att denne kommer att finnas tillgänglig vid behov.

När myndigheten får ett uppdrag anställer MSB minhundförare som är ackrediterade enligt ett system som används av FN. Det kan också vara personal som ställs till förfogande enligt det avtal som myndigheten har med hundleverantören NPA i Bosnien. Hundförarna är anställda av MSB under den tid som insatsen beräknas ta.

3.3.1.5 Hur rekryteras hundarna?

Svenska Brukshundsklubben (SBK) har i uppdrag att rekrytera hundförare som är intresserade av att tillsammans med sina hundar ingå i räddningsstyrkan.

I SBK:s regi får föraren hjälp att grundträna hunden för att sedan låta den genomgå utbildning och påföljande prov. Om hunden klarar dessa prov kan föraren ansöka om att få gå en rädd-

ningshundförarutbildning hos MSB. Efter avslutad utbildning behöver ekipaget genomföra minst tre av fyra träningstillfällen som arrangeras av SBK. Sedan testas ekipaget igen i ett så kallat Mission Readiness Test (MRT). Om ekipaget klarar MRT kan det kontrakteras av MSB. MRT-resultatet är giltigt under tre år. Ekipaget behöver sen göra om testet för att få förlänga sitt kontrakt och ha fortsatt behörighet att arbeta som räddningsekipage.

Ekipaget behöver träna kontinuerligt och genomföra minst tre av fyra träningstillfällen i SBK:s regi varje år. Uteblir ekipaget från två av dessa är det inte längre godkänt för räddningsuppdrag.

MSB har givit SBK i uppdrag att leverera 25 godkända räddningsekipage om året. Bland dessa ingår både helt nya räddningsekipage samt ekipage som behöver göra om MRT. De 25 hundförarna kommer sedan att ingå i den pool av räddningspersonal som kontaktas vid en krissituation.

3.3.1.6 Analys

År 2008 ändrade MSB uppsamlingsort för räddningsstyrkan och villkoren för hur lång tid det får ta för ett räddningsekipage att inställa sig där inför ett internationellt uppdrag. De nya villkoren innebär att räddningsekipaget ska kunna inställa sig på Arlanda flygplats inom tre timmar. Detta kommer troligtvis att medföra att det blir svårare att rekrytera hundekipage enbart av skälet att antalet hundägare blir färre när upptagningsområdet blir mindre. Dessutom är antalet lämpliga hundar relativt sett färre i det nu aktuella området.

Brukshundsklubbarna, som har uppdraget att rekrytera räddningsekipage, upplever på grund av avgränsningen av upptagningsområdet att det är svårt att hitta nya hundförare. Framförallt anser SBK att det är svårt att hitta lämpliga instruktörer. Det är inte troligt att de instruktörer som finns i andra delar av Sverige kommer att flytta till det nya rekryteringsområdet eftersom de huvudsakligen ägnar sig åt hundar på ideell basis.

Det är inte lätt att bli godkänd som räddningsekipage. När ekipaget blivit godkänt krävs det tid och engagemang för att upprätthålla kompetensen. Många ekipage som klarat MRT och skrivit på kontraktet kommer inte till de obligatoriska träningstillfällena och diskvalificeras därför från utlandstjänst.

Bortfallet av räddningsekipage är stort. Det är förstäeligt dels med tanke på den tid som behöver läggas ner och den uteblivna ”belöningen” när tjänstgöring uteblir. Då de internationella uppdragen är få kan det vara lätt att engagemanget som räddningshundförare falnar, särskilt som hundförarens livssituation också kan ändras med åren.

Sverige ligger perifert i förhållande till de allra flesta katastrofer där räddningshundar behövs. Det är därför inte någon lösning att minska kravet på inställelsetid eftersom en viktig framgångsfaktor är att hjälpen snabbt kommer på plats.

I viss mån kan den nuvarande situationen vara ett övergående problem som löser sig när de nya inställelsevillkoren funnits på plats ett tag. Det verkar dock som om det finns allt färre personer som kan tänka sig ett så omfattande frivilligt engagemang som det innebär att vara räddningshundförare. Detta talar mot att det skulle vara ett övergångsproblem. Det finns därför anledning för MSB att intensifiera insatserna för att rekrytera förare.

Det finns också anledning att överväga vilka insatser som Sverige med framgång kan åta sig. Visar det sig att svårigheten att rekrytera hundekipage ökar är en möjlighet att dra ner på beredskapen av just räddningsekipage.

3.4 Tullverket

3.4.1.1 Vad gör myndigheten?

Tullverket har till uppgift att kontrollera in- och utförsel av varor över Sveriges gränser. Tullverket ska förhindra smuggling, samla in tull, skatt och andra avgifter för de varor som förs in till Sverige. De ska också samla in uppgifter som ligger till grund för utrikeshandelsstatistiken.

Tullverkets verksamhet är uppdelad i Brottsbekämpning och Effektiv handel. Den brottsbekämpande verksamheten inriktar sig på att begränsa den organiserade och storskaliga brottsligheten. Det innebär bland annat att stoppa och förhindra den illegala införseln av narkotika, alkohol och tobak.

För att effektivisera sin brottsbekämpande verksamhet använder Tullverket sig bland annat av narkotikasökande hundar. Dessa tjänstehundar är placerade hos gränsskyddsgrupperna som i de flesta fall har en hund per grupp. Gränsskyddsgrupper är den del av

Tullverket som genomför gränskontroller och finns utplacerade över hela landet.

Gränsskyddsverksamheten är uppdelad på tre kompetenscentra (KC), KC Stockholm, KC Göteborg och KC Malmö. KC Malmö har flest gränsskyddsgrupper. Totalt finns 52 gränsskyddsgrupper i landet.

Hundverksamheten samordnas av tre hundsamordnare. Deras uppgift är att ansvara för utbildning av hundekipagen, anordna gemensamma träningstillfällen, lämplighetstesta nya hundar och rent allmänt hantera frågor kring hundverksamheten. Myndigheten har också åtta instruktörer som arbetar praktiskt med att utbilda ekipagen. Instruktörerna arbetar parallellt som hundförare i någon av gränsskyddsgrupperna.

3.4.1.2 Vad används tjänstehundarna till?

Hundekipagen arbetar vid gränskontrollerna och kontrollerar personer och varor som kommer från utlandet. Ekipagen används både för att spåra narkotika och för att välja ut vilka resenärer, bilar, bus-sar och tåg som ska kontrolleras närmare.

Narkotikahundarna är endast utbildade för att kunna söka efter olika typer av narkotika. Hundarna behöver kunna arbeta i olika typer av miljöer, till exempel i containers, på tåg eller på flygplatser.

Tullverket vill ha tjänstehundar som är uthålliga, smidiga, har jaktinstinkt och som inte är allt för respektingivande eftersom de ska arbeta bland människor som inte alltid är vana vid hundar.

3.4.1.3 Hur många tjänstehundar har myndigheten?

Tullverket har i dag 54 narkotikahundar i tjänst och bedömer att detta är tillräckligt. Ersättningsbehovet kräver att mellan sex och tio hundar nyrekryteras varje år. I genomsnitt är en narkotikahund i aktiv tjänst mellan sju och åtta år.

3.4.1.4 Vilka är myndighetens hundförare?

Tullverkets hundförare har genomgått en ettårig utbildning till tullkontrollant vid Tullskolan. Efter ett par års tjänstgöring som kontrollant i någon av gränsskyddsgrupperna kan tjänstemannen

vidareutbilda sig till hundförare. Denne kan sedan söka en hundförartjänst.

Tullverket köper in hundar och placerar dem hos förarna som blir deras fodervärdar. När hundarna går i pension får de oftast bo kvar hos sina hundförare. Hundföraren får fortsätta sin tjänst med en ny hund.

3.4.1.5 Hur rekryteras hundarna?

Tidigare köpte myndigheten in färdiga narkotikahundar som utbildats vid hundskolan i Sollefteå. Sedan år 2003 har Tullverket gått över till att köpa tjänstehundsämnen. Hundarna är mellan 12 och 24 månader när de köps in och utbildas i egen regi vid Tullskolan i Norrtälje.

Det är Tullverkets hundsamordnare som leder rekryteringsprocessen av nya hundar. Den påbörjas ofta med att leta hundar genom det kontaktnät som hundsamordnare och instruktörer har. Det är också vanligt att annonsera efter hundar.

Tullverket testar de hundar som preliminärt bedöms som intressanta. Då sällas cirka 95 procent av dem bort.

De hundar som fortfarande är intressanta testas med ett lämplighetstest som är anpassat efter de krav som Tullverket ställer. De hundar som godkänns lånar Tullverket av säljaren i minst 30 dagar för att bedöma hur hunden fungerar socialt. Då påbörjas också lättare träning. Under dessa 30 dagar anser Tullverket sig kunna få en uppfattning om hur hunden kommer att fungera i tjänst.

Innan ett köp fullföljs ska hundens fysik kontrolleras och godkännas. Hunden ska också bedömas utifrån om Tullverket tror att den kan tillgodogöra sig den framtida dressyren. Om det bedöms att hunden inte kommer att fungera lämnas den tillbaka till säljaren. Tullverket köper slutligen in cirka tio procent av de hundar som lämplighetstestas.

När hunden är inköpt grundutbildas den och dess förare tillsammans. Utbildningen sker enligt en för ekipaget individuellt utarbetad plan. Myndigheten ordnar tre kurstillfällen där varje tillfälle omfattar två veckor. Kurstillfällena är utspridda under en period av sex månader. Mellan varje tvåveckorspass ska hundföraren fortsätta att utbilda sig och hunden enligt den individuella planen. Utbildning och dressyr sker i den normala arbetsmiljön tillsammans med den gränsskyddsgrupp som ekipaget tillhör. Under

hela denna period får hundföraren stöttning och hjälp av någon av Tullverkets instruktörer.

Alla hundekipage tränas årligen under en vecka på Tullskolan.

3.4.1.6 Analys

Den typ av hundar som efterfrågas av Tullverket används huvudsakligen som jakthundar. Det betyder att uppfödningen av dem i huvudsak har andra motiv än att tillgodose behovet av hundar som söker efter narkotika. Tillgången på hundar är därför i grunden inget stort problem eftersom uppfödare av dessa hundar också har andra marknader att vända sig till. Därför produceras tillräckligt många valpar för att Tullverkets behov av tjänstehundar ska kunna täckas.

Tullverkets årliga behov av tjänstehundar är lågt. Mot denna bakgrund bör det inte heller vara något problem att anskaffa tjänstehundar.

På det stora hela har det inte varit några större problem att skaffa hundar till Tullverket. Detta hindrar dock inte att anskaffningen framöver kan ske i öppnare former. Detta borde ge fler uppfödare möjlighet att sälja hundar till Tullverket.

3.5 Kriminalvården

3.5.1.1 Vad gör myndigheten?

Kriminalvården ansvarar för verksamheten vid landets fängelser, häkten och frivårdskontor. Myndigheten är indelad i sex geografiska regioner (Norr, Syd, Öst, Väst, Mitt och Stockholm), ett huvudkontor och en transporttjänst. Huvudkontoret ligger i Norrköping.

Kriminalvårdens säkerhetsgrupp har huvudansvaret för myndighetens hundverksamhet. Säkerhetsgruppen är en del av Klient- och säkerhetsavdelningen och arbetar bland annat med samhällsskydd, det vill säga att förhindra brottslingar från att rymma från landets fängelser. I den del av Säkerhetsgruppen som arbetar med hundverksamheten finns en hundsamordnare, en instruktör och en handläggare. Gruppens medlemmar är inte samlokaliserade utan arbetar inom olika delar av organisationen. De ansvarar bland annat

för att anskaffa hundar, grundutbilda hundar och förare samt ordna gemensamma träningstillfällen.

3.5.1.2 Vad används tjänstehundarna till?

Kriminalvårdens tjänstehundar används för att förhindra att narkotika kommer in på anstalterna. De används för att kontrollera besökare och godsleveranser. Hundarna används också för att söka igenom gemensamma utrymmen och de intagnas rum för att kontrollera att narkotika inte cirkulerar på anstalten.

Kriminalvårdens narkotikahundar är utbildade för att söka efter olika typer av narkotika. De tränas till att kunna spåra mycket små mängder. De flesta beslag är på bara några få gram eftersom in-smuggling av narkotika till anstalter vanligen sker i små kvantiteter.

Kriminalvården använder i huvudsak hundar av typen stötande och apportrande fågelhundar som springer spaniel och labrador. Även brukshundsraser som schäfer och malinois förkommer. Kriminalvården efterfrågar små hundindivider av brukshundsraser.

3.5.1.3 Hur många tjänstehundar har myndigheten?

Kriminalvården hade 21 tjänstehundar hösten 2009. Varje region har mellan två och fem hundar som är utplacerade på enskilda anstalter eller häkten. Hundekipagen arbetar dock inom hela regionen och besöker vid behov samtliga anstalter och häkten i sin region.

Kriminalvårdens narkotikahundar är i aktiv tjänst i mellan sju och åtta år.

3.5.1.4 Vilka är myndighetens hundförare?

En hundförare måste ha erfarenhet från arbete som kriminalvårdare. Efter genomgången hundförarutbildning kan personen bli hundförare.

Kriminalvården köper in hunden och placerar den hos hundföraren som också blir dess fodervärd.

3.5.1.5 Hur rekryteras hundarna?

Kriminalvården köper in hundar av varierande ålder. Främst rekryteras tjänstehundsämnen som är mellan 12 och 24 månader. Personalen inom hundverksamheten har ett brett kontaktnät. Det är oftast härigenom som intressanta hundar hittas. Det händer också att Kriminalvården blir erbjuden hundar av både den svenska och den norska polisen samt av Försvarmakten. Behovet av nya hundar varierar mellan åren men är generellt lågt.

Kriminalvården gör en grovsällning av antalet erbjudna hundar genom att testa de hundar som preliminärt bedöms som intressanta.

De hundar som fortfarande är intressanta testas med ett lämplighetstest som är anpassat efter de krav som Kriminalvården ställer. Hundar som godkänns lånar Kriminalvården av säljaren i minst 30 dagar för att bedöma hur hunden fungerar socialt. Då påbörjas också lättare träning. Under dessa 30 dagar anser Kriminalvården sig kunna få en uppfattning om hur hunden kommer att fungera i tjänst.

Kriminalvården har en instruktör som arbetar med att planera och genomföra kurser för hundförarna.

3.5.1.6 Analys

Kriminalvårdens årliga behov av hundar är litet. Kriminalvården efterfrågar i huvudsak samma typ av hundar som Tullverket. Slutsatserna om Tullverket är i hög grad giltiga även för Kriminalvården. Därför skulle ett nära samarbete vad gäller anskaffning av hundar vara fördelaktigt både för myndigheterna själva och för säljarna.

3.6 Synskadades Riksförbund

3.6.1.1 Vad gör organisationen?

Synskadades Riksförbund (SRF) är en ideell intresseorganisation för synskadade. Från den första januari 2006 har SRF givits myndighetsansvar vad gäller tilldelning och återtagande av ledarhundar enligt lagen (2005:340) om överlämnande av vissa förvaltningsuppgifter till den ideella föreningen Synskadades Riksförbund. Redan

dessförinnan hade SRF i praktiken dessa uppgifter. SRF svarade då själva för inköp av ledarhundarna. Dessa köptes huvudsakligen från det närstående bolaget Iris Hundskolan AB.

SRF har i uppdrag att se till att en lämplig hund tilldelas den synskadade. Innan någon tilldelning sker gör SRF en bedömning av den synskadades behov av hund och förmåga att sköta den. Sådan bedömning görs sedan löpande och kan leda till att hunden återtas om förutsättningarna förändras. SRF är ägare till hundarna också efter det att de placerats ut hos sina förare.

Lagen innebär att det finns möjlighet att överklaga beslut om tilldelning eller återtagande av hund till förvaltningsdomstol. I det tidigare systemet kunde också beslut överklagas, men detta gjordes då till SRF:s arbetsutskott. Antalet överklaganden har inte förändrats efter nyordningen och understiger ett överklagande per år.

3.6.1.2 Vad används hundarna till?

Ledarhundar är ett hjälpmedel för synskadade som ökar deras självständighet och rörlighet i samhället. Hunden ska leda den synskadade förbi hinder, visa på trappor och kanter samt vara lyhörd för förarens olika kommandon även i trängda lägen.

Alla ledarhundar är kastrerade för att undvika onödiga distractioner.

De raser som är vanligast som ledarhundar är labrador och schäfer.

3.6.1.3 Hur många ledarhundar finns det?

Det finns i dag cirka 285 aktiva ledarhundar i Sverige. Behovet av nya ledarhundar är cirka 40 om året av vilka hälften ersätter hundar som tas ur tjänst. En ledarhund tas oftast ur tjänst när den är mellan tio och tolv år gammal. Då avlivs den eller skänks bort till någon som tidigare varit i kontakt med hunden.

3.6.1.4 Hur rekryteras hundarna?

Sedan den nya lagen trätt i kraft upphandlas ledarhundar av Hjälpmedelsinstitutet, som upprättar upphandlingsunderlag och tecknar ramavtal med ett antal leverantörer av ledarhundar.

Den synskadade ansöker om ledarhund hos den syncentral som finns i dennes landsting. Efter bedömning av bland annat synstatus och förflyttningsteknik lämnar syncentralen en remiss till SRF. Det är sedan SRF som bedömer den synskadades behov av ledarhund och förmåga att sköta den.

Före år 2006 var den dominerande leverantören av ledarhundar i Sverige Iris Hundskolan AB. Under år 2007 avvecklades verksamheten helt. Det fanns hösten 2009 fyra leverantörer av ledarhundar till SRF varav en från Norge.

SRF köper färdigtränade hundar. Sedan offentlig upphandling med förfrågningsunderlag började tillämpas har inköpspriset per hund gått ner med cirka 20 procent.

3.6.1.5 Analys

De praktiska uppgifterna vid tilldelning av ledarhundar ändrades marginellt när SRF fick ett formellt myndighetsansvar för verksamheten.

Den stora förändringen är övergången från att till största del köpa hundar från Iris Hundskolan AB, till att skaffa hundar genom öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag.

Det har under denna relativt korta tid visat sig att SRF i sin roll som myndighet fungerar väl och att lagstödet ger en säkerhet i hanteringen. Det kan också konstateras att tillgången på hundar är tillfredställande och att priset per hund minskat i och med det nya inköpsförfarandet. Nyordningen kan betraktas som lyckad.

Sedan SRF fick myndighetsansvar har cirka fem procent av antalet inköpta hundar kasserats av olika anledningar. Det motsvarar cirka två hundar per år. Åren före övergången var kassationen i samma storleksordning. Det går inte att märka någon skillnad i kvalitet hos anskaffade hundar mellan perioden närmast före myndighetsuppdraget och perioden därefter.

När hundskolans produktion av ledarhundar upphörde restes farhågor om att det inte skulle bli möjligt att få tag på tillräckligt många ledarhundar. Farhågan har visat sig vara obefogad. Ledarhundar är inget unikt för Sverige eller för Skandinavien. Om den skandinaviska uppfödningen inte täcker behoven får hundarna sökas inom ett större geografiskt område. Farhågor som finns för eventuella framtida bristsituationer är därför obefogade. Vid ett upphandlings- och anbuds-förfarande kommer det alltid att råda

viss osäkerhet inför en ny avtalsperiod. Å andra sidan innebär tecknade avtal att säkerhet skapas för den tid som avtalen gäller.

4 Andra tjänstehundsanvändare

Även utanför myndighetssfären används hundar som tjänstehundar. Hundar med uppgifter som liknar polishundens används av bevakningsföretagen. Deras hundar uppfyller därför de flesta krav som Polisen ställer på sina patrullhundar. Den största skillnaden är att bevakningsföretagens hundar inte behöver ha samma goda egenskaper vad gäller spårning.

Bevakningsföretagens hundar används för att skydda föraren mot eventuella hot under patrulleringen. Därför är det viktigt att de har goda skyddsegenskaper.

För att bevakningsföretagen ska få använda hunden ska den först vara lämplighetstestad av Polisen. Då används samma lämplighetstest som för polishundar. För att få användas i tjänst ska hunden sedan årligen godkännas vid ett tjänstbarhetsprov som också utförs av Polisen. Det är länsstyrelsen i Stockholm som utfärdar godkännandet oavsett var i landet hunden arbetar.

Väktare som är hundförare har självklart väktarutbildning. Hundförare hos bevakningsföretagen har ofta egen hund redan när de börjar som väktare. Godkänns hunden vid lämplighetstestet kan den användas i tjänsten. En stor del av hundanskaffningen sker på detta sätt av den enskilda väktaren. När behov av nya hundar uppstår är det ofta respektive företag som rekryterar dem. Bedömningen från företagets sida är att det är svårt att få tag i tillräckligt antal bra hundar. Problematiken är densamma som för Polisen och Försvarmakten.

Det finns för närvarande knappt 340 godkända väktarhundar. Bevakningsföretagens hundar arbetar ungefär åtta år och tas ur tjänst vid cirka tio års ålder. Vid ett oförändrat antal hundar är nyrekryteringsbehovet cirka 50 hundar per år. De hundraser som bevakningsföretagen har i bruk är desamma som Polisen använder sig av, det vill säga i huvudsak schäfer och malinois.

Bevakningsföretagen är därför konkurrenter till Polisen och Försvarsmakten när det gäller att köpa hundar.

5 Uppfödare

En uppfödning av hundar betecknas som kennel när den fått ett kennelnamn som godkänts av och registrerats hos Svenska Kennelklubben (SKK). SKK är den organisation som utfärdar och registrerar stamtavlor för hundar. I princip är samtliga svenska uppfödare medlemmar hos SKK. Därmed har de också förbundet sig att följa SKK:s regelverk. I detta finns bland annat krav på hur avel och uppfödning ska ske. Kraven är att betrakta som minimikrav.

Det är i huvudsak två hundtyper som används som tjänstehundar. Det är brukshundar samt stötande och apportrande fågelhundar, det vill säga spaniels och retrievers. Uppfödare av brukshundar är organiserade i Svenska Brukshundsklubben (SBK), som är en frivillig försvarsorganisation. Än i dag har SBK uppgiften att rekrytera och utbilda hundekipage åt hemvärnet. SBK organiserar rasklubbar för de olika brukshundraserna. Ett par av dem är Svenska schäferhundsklubben och Rasklubben för belgiska vallhundar där malinois ingår. Det finns även en gemensam specialklubb för spaniels och retrievers, Svenska spaniel- och retrieverklubben. Spaniel- och retrieverklubben har underklubbar för olika hundraser.

Det är i dessa rasklubbar som utvecklingen av hundraserna sker. Likt andra föreningar är rasklubbarna styrda enligt demokratiska principer. Detta betyder att majoriteten bestämmer till exempel inriktningen på klubbens verksamhet och utveckling av rasen. För tjänstehundarnas utveckling har detta betydelse eftersom antalet uppfödare av tjänstehundar är avsevärt färre än antalet uppfödare av andra hundar inom respektive ras.

5.1.1.1 Analys av tjänstehundsuppfoeding

Den svenska uppfoedingen av hundar sker i huvudsak som hobbyverksamhet. Även kennlar som regelmässigt tar fler än en valpkull om året är ofta hobbyverksamhet. Detta gäller även de som tar fram tjänstehundsämnen.

Det är få företag som professionellt ägnar sig åt hunduppfoeding eller träning av hundar. Undantaget är uppfoeding och träning av ledarhundar där professionalism är nödvändig därför att träningen kräver mycket arbete och tar förhållandevis lång tid.

En anledning till att det är få uppfoedere av tjänstehundar i Sverige är den långa period då hundskolan, i alla sina skepnader, producerade och levererade hundar främst till Polisen och Försvarmakten. Någon marknad för tjänstehundar att tala om fanns inte och det gavs inte några övriga incitament att etablera en tjänstehundsuppfoeding av sådan storlek att det skulle gå att livnära sig på den.

Användarna av tjänstehundar vill köpa hundar som är över ett år, helst ännu äldre. En normal ålder på en valp när den säljs är åtta veckor. Få uppfoedere, om ens någon, håller kvar en valp under ytterligare ett år för att spekulera i att den köps av någon tjänstehundsanvändare. De hundar som står till buds för Polisen och tidigare Försvarmakten är därför till allra största delen omplaceringshundar.

Eftersom det är unghundar som köps in på vad som kan beskrivas som en andrahandsmarknad, har det inte tagits fram kravspecifikationer som uppfoedere kunnat inrikta sin avel mot. Detta gäller såväl valpegenskaper som egenskaper hos unghunden. Detta torde vara en betydande anledning till att de privata uppfoedarna inte i tillräcklig omfattning tycks ta fram de tjänstehundar som efterfrågas. Marknaden för tjänstehundsämnen fungerar på så sätt dåligt.

Att det går att inrikta en uppfoeding mot tjänstehundar visas av att svenska hunduppfoedere förser Norges polis och försvar med tjänstehundsämnen i inte helt obetydlig omfattning. Exporten av tjänstehundsämnen till Norge visar att det finns en potential för att svenska uppfoedere ska kunna förse också svenska myndigheter med tjänstehundsämnen.

6 Principresonemang

Nedan gör jag en genomgång av några grundläggande begrepp och min bedömning av deras relevans för såväl uppfödare som användare av tjänstehundar. Jag gör också en inventering av olika former av branschstöd och analyserar dess tillämplighet för tjänstehunds-uppfödare.

6.1 Olika typer av tjänstehundar för olika användningsområden

Det finns flera typer av tjänstehundar. Kraven på de olika tjänstehundarna skiljer sig, likaså deras olika användningsområden. Därför går det inte att behandla tjänstehundar som en homogen grupp.

I dag används statliga tjänstehundar av Polisen, Försvarmakten, MSB, Tullverket och Kriminalvården. Därtill används ledarhundar av synskadade. SRF har givits ett myndighetsansvar för tilldelning och återtagande av ledarhundar.

Användarna har olika krav på sina tjänstehundar. För tydlighets skull delar jag därför in tjänstehundarna i kategorier med utgångspunkt från gemensamma eller snarlika användningsområden och krav.

6.1.1 Polisens och Försvarmaktens hundar

Polisen och Försvarmakten efterfrågar samma typ av hund, det vill säga en relativt stor och orädd hund med en stark egen arbetsmotivation. Polisen har dock delvis andra krav än Försvarmakten eftersom Polisens hundar ska kunna användas till fler uppgifter och kunna arbeta längre pass. Om en hund klarar polishundtjänst kommer den sannolikt, men inte säkert, att också klara tjänst hos

Försvarsmakten. Båda användarna efterfrågar hundar som är drygt ett år gamla.

Innan Försvarsmakten började med egen uppfödning sökte myndigheten i princip efter samma hundar och på samma marknad som Polisen. Denna typ av hund används inte bara som statlig tjänstehund. Även privata vaktbolag efterfrågar den som väktarhund.

Det är därför lämpligt att Polisens och Försvarsmaktens hundar behandlas som en kategori. Ett specialfall är hemvärnets hundar som behandlas nedan.

Polis- och försvarsmaktshundar är den största kategorin tjänstehundar med ett årligt rekryteringsbehov på cirka 150 hundar. De vanligaste skälen till att hundar tas ur tjänst är hälsomässiga, till exempel ryggproblem.

Vaktbolagens årliga rekryteringsbehov är drygt 50 hundar. Den totala svenska marknaden för denna kategori hundar är således i storleksordningen 200 hundar per år.

6.1.2 Tullverkets och Kriminalvårdens hundar

Tullverket och Kriminalvården använder sig av hundar för att söka efter narkotika. De båda myndigheternas krav på sina tjänstehundar är därför i det närmaste identiska. Eftersom särskilt Tullverkets hundar arbetar där många människor passerar får de inte vara för respektingivande. Tullverkets och Kriminalvårdens tjänstehundar ska vara tillräckligt lätta för att kunna lyftas upp för att söka på annars svårtillgängliga platser. Hunden måste kunna arbeta i trånga utrymmen och för Tullverkets del också på fordon, även när de är i rörelse.

Tullverket och Kriminalvården har samma inköpsförfarande och letar bland samma leverantörer. Av dessa anledningar går det att samla Tullverkets och Kriminalvårdens hundar i samma kategori. Såväl Polisen som Försvarsmakten har ett mindre antal av denna typ av hund i sin tjänst.

Det sammanlagda behovet av hundar för Tullverket och Kriminalvården är cirka 10 stycken om året.

6.1.3 Ledarhundar

Ledarhundar för synskadade är en mycket specifik tjänstehunds-kategori. De ska ha helt andra egenskaper än övriga tjänstehundar.

Ledarhundar köps färdigtränade. Det årliga behovet är cirka 40 hundar.

6.1.4 Minhundar

MSB:s minhundarna kommer från den uppfödning som drivs av NPA i Bosnien och är färdigtränade när de levereras. Träningen är specialiserad och dessa hundar bildar därför en egen kategori.

6.1.5 Räddningshundar och hemvärnshundar

Till räddningstjänsten rekryteras hundekipage, det vill säga personer som redan har egen hund. Rekryteringen sker genom lokala brukshundsklubbar. I utgångsläget ställs det inte några bestämda krav på hunden eller föraren. Det är resultatet av den vidare utbildningen som får avgöra om ekipaget kan ingå i räddningsstyrkan.

Rekrytering av hundekipage till hemvärdet sker på liknade sätt. Det är de lokala brukshundsklubbarna som har uppdraget att rekrytera och utbilda även dessa ekipage.

För såväl räddningsekipage som hemvärnsekipage är det enskilda personer med hund som rekryteras. Därför är det lämpligt att dessa bildar en egen kategori.

6.2 Statens ansvar för tillgången på tjänstehundar

Användarna av statliga tjänstehundar efterfrågar olika egenskaper hos hundarna inom sina respektive områden, vilket är en självklarhet. Flera olika raser kommer ifråga. Även inom samma ras kan olika egenskaper efterfrågas av olika användare. Det innebär att någon enhetlighet vad gäller inköp och avel av tjänstehundar inte är möjlig.

Det kan vara svårt att få fram tillräckligt många bra hundindivider för respektive ändamål eftersom uppfödarna ofta prioriterar egenskaper som efterfrågas av andra köpare än användare av tjänstehundar. Speciellt gäller detta hundar av den typ som Polisen och

Försvarsmakten efterfrågar. Situationen kompliceras ytterligare av att det på den internationella marknaden sällan finns samma bakgrundsinformation om hundarna som i Sverige. Detta medför att import av hundar oftast inte är ett alternativ.

6.2.1 Vem ska ansvara för att det finns tillräckligt med potentiella tjänstehundar?

Var bör då ansvaret ligga för att det finns tillräckligt med potentiella tjänstehundar? Är det ett statligt övergripande ansvar av infrastrukturell art likt att hålla med till exempel vägar, universitet och rättsväsende? Tjänstehundsutredningen besvarade denna fråga jakande.

Ett alternativt synsätt är att varje användare tar ansvar för sin egen rekrytering av hundar. Detta är dagens situation. De berörda myndigheterna har valt olika vägar för att rekrytera hundar.

Försvarsmakten bygger upp en egen sluten avelsverksamhet. När den är fullt utbyggd kommer drygt 400 valpar per år att produceras. Deras behov om 50 valpar per år täcks då mer än väl.

Polisens länspolismyndigheter letar bland omplaceringshundar för att täcka sitt årliga behov om cirka 100 tjänstehundsämnen.

Tullverket och Kriminalvården köper även de tjänstehundsämnen men deras krav är lättare att uppfylla. Det beror på att de egenskaper som de båda myndigheterna efterfrågar kan hittas hos fler hundar, men även på att antalet hundar som behövs inte är så stort.

SRF har av lagstiftaren givits uppdrag att genom öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag täcka behovet av ledarhundar.

6.2.1.1 Nackdelar med centraliserad hunduppfödning

Det finns flera uppenbara nackdelar med att centralisera all tjänstehundsförsörjning till en statlig huvudman. Användarna efterfrågar olika egenskaper vilket betyder att en centraliserad uppfödning måste täcka samtliga. Hundar för flera olika typer av användningsområden och flera olika raser med olika egenskaper måste då födas upp. En annan nackdel är att långt ifrån alla valpar i en kull lämpar sig som tjänstehundar. Detta innebär att staten skulle behöva pro-

ducera många fler hundar än vad som behövs för tjänstehundsändamål. Därmed skulle staten bli en stor säljare av hundar.

När staten finansierar verksamhet med offentliga medel och konkurrerar på en marknad uppstår alltid frågan om produktionen på ena eller andra sättet subventioneras. Inte minst gäller det hur kostnader för byggnader och personal fördelas.

Ytterligare en risk med ett centraliserat program är att om det leder fel ur avelssynpunkt eller drabbas av smitta kommer basen för produktion av tjänstehundar i praktiken att slås ut.

6.2.1.2 Fördelar med centraliserad hunduppfödning

Om uppfödning av tjänstehundar centraliseras till staten blir den med nödvändighet omfattande. En fördel med en stor produktion av tjänstehundar är att den kan dimensioneras så att tillgången kommer att bli tillfredsställande. En annan fördel är att man kan arbeta med en och samma avelsinriktning och därmed sannolikt få snabbare genetiska framsteg.

6.2.1.3 Nackdelar med att varje användare ansvarar för rekrytering av hundar

Den största nackdelen med en marknadsförsörjning av tjänstehundar är risken att tillgången på hundar, från tid till annan, blir knapp. I dag anser Polisen att det är svårt att få tag på tillräckligt många lämpliga hundar. Tidigare, innan Försvarmakten byggde upp en egen uppfödning, var detta även den myndighetens uppfattning.

Tillämpas en strukturerad inköpsmodell med upphandling på långa kontrakt ökar möjligheten att täcka behovet av tjänstehundar. Hittillsvarande erfarenheter från den nya modellen för ledarhunds-försörjning visar att så är fallet. Tidsperioden har dock varit kort och några bestämda slutsatser kan ännu inte dras.

Användarna blir också utlämnade till det avelsarbete som bedrivs av andra hunduppfödare vars primära intresse inte är att ta fram tjänstehundar. Om varje användare tar ansvar för sin egen försörjning av hundar finns risken att myndigheter som använder samma typ av hund kommer att konkurrera om samma hundar och därmed driva upp priset på dessa.

6.2.1.4 Fördelar med att varje användare ansvarar för egen rekrytering av hundar

En uppenbar fördel om hundarna köps från privata uppfödare är att överskottsproblematiken undviks. Det bör också bli en bättre bredd på det genetiska materialet eftersom det är flera uppfödare inblandade. Risken för storskaliga misslyckanden minskar. Det torde också totalt sett bli billigare att köpa hundar från privata uppfödare eftersom användarna köper de hundar som faktiskt används.

6.2.1.5 Försörjningen av tjänstehundar är varje användares ansvar

På grund av de skilda kraven på tjänstehundar som användarna har går det inte att behandla tjänstehundar på ett enhetligt sätt. Jag anser därför inte att tillgången på tjänstehundar är av infrastrukturrell art. Därför ska inte staten bedriva egen uppfödning eller avel av tjänstehundsämnen. Därmed lägger jag försörjningsansvaret på respektive användare. Det är den enskilda myndigheten som vid varje tillfälle bäst kan göra avvägningen mellan en investering i tjänstehund eller en investering i andra hjälpmedel inom givet budgetutrymme.

6.3 Vad konstituerar en brist?

När någon vill köpa en produkt söker denne efter produkten på en marknad med kända leverantörer. Om produkten är något så när välkänd och köparen inte ställer speciella krav kommer köparen att hitta det denne efterfrågar.

6.3.1 Bristande köpkraft

I en marknadsekonomi regleras efterfrågan med hjälp av produktpriset. En anledning till att köparen inte kan hitta den produkt denne söker kan vara att priset är högre än köparen kan eller är villig att betala. I så fall beror den upplevda bristen på bristande köpkraft. Andra köpare prioriterar produkten högre och betalar mer. Denna typ av brist kan avhjälpas om köparen är villig att betala mer.

6.3.2 Geografisk brist

Om köpare söker efter en produkt i ett begränsat område är det inte säkert att den finns just där. Däremot kan produkten finnas i något annat område, närliggande eller längre bort. Anledningarna till geografiska begränsningar kan vara flera. Okunskap om tillgången på andra platser eller formella begränsningar som förhindrar köpare att söka produkten utanför ett bestämt område är inte ovanliga. Denna typ av brist kan avhjälpas om det tillgängliga sökområdet vidgas.

6.3.3 Säsongsmissig brist

Har köparen behov av en produkt vid ett bestämt tillfälle är det inte säkert att den finns tillgänglig just då. Däremot kan den finnas i överflöd vid andra tidpunkter. Detta gäller särskilt produkter som är beroende av biologiska processer. När världshandeln var mindre utvecklad gällde det i hög grad för färsk frukt och färska grönsaker. Denna typ av brist kan avhjälpas om köparen kan anpassa sina inköp till en tidpunkt när produkten finns tillgänglig.

6.3.4 Absolut brist

Det kan vara så att en produkt inte är möjlig att införskaffa, oavsett vilka åtgärder som vidtas. Finns ingen produkt tillgänglig oavsett var köparen letar eller vilket pris denne är beredd att betala föreligger det en absolut brist. Den enda möjligheten att komma tillrätta med denna typ av brist är att få till stånd ett ökat utbud. Beslut om förändring av utbudsvolymer ligger hos producenterna vilka måste förmås öka sin produktion. I bästa fall tar det tid, i värsta fall är det omöjligt.

6.4 Vilka brister kan vara relevanta för tjänsthundsanvändare?

Även inköp av tjänstehundar sker på en marknad. Den fungerar i princip som vilken annan marknad som helst. Gäller någon av ovanstående principiella bristsituationer för köpare av tjänstehundar?

6.4.1 Bristande köpkraft

Det kan tyckas som en självklarhet att om användarna vore beredda att betala högre priser skulle det också vara lättare att hitta lämpliga tjänstehundsämnen. Polisen är de som tydligast upplever svårighet att få tag på hundar. Deras inköpssystem har hittills inte varit utformat så att Polisen kunnat pröva till vilket pris hunduppfödare och andra säljare av tjänstehundsämnen är villiga att sälja de hundar som efterfrågas.

I avsaknad av tydliga krav och volymspecifikationer är det inte lätt att få reda på hur priskänsliga uppfödarna är. Det tar därutöver tid för uppfödarna att anpassa och öka produktionen om efterfrågan ökar. Det beror på att en unghund inte kan säljas förrän cirka två år efter det att tiken parats. Så lång planeringshorisont har få köpare haft. Av flera skäl, inte minst budgetrestriktioner hos myndigheterna, har priset inte använts som ett medel för att öka utbudet.

6.4.2 Geografisk brist

Geografiska brister kan drabba Polisen. Genom att varje länspolismyndighet var för sig söker hundar inom respektive län kommer inte självklart hundar i andra län att uppmärksammas för inköp. Information om tillgängliga och lämpliga hundar riskerar att inte föras vidare till andra polismyndigheter.

Denna typ av brist kan åtgärdas om hundinköpen centraliseras och samlas hos en ansvarig enhet som har överblick över utbud och efterfrågan på tjänstehundsämnen.

6.4.3 Säsongsmissig brist

Det finns en form av säsongsmissig brist på tjänstehundar när det gäller Tullverkets inköp. Det beror på att hundar köps in för att vara på plats när en utbildningsomgång börjar.

Då Tullverket köper in hundar i ett visst åldersspann och inte vid en bestämd ålder kan denna brist åtgärdas genom att inköpsperioden förlängs. Leveranstidpunkten kan dock vara oförändrad i förhållande till i dag.

6.4.4 Absolut brist

Någon absolut brist på tjänstehundsämnen föreligger inte.

Varje år registrerar Svenska Kennelklubben hur många valpar som föds hos anslutna kennlar. Genom detta är det lätt att konstatera att det föds tillräckligt många valpar för att behovet av tjänstehundar borde kunna täckas, särskilt om sökområdet vidgas till andra länder.

Enbart av schäfer av brukstyp föds det i Sverige cirka 1 000 valpar per år. Därtill kommer ett flertal andra hundraser som kan vara lämpliga för tjänstehundsändamål. Det går visserligen att diskutera hur många av valparna som lämpar sig som tjänstehundsämnen, men det årliga behovet av statliga tjänstehundar inklusive väktarhundar, är drygt 200 hundar totalt. Därtill finns behov av att nyrekrytera hundar även för räddningstjänst och hemvärn. På grund av strukturen med frivillighet är det behovet svårt att uppskatta men matematiskt är det knappt 150 hundar per år.

6.5 Olika metoder för att stödja och främja privat hundavel och uppfödning

Det finns olika möjligheter att låta en bransch få fördelar. Nedan går jag igenom några möjligheter som finns tillgängliga.

6.5.1.1 Ekonomiskt stöd

Staten kan ge direkt eller indirekt ekonomiskt stöd till en bransch. Direkt ekonomiskt stöd till en verksamhet har prövats i flera sammanhang. Ett exempel är varvsstödet på 1970-talet. Motivet var att bibehålla konkurrenskraft gentemot varv i andra länder där produktionskostnaderna var lägre. Resultatet av stödet innebar inte att produktionen långsiktigt upprätthölls i Sverige. Direkta ekonomiska stöd, som ofta varit villkorade med att staten går in som ägare under akuta kriser, har också tillämpats. Här har företagen ofta överlevt och i något fall, som Södra skogsägarna, köpts tillbaka av de ursprungliga ägarna när krisen upphört.

Andra exempel på direkta ekonomiska stöd kan hämtas från EU:s jordbrukspolitik. Stöd har där givits till vissa produktionsmedel, främst mark, och till vissa produkter inom jordbruket. Även

här är skälet att öka konkurrenskraften gentemot andra länders produktion. EU:s jordbrukspolitik innehåller också produktionsregleringar för att förhindra prispressande volymer att nå marknaden.

Ekonomiskt stöd behöver inte vara ett direkt budgetstöd till producenter eller produkter. Det kan också utformas som stöd till en näring eller verksamhetsgren.

En typ av indirekt ekonomiskt stöd är att staten betalar högre priser än marknadspriset. Denna möjlighet står inte till buds eftersom reglerna för offentlig upphandling och EU:s konkurrensregler inte tillåter detta.

Medel till forskning och försök är ett indirekt ekonomiskt stöd som vissa näringsgrenar från tid till annan erhåller. Aktuellt för närvarande är stöd till utveckling av effektivare bilmotorer.

Marknadsföringsstöd är heller inte ovanligt. Träbranschen fick för bara ett par år sedan sådant statsstöd. Detta kritiserades dock av producenter av andra byggnadsmaterial som ansåg att det var konkurrensnedvridande.

6.5.1.2 Skydd mot konkurrens

Att avskärma en bransch från utländska konkurrenter och på så sätt få en större marknad för egna producenter är en mycket vanlig form av stöd.

Det vanligaste sättet är att ta ut tull på importerade varor. Ursprungligen var tullar ett sätt att finansiera statlig verksamhet. En effekt av tullar är också att inhemska producenter får en fördel framför utländska. Denna aspekt har nu helt tagit över som motiv för att ta ut tullar.

Uppfinningsrikiedom har varit stor vad gäller att införa andra typer av gränshinder. Speciella regler för motorfordon är eller har varit vanligt. Ett svenskt exempel är kravet på strålkastarspolning på alla nya bilar vid en tidpunkt när endast svenska tillverkare hade detta i produktion. Det förekommer krav på att varor ska produceras på ett specifikt sätt som endast förekommer i det egna landet eller att de ska ha producerats inom ett snävt geografiskt område.

Sveriges medlemskap i EU har medfört att sådana handelshinder inte kan användas eftersom EU strävar mot en alltmer öppen och fri marknad för varor och tjänster. Förslag att införa nya så kallade tekniska specifikationer som kan verka handelsstörande granskas av

EU:s organ och kan undantagsvis tillåtas temporärt eller permanent men kan också förklaras vara otillåtna.

Förutom skydd mot internationell konkurrens är skydd mot otillbörlig konkurrens inom landet viktigt. Att upprätthålla konkurrensneutralitet är därför en viktig uppgift för staten. Avsikten är att undvika marknadsdominans som förr eller senare antas medföra sämre eller dyrare produkter. Det bedöms så viktigt att en särskild lag, konkurrenslagen (2008:579), har stiftats till skydd mot detta. I den stadgas ett antal beteenden som inte är acceptabla och därmed straffbelagda.

Från och med den 1 januari 2010 omfattas också offentliga aktörer av konkurrenslagen. De förbjuds snedvrída eller hämma konkurrens på en marknad genom egen säljverksamhet.

6.5.1.3 Rådgivning och utbildning

På flera av universiteten och högskolorna bedrivs utbildningar som är inriktade på att täcka behovet av kunskap och arbetskraft i en specifik bransch. Sveriges lantbruksuniversitet och Kungliga Tekniska högskolan är exempel på detta.

Rådgivning och utbildning används när staten vill få till stånd en förändring av metoder och beteenden. Inom skogspolitiken har detta varit en vanlig metod för att stimulera privata skogsägare till att göra vad politiken påbjuder. Tidigare var övervakning den normala metoden för att kontrollera om föreskrifter följts.

6.5.1.4 Statlig normgivning

Normgivning kan innebära att staten i Sverige via författningsbestämmelser, det vill säga lagar, förordningar eller myndighetsföreskrifter, styr vad som är tillåtet, påbjudet eller förbjudet. Statens normgivning kan förenas med möjlighet till straffrättsliga eller andra sanktioner och styr i hög grad människors beteenden. Normgivning medför ökad transparens vad gäller krav och förhindrar på så sätt att producenter kan konkurrera med produkter som har delvis andra egenskaper än vad som efterfrågas.

Staten använder numer också marknadsföring för att få människor att agera på önskvärt sätt. Bland annat Socialstyrelsen och

Naturvårdsverket har drivit kampanjer för att sprida olika myndighetsbudskap.

6.5.1.5 Standardisering och normering

Ett annat slag av normering sker genom standarder för vilka egenskaper en produkt ska uppfylla för att betraktas som fullvärdig eller säker. Standarder är också viktigt för att veta vilken mätmetod som använts och om en produkt fungerar som avsett.

En standard fastställs oftast inte av en stat eller myndighet utan är en överenskommelse inom en bransch, till exempel ISO 216 som är internationell standard för pappersformat. Blir en teknisk lösning tillräckligt framgångsrik anpassas andra produkter till denna. Exempel är operativsystem för datorer eller mobiltelefoni.

Genom standardisering ökar möjligheten för enskilda näringsidkare att anpassa sin produktion till vad som efterfrågas. Standardisering har stor betydelse för teknikutveckling.

6.5.1.6 Auktorisation och certifiering

Ett sätt att visa att vissa kvalitetsmått uppfylls är att certifiera eller auktorisera företag som fyller uppställda krav. Innebörden kan till och med vara att bara de som är auktoriserade får utföra tjänsten eller leverera varan. Det behöver inte vara staten som står för auktorisationen utan det kan vara en branschorganisation. Den som auktoriseras eller certifieras uppfyller vissa på förhand bestämda krav. En auktorisation kan också innebära att företaget förbinder sig följa vissa procedurregler. Legitimerade fastighetsmäklare och optiker är exempel på detta.

Auktorisering har ett gott renommé och i de branscher detta förekommer har auktoriserade utövare en konkurrensfördel gentemot andra företag i samma bransch.

6.5.1.7 Skapa en marknadsplats

Om säljare och köpare av olika anledningar har svårt att mötas kan staten medverka till att skapa en marknadsplats eller omgärda en marknad med regler som ökar tillträde och transparens. Ett exem-

pel är handel med aktier på Stockholms fondbörs som tidigare reglerades av staten.

En sådan reglering skapar säkerhet för köpare och säljare vilket får till följd att de vågar göra affärer med varandra. Risken att bli lurad på betalning eller leverans minskar. Därmed ökar också mindre aktörers möjligheter att göra affärer.

6.5.2 Kan någon av ovanstående metoder vara relevanta för tjänstehundsuppfödare?

För närvarande finns det ingen form av statlig stimulans till privata uppfödare av tjänstehundsämnen. Det är tvärtom så att påverkan från staten är negativ för de privata uppfödarna på grund av Försvarsmaktens uppbyggnad av en egen avelsbesättning. Redan innan avelsbesättningen nått full volym kommer den, vid ett lyckat resultat, tillgodose så gott som hela behovet av försvarsmaktshundar. Om Försvarsmakten tar hänsyn till de lite annorlunda kraven på polishundar skulle även behovet av dessa kunna tillfredställas. Därutöver finns det utrymme för Försvarsmakten att sälja hundar till bevakningsföretag och intresserad allmänhet. Staten, genom Försvarsmakten, får på så sätt en dominerande ställning på denna marknad.

6.5.2.1 Ekonomiskt stöd

Om staten genom sina användarmyndigheter engagerar sig i ett avelsarbete för att förbättra tjänstehundarnas egenskaper går det att tänka sig att viss del av detta arbete bekostas av budgetmedel. I vart fall kan det vara smörjmedel för att påbörja arbetet. På sikt måste avelsarbetet bära sina egna kostnader genom att användarna betalar ett högre pris på inköpta hundar.

6.5.2.2 Skydd mot konkurrens

Den viktigaste stimulansåtgärden på kort sikt är att se till att det råder konkurrensneutralitet mellan staten och privata uppfödare. Detta innebär att Försvarsmakten måste vidta ett antal åtgärder för att anpassa sin uppfödning till den övriga marknaden. Eftersom den bekostas av budgetmedel är det viktigt att det inte finns några

dolda subventioner vare sig av samkostnadskaraktär, regionalpolitisk karaktär eller i övrigt. Priserna på försålda hundar måste vara marknadspriser. Även om dessa krav uppfylls är Försvarmaktens uppfödning prispressande genom sin stora volym.

6.5.2.3 Rådgivning och utbildning

Staten kan engagera sig i ett avelsarbete för att få fram bättre tjänstehundar. Det avelsarbete som staten nu har kontroll över är Försvarmaktens uppfödning. Myndigheten ämnar sluta sin avelsbesättning. I praktiken utesluts därmed privata uppfödare från det avelsarbete som staten utför.

Staten kan istället ta ett rådgivande ansvar för avel och utveckling med utgångspunkt i de upphandlingar som användarmyndigheterna gör.

6.5.2.4 Standardisering och normering

Det är fördelaktigt om testresultaten för tjänstehundar blir så jämförbara som möjligt för att det ska finnas ett objektivet underlag för att skilja en hund från en annan. För detta ändamål behövs en likriktning av testbanor och av testare. Vare sig banorna eller testarna får vara för många om resultaten ska bli jämförbara.

En likriktning gynnar hela branschen därför att transparensen och därmed säkerheten i urvalskriterier ökar.

6.5.2.5 Auktorisation och certifiering

Beroende på hur avelsarbetet bedrivs kan det också användas för en certifiering eller auktorisation av dem som deltar. På så sätt får de som deltar en kvalitetsstämpel som positivt särskiljer dem från andra uppfödare. Detta bidrar till att kvalitén på hundarna gradvis höjs.

6.5.2.6 Skapa en marknadsplats

En brist i dag är att inköpsprocessen är otydlig, särskilt vad gäller polishundar. Det finns inte någon tydlig marknadsplats där köparnas krav på och behov av tjänstehundar kan möta uppfödarna och säljarna. Ett avgörande skäl är att användarmyndigheternas upphandling av tjänstehundar inte sker öppet med förfrågningsunderlag och anbudsförfarande. Detta försvårar en normal marknadsanpassning av tillgången på och egenskaperna hos tjänstehundsämnen. Här har staten en uppgift att främja att upphandling sker på ett sätt som är transparent, så att alla vet vilka krav som ställs. Detta gäller i princip för alla statliga tjänstehundsanvändare.

Ledarhundar köps sedan år 2006 in genom öppen offentlig upphandling. Beträffande dessa hundar har det redan skapats en fungerande marknadsplats.

6.6 Offentlig upphandling och konkurrens

När stat och kommuner köper och säljer varor eller tjänster gör de det med andra förutsättningar än privata aktörer. För att undvika orättvis konkurrens mellan privat och offentlig näringsverksamhet och för att se till att skattepengar används effektivt, finns lagar som styr offentlig näringsverksamhet. Olika lagar styr hur staten och kommuner ska göra när de driver näringsverksamhet.

- Som *köpare* ska de offentliga aktörerna följa lagen om offentlig upphandling.
- Som *säljare* ska de offentliga aktörerna följa konkurrenslagen.
- Som *stödjare* av privata företag ska staten och kommuner följa såväl svenska som EU:s regler om statsstöd.

6.6.1 Offentlig upphandling

Den 1 januari 2008 trädde lagen (2007:1091) om offentlig upphandling i kraft. Lagen bygger i huvudsak på EG-direktiv om offentlig upphandling som är en viktig del i arbetet med att förverkliga den europeiska marknaden och att få den att fungera effektivt.

Syftet med upphandlingsreglerna är att upphandlande myndigheter ska använda de offentliga medlen som finansierar offentliga upphandlingar på bästa sätt. Detta ska ske genom att dra nytta av konkurrensen på marknaden. Samtidigt ska regelverket ge leverantörerna möjlighet att tävla på samma villkor i varje upphandling.

Alla inköp av varor och tjänster till myndigheterna är upphandling i någon form. Detta gäller även tjänstehundar. Också myndigheternas köp av tjänster som exempelvis fodervårdskap, dressyr och träning är offentlig upphandling.

Vid all offentlig upphandling gäller de grundläggande principerna om icke-diskriminering, likabehandling, transparens, proportionalitet och ömsesidigt erkännande.

6.6.1.1 Tröskelvärden

Inom EU finns gemensamma regler som gäller upphandlingar över vissa värden, så kallade tröskelvärden. Särskilt vid värdemässigt större upphandlingar kan utländska företag vara intresserade av att lämna in anbud. Därför ska upphandlingar vars värde överstiger tröskelvärdet annonseras enligt vissa fastställda regler. Upphandlaren ska beräkna värdet på upphandlingen för hela avtalets löptid. Upphandlingen får inte delas upp och beräkningsmetoden får inte väljas med syfte att komma under tröskelvärdet. Upprepade upphandlingar av samma typ av varor eller tjänster under samma år ska räknas ihop.

Från och med den 1 januari 2010 är tröskelvärdet för statliga myndigheter 125 000 euro. Vid upphandlingar inom försvars- och säkerhetsområdet är tröskelvärdet högre, 387 000 euro.

6.6.1.2 Regler för upphandling inom EU

Om det beräknade värdet av upphandlingen är högre än tröskelvärdet ska stat och kommuner annonsera upphandlingen inom EU. De har möjlighet att välja mellan tre olika förfaranden.

- Öppet förfarande betyder att alla leverantörer får lämna anbud.
- Selektivt förfarande betyder att alla leverantörer kan ansöka om att få delta men bara de som bjuds in av den upphandlande myndigheten får lämna anbud.

- Förhandlat förfarande är detsamma som ett selektivt förfarande med skillnaden att kontraktsvillkoren förhandlas med en eller flera av de utvalda leverantörerna.

Förhandlat förfarande får bara användas i särskilda fall.

6.6.1.3 Regler för nationella upphandlingar

Om upphandlingens värde understiger tröskelvärdet omfattas den inte av EG-direktiv och behöver inte annonseras inom EU. Då finns möjlighet att välja mellan att göra ett förenklat förfarande eller ett urvalsförfarande. Under vissa förutsättningar kan också en direktupphandling göras.

Förenklat förfarande betyder att alla leverantörer får lämna anbud och myndigheten får förhandla med en eller flera anbudsgivare.

Urvalsförfarande betyder att alla leverantörer har rätt att ansöka om att få lämna anbud men bara de som bjuds in av den upphandlande myndigheten får lämna anbud. Myndigheten får sedan förhandla med en eller flera av de leverantörer som lämnade in anbud.

Direktupphandling betyder ett förfarande utan särskilda krav på anbud. Direktupphandling får bara användas om inköpsvärdet är lågt eller om det finns särskilda skäl som motiverar direktupphandling.

6.6.1.4 Ramavtal

I många fall utformas avtalen som ramavtal. Ramavtal är ett avtal som ingås mellan en eller flera upphandlande myndigheter och en eller flera leverantörer. Syftet är att fastställa villkoren för senare tilldelning av kontrakt under en bestämd tidsperiod.

6.6.2 Konkurrensregler

Målet för den svenska konkurrenspolitiken är väl fungerande marknader och en effektiv konkurrens till nytta för konsumenterna. Konkurrens gynnar konsumenterna genom att priserna pressas, kvaliteten höjs och utbudet av varor och tjänster breddas. Konkurrens stimulerar samtidigt till en bättre användning av sam-

hällets resurser och gör det möjligt för nya företag att komma in på marknaden.

För detta ändamål har en lag, konkurrenslagen (2008:579) stiftats. Den är en generell lagstiftning. Lagens syfte är att ta bort och motverka hinder för en effektiv konkurrens när det gäller produktion av och handel med varor, tjänster och andra nyttigheter.

Konkurrenslagen innehåller två grundläggande förbud. Det första förbudet gäller konkurrensbegränsande avtal mellan företag om syftet eller resultatet är att konkurrensen på marknaden hindras, begränsas eller snedvrids.

Det andra förbudet innebär att företag som har en dominerande ställning på marknaden är förbjudna att missbruka denna. Dominerande ställning innebär här att ha en stark ekonomisk ställning och missbruka denna genom att hindra effektiv konkurrens på marknaden.

Offentliga och privata företag ska ha likartade villkor om de agerar på samma konkurrensutsatta marknad. Samtidigt är förutsättningarna för privata och offentliga företag på många sätt olika. Till exempel kan en myndighet eller en kommun inte gå i konkurs och det finns en finansiell styrka och ekonomiska garantier hos staten eller en kommun som få privata företag har.

Ett tillägg i konkurrenslagen har därför gjorts som ska hindra ojust konkurrens mellan offentliga och privata företag. Tillägget som avser konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet gäller från 1 januari 2010. Tillägget ger Konkurrensverket möjlighet att ingripa när staten och kommuner i sin säljverksamhet snedvrider en effektiv konkurrens på marknaden eller hämmar förekomsten eller utvecklingen av konkurrens.

EU:s konkurrensregler

Företag i Sverige måste också följa EU:s konkurrensregler som tillämpas parallellt med den svenska konkurrenslagstiftningen. Det är framförallt förbudet mot konkurrensbegränsande avtal och förbudet om missbruk av dominerande ställning som är tillämpliga. Förbuden gäller vid märkbar påverkan av handeln mellan Sverige och ett annat medlemsland inom EU.

7 Slutsatser och förslag

Jag har kommit fram till följande:

7.1 Synskadades Riksförbunds myndighetsuppdrag

Min bedömning

Det nya systemet för upphandling och placering av ledarhundar fungerar väl och några åtgärder behövs inte.

Före år 2006 skötte SRF inköp, tilldelning, återtagande och uppföljning av ledarhundar och deras förare. Från och med år 2006 formaliserades detta ansvar och blev lagreglerat vilket innebär att SRF:s verksamhet i denna del nu är ett myndighetsuppdrag.

Det angavs i huvudsak två skäl till förändringen. Det ena var rättssäkerhet. Innan förändringen kunde beslut överklagas till SRF:s arbetsutskott, det vill säga den organisation som själv fattat det överklagade beslutet. Även om antalet överklaganden varit få och inget tytt på att besluten varit felaktiga gjorde statsmakterna bedömningen att förfarandet inte var rättssäkert.

Det andra skälet för ställningstagandet var aktsamhet om budgetmedel. Inköp av ledarhundar finansieras av statsbudgeten. Den monopolställningen som Iris Hundskolan AB i praktiken hade vad gällde uppfödning och försäljning av ledarhundar ansågs vara kostnadsdrivande, eller garanterade i vart fall inte att de mest prisvärda hundarna köptes in.

Vad gäller SRF:s uppgifter vid tilldelning, återtagande och kontroll av hundarna och deras förare har jag inte funnit några tecken på konflikt i förbundets roll som intresseorganisation och dess myndighetsutövning. Det finns heller inga tecken på att personkännedom och därmed eventuellt förutfattade meningar spelat någon roll vid myndighetsutövningen.

Den struktur som skapas när lagstiftning styr verksamheten är till stöd vid myndighetsutövningen. Detta är en förbättring trots att SRF:s roll vad gäller ledarhundar även tidigare i stort följde samma regler. Eventuella överklaganden kan nu göras till domstol. Antalet överklaganden har inte ökat utan befinner sig på samma låga nivå som tidigare, i genomsnitt under ett överklagande om året.

Socialstyrelsen har fått tillsynsansvar över SRF:s myndighetsutövning. Socialstyrelsen har haft smärre påpekanden vilka grundats på övergången till myndighetsutövning. Det har handlat om mer formella frågor, exempelvis angående dokumentation och handläggningstider av överklaganden. Anmärkningarna är åtgärdade.

När SRF år 2006 fick myndighetsroll levererades så gott som samtliga ledarhundar från Iris Hundskolan AB som var ett företag med nära anknytning till SRF. Verksamheten vid hundskolan upphörde kort därefter, huvudsakligen på grund av dålig ekonomi. SRF befinner sig därmed inte längre i en potentiell jävsituation när det gäller inköp av hundar.

Sedan år 2006 ska hundarna köpas in av Hjälpmedelsinstitutet genom öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag. Resultatet har blivit att det nu finns flera leverantörer av ledarhundar. Hösten år 2009 var kontrakt tecknade med fyra leverantörer varav en från Norge. Tillgången på hundar är tillräcklig. Väntetiderna för att bli tilldelad en hund efter beslut fattats är tillfredsställande. Priset per hund har i genomsnitt sjunkit med cirka 20 procent.

Andelen av de inköpta hundarna som kasseras av olika skäl är runt fem procent eller cirka två hundar per år. Denna andel har inte förändrats sedan tiden innan SRF fick myndighetsansvar. Dock har relativt kort tid gått sedan övergången och det är svårt att uttala sig om någon mer varaktig förändring har skett. Så vitt jag kan bedöma är det ingen skillnad i kvalitet hos anskaffade ledarhundar närmast före myndighetsuppdraget och perioden därefter.

7.2 Har det tidigare funnits stimulansåtgärder riktade till privata uppfödare av tjänstehundar?

Min bedömning

Det har inte förekommit några statliga stimulansåtgärder som riktat sig till privata uppfödare av tjänstehundar.

När hundskolan privatiserades i början på 1990-talet var det i sig en stimulans till privata uppfödare eftersom en marknad som dittills varit sluten öppnades upp. Försvarmakten gick då ut med en anbudsfrågan för att täcka sitt behov av hundar. Myndigheten sökte samma typ av halvtränad unghund som hundskolan tidigare försett dem med.

Försvarets materielverk genomförde upphandling och inköp åt Försvarmakten. Det var privata uppfödare som levererade hundar. Det prövades även om långsiktiga leveransavtal med enskilda uppfödare kunde tecknas. Oenighet om riskfördelningen mellan säljare och köpare medförde att inga sådana avtal skrevs.

Försvarmakten ville efter en tid även ta hand om grundträningen av sina tjänstehundar. En anledning var att de hundar som köptes inte ansågs ha tränats på ett tillfredsställande sätt. En annan anledning var att privata uppfödare inte kunde få tillstånd att inneha sprängmedel och narkotika för övningsändamål. Det blev därför omöjligt för privata uppfödare att leverera färdigtränade hundar.

Försvarmaktens upphandling i mitten på 1990-talet är den enda större ansträngningen som gjorts för att etablera en tjänstehundsmarknad. I övrigt går det inte att peka på några riktade stimulansåtgärder genom årens lopp.

Den forskning och den försöksverksamhet avseende hundar som skett på Sveriges lantbruksuniversitet är den enda indirekta stimulansen som har förekommit. Den verksamheten är dock till stor del finansierad av branschen själv.

7.3 Finns det i dag några stimulansåtgärder till privata uppfödare av tjänstehundar?

Min bedömning

För närvarande finns inga stimulansåtgärder till privata uppfödare av tjänstehundar.

Det finns inga stimulansåtgärder för privata uppfödare av tjänstehundar. Tvärtom har staten de senaste åren genom Försvarmaktens uppbyggnad av en hundavelsbesättning försämrat förutsättningarna för de privata uppfödarna. Försvarmakten har inte längre något behov av att köpa schäferhundar, i vart fall kommer myndigheten inte att ha det efter det att besättningen nått avsedd storlek. Således kommer Försvarmakten i stort sett försvinna som potentiell kund.

Försvarmakten har ett årligt behov av cirka 50 hundar. Uppfödningen kommer att producera drygt 400 hundar om året. Antalet producerade valpar överstiger således flerfaldigt det egna behovet, även med hänsyn tagen till att inte alla valpar i en kull är lämpliga som tjänstehundar. Försvarmakten blir därmed den största säljaren av hundar i detta marknadssegment. Priset som tas ut för hundarna, särskilt vid försäljning till andra myndigheter, är så lågt att det är av dumpingkaraktär. Detta pressar priset för andra uppfödare.

Slutligen konkurrerar Försvarmakten om fodervårdar för valpar vilket gör det svårare för privata uppfödare att hitta fodervårdar att placera sina valpar hos.

7.4 Vad kan göras för att stimulera privata uppfödare av tjänstehundar?

Min bedömning

Det finns ingen enskild åtgärd som på ett enkelt sätt kan underlätta för privata uppfödare av tjänstehundsämnen.

Rent principiellt skiljer sig inte hunduppfödning från annat företagande. Det allra viktigaste för en företagare är att få avsättning för sin produkt till ett pris som medger fortsatt verksamhet. Med

andra ord är efterfrågan och köpkraften hos kunderna nyckelfaktorer för att ett företag långsiktigt ska kunna drivas. Hobbyföretag har däremot andra incitament. Ekonomin spelar oftast en underordnad roll. Detta gäller särskilt om företaget och företagandet förknippas med en viss livsstil, vilket kennelverksamhet ofta gör.

Uppfödare av hundar som kan vara lämpliga som tjänstehundar befinner sig i en speciell situation eftersom det nästan enbart är staten som använder sig av tjänstehundar. Kundkretsen för tjänstehundsämnen är därför liten.

I den uppdelning av tjänstehundar jag gjort är det i gruppen polis- och försvarsmaktshundar som problemen att rekrytera hundar finns. I denna grupp finns också den största efterfrågan på hundar. Det saknas en fungerande marknadsplats för såväl polishundar som försvarsmaktshundar. Detta är en stor brist eftersom uppfödare inte på ett strukturerat och rationellt sätt kan möta de krav och önskemål som köparna har.

I gruppen tull- och kriminalvårdshundar är problemen små. Som framgår ovan fungerar marknaden för ledarhundar tillfredställande.

Slutligen vad gäller hundar till räddningstjänsten och hemvärdet är det inte en fråga om tillgång eller inköp av hundar. Till räddningstjänsten och hemvärdet rekryteras personer som redan har hund och som är villiga att delta i dessa verksamheter.

Den viktigaste stimulansen för de privata uppfödarna är ett ökat marknadstillträde. Detta kan åstadkommas genom en kombination av åtgärder hos de olika tjänstehundsanvändarna.

7.4.1 Polisen

Mina förslag

Polisen ska centralisera sin anskaffning av polishundar till Polishundtjänsten som ligger under Rikspolisstyrelsen.

Anskaffning av hundar ska ske genom öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag.

Polisen bör pröva att köpa åtminstone en del av sitt behov av hundar som valpar.

Sökandet efter lämpliga hundar tar oproportionerligt lång tid för Polisen. Organisationen för hundanskaffning är fragmenterad på så

sätt att varje länspolismyndighet ansvarar för sin egen hundanskaffning. Följden blir att det saknas överblick både över behov och tillgång på tjänstehundsämnen. Ytterligare en omständighet som minskar överblicken är att Polisen efterfrågar hundar som är mellan 12 och 18 månader gamla för vilka det inte finns etablerade marknadskanaler.

För att skapa en mer normal marknad behöver Polisen ändra sin inköpsorganisation. Den bör samlas hos en myndighet, förslagsvis Rikspolisstyrelsen där hundtjänsten är lokaliserad i dag.

Polisen bör också gå över till att köpa hundar genom öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag. På så sätt skapas transparens och det blir tydligt vad som efterfrågas, till exempel vilka egenskaper som hunden ska ha, vid vilken ålder den ska levereras och tidpunkt för leverans. Förutsättningarna för privata uppfödare att leverera polishundar ökar i och med detta.

Underlaget för upphandlingen bör vara utformat så att det ska vara möjligt att köpa enstaka hundar utanför upphandlingen. Det finns annars risk för att en hund med stor potential som tjänstehund inte är möjlig att köpa av formella skäl.

Polisen bör också överväga att köpa in valpar för placering hos fodervårdare som med fördel kan vara Polisens egna hundförare, nuvarande eller blivande. Nyttan med detta är tvåfaldig. Dels får Polisen tillgång till hela utbudet av valpar som skulle kunna vara lämpliga som tjänstehundar. Dels får blivande hundförare kunskap i att hantera hund.

Köper Polisen valpar skulle det stärka privata uppfödare, som då kan sälja direkt till tjänstehundsanvändarna eftersom användarna då inte behöver förlita sig på omplaceringshundar. Sannolikt kommer dock köparna att kräva en viss garanti för att valpen kommer att bli lämplig som tjänstehund.

7.4.2 Försvarsmakten

Mina förslag

Försvarsmakten ska enbart föda upp hundar för eget behov.

Minskningen av uppfödningen bör ske i takt med att den privata uppfödningen av tjänstehundsämnen växer till.

Försvarsmakten ska tillämpa öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag när de köper hundar.

Överlåter Försvarsmakten hundar ska marknadspris tas ut.

Som redan nämnts är Försvarsmaktens produktion av hundar den största hämskon för privata uppfödare av tjänstehundar.

Försvarsmaktens uppfödning medför att marknaden för åtminstone deras egna hundar kommer att bli obefintlig när avelsbesättningen är fullt utbyggd. Den är så pass stor att överskottet av valpar medför en press på priserna för tjänstehundar och hundar av brukstyp. Om inte den privata uppfödningen gradvis ska upphöra måste Försvarsmakten minska sin uppfödning, till och med radikalt. I och med tillägget till konkurrenslagen som trädde i kraft 1 januari 2010 är det till och med tveksamt om uppfödningen och försäljningen av hundar som den sker i dag skulle klara en lagprövning.

Regeringsbeslutet (Fö2002/2318/MIL) som Försvarsmakten grundar sin hunduppfödning på är formulerat så det kan tolkas på olika sätt. Som ett första steg bör regeringen klargöra att Försvarsmakten endast får bedriva uppfödning för eget behov. Den tolkning som Försvarsmakten gjort och arbetar efter är att de ska bygga upp och driva en avelsbesättning. Skillnaden i producerad volym är avsevärd mellan de två olika tolkningarna. En avelsbesättning är, på grund av inavelsproblematiken, så stor att Försvarsmaktens produktion av valpar för närvarande överstiger myndighetens behov åtta gånger.

Klargörandet bör få till effekt att antalet tikar under ett första skede minskas till 20 stycken. Då kan produktionen förutses hamna på 100 valpar årligen, vilket ändå är dubbelt så många som Försvarsmaktens behov. Nedfasningen bör ske under ett par års tid. Eftersom långt ifrån alla valpar i en kull lämpar sig som tjänstehundar torde Försvarsmakten behöva köpa hundar, trots att den egna produktionen antalsmässigt väl överstiger behovet. Vid inköp

bör Försvarmakten tillämpa öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag.

Det finns på kort sikt inte någon säker tillgång på tjänstehundsämnena från andra uppfödare som kompenserar ett bortfall av hundar från Försvarmaktens uppfödning. Minskningen av Försvarmaktens uppfödning måste därför, såväl antalsmässigt som tidsmässigt, ske med beaktande av detta. Tillgången på tjänstehundsämnena från den privata marknaden måste tillåtas växa fram parallellt med Försvarmaktens minskning. Nedskalkningen av Försvarmaktens hunduppfödning får dock inte ske så långsamt att den privata marknaden inte kan växa till.

Det vore olyckligt om Försvarmaktens hundar med bra avelsegenskaper för tjänstehundsändamål inte kunde tas tillvara. Privata uppfödare bör därför erbjudas köpa överflödiga tikar.

Efter ytterligare ett par år bör en utvärdering göras med inriktningen att antingen ytterligare minska Försvarmaktens egen uppfödning så att den som mest motsvarar det egna behovet eller att minska den än mer. I det sistnämnda fallet bör ett av alternativen vara att den helt ska upphöra.

En del av de hundar som Försvarmakten inte har behov av och som klarar de krav som ställs på en polishund säljs till Polisen. Hundar som inte klarar vare sig Försvarmaktens eller Polisens krav på tjänstehundar säljer Försvarmakten i första hand till de fodervårdare som tagit hand om hunden. I båda fallen sätts priset lågt i förhållande till gängse hundpris. Detta snedvrider konkurrensen. Försvarmakten bör omedelbart upphöra med denna prissättningsmodell. De hundar som avyttras ska säljas till ett marknadspris oavsett vem som är köpare. Uppstår då behov av att ersätta fodervårdare bör det ske genom kontraktbaserade penningbelopp.

7.4.3 Tullverket och Kriminalvården

Mina förslag

Tullverket ska tillämpa öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag när de köper hundar.

Tullverket och Kriminalvården bör samverka när det gäller inköp av hundar.

Tullverket och Kriminalvården har ett relativt litet årligt behov av hundar. Särskilt gäller det Kriminalvården.

Trots att behovet av tjänstehundar är litet bör Tullverket övergå till öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag vid inköp av hundar, särskilt de år då behoven är störst. Fördelarna med ett upphandlingsförfarande är att det blir tydligt vilka krav som ställs på hundarna och vilka leveransvillkoren är. Tullverket får också bättre möjlighet att styra leveranser till önskad tidpunkt. Därmed bör verket kunna komma ifrån den svårighet man ibland haft att få tillräckligt med hundar till kursstart. Antalet potentiella leverantörer bör på sikt öka genom ett sådant upphandlingsförfarande. Uppfödningen kan då anpassas efter Tullverkets önskemål, inte minst vad gäller leveranstidpunkt.

Om Kriminalvården behöver köpa en större volym hundar under ett enskilt år, bör även de tillämpa öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag.

En samordning mellan Tullverket och Kriminalvården vid inköp av hundar kan vara fördelaktig för såväl myndigheter som uppfödare. För myndigheternas del behöver då bara ett upphandlingsunderlag arbetas fram och en upphandling genomföras. Uppfödarna får tillgång till en större marknad vid varje anbudstillfälle.

7.4.4 Hundekipage som rekryteras av brukshundsklubbarna

Min bedömning

Anskaffning av hundar till räddningstjänst och hemvärn ger inte anledning till några åtgärder.

Brukshundsklubbarna har i uppdrag från Försvarmakten och från MSB att rekrytera hundekipage till räddningstjänst och hemvärn. Hundförarna rekryteras på frivillig basis.

Hundarna är redan inköpta när de potentiella hundförarna kommer till brukshundsklubben. Det är frågan om att motivera människor att ta på sig frivilliga uppdrag och att skapa förutsättningar för att uppdragen och den tidsåtgång de medför ska passa in som en del i ett fungerande vardagsliv. Tillgången på hundar är därför inte någon primär fråga för räddningstjänsten och hemvärdet. Hundförsörjningen för MSB:s och hemvärdets ändamål ligger därför utanför utredningens egentliga uppgifter.

Jag vill dock peka på att det tycks bli allt svårare att rekrytera och behålla personer som vill vara tjänstehundsförare. Detta gäller för såväl räddningsverksamhet som hemvärn.

Ska staten i längden klara av att upprätthålla verksamheter som baseras på frivilliga insatser, så som tjänstehundsförare, måste en kontinuerlig nyrekrytering ske. Som ett första steg för att öka rekryteringen kunde Svenska Brukshundsklubben tillsammans med MSB och Försvarsmakten genomföra en heltäckande undersökning för att utröna vad som krävs för att människor ska vilja bli och kvarstå som tjänstehundsförare. Myndigheterna kan också överväga om det går att få fördelar genom att samarbeta vid rekrytering av ekipage och utbildning av dem. Med ledning av resultaten kan där- efter åtgärder för att förbättra rekryteringen vidtas.

7.5 Andra frågor

Min bedömning

Det är viktigt att svenska uppfödare i konkurrens med uppfödare från andra länder inte missgynnas av nationella regler.

Vid öppen offentlig upphandling kan även uppfödare från andra länder komma att konkurrera om att få leverera hundar. Det är då viktigt att svenska uppfödare inte missgynnas på grund av nationella regler.

7.6 Inrättande av ett avelsråd för statliga tjänstehundar

Mina förslag

Ett avelsråd för statliga tjänstehundar ska inrättas. Rådet ska vara ett nationellt samordningsorgan med rådgivande och stödjande verksamhet med uppgift att främja en väl fungerande marknad för statliga myndigheters behov av tjänstehundar.

Rådet ska utarbeta råd i frågor om avel av hundar lämpade som tjänstehundar samt utarbeta rådgivande anvisningar för sådana tester av hundar som genomförs i samband med inköp av tjänstehundsämnen för att bedöma förmågan att tjänstgöra som tjänstehundar. Rådet ska även i övrigt stödja berörda myndigheter vid deras upphandling av tjänstehundar.

Rådet ska organisera ett kontinuerligt informations- och erfarenhetsutbyte mellan berörda myndigheter och hunduppfödare.

Uppfödare som förklarar sig beakta avelsrådets rådgivning ska vara ackrediterad uppfödare. Hundvalpar från ackrediterad uppfödare efter lämplig kombination av föräldradjur kan av rådet förklaras vara av certifierat ursprung.

7.6.1 Varför behöver ett avelsråd för statliga tjänstehundar inrättas?

7.6.1.1 Mötesplats för berörda myndigheter och uppfödare

Det finns en ömsesidig misstänksamhet mellan uppfödare och köpare av tjänstehundar. Misstänksamheten gäller resultaten från både hälsoundersökningar och lämplighetstester. Misstänksamheten gäller också härstamning, brist på information om föräldradjur och om den information som finns tillgänglig är korrekt. Detta gäller särskilt vid import av hund. Det finns också en bristande tilltro till vilja och förmåga att inrikta ett avelsarbete mot att få fram bättre tjänstehundar. Oavsett verklighetsbakgrund är det viktigt att misstron överbryggs.

Därför behöver det skapas en plats för möten mellan uppfödare av tjänstehundsämnen och statliga myndigheter som köper tjänstehundar.

På så sätt kan säljarna vinna legitimitet hos köparna. Likaså kan köparna visa att de hundar som köps fyller ställda krav så att det inte kan misstänkas att andra faktorer är avgörande för vilken hund som köps in.

7.6.1.2 Jämförbarheten mellan tester av hundar behöver bli bättre

För att det ska skapas en fungerande tjänstehundsmarknad måste en objektiv instans värdera och kvalitetssäkra tester och testmetoder. Inte minst viktigt är att skapa en fungerande och av alla accepterad standard för tester och kontroller så att jämförbarheten mellan hundar blir tydlig.

7.6.1.3 Avelsarbetet behöver vägledning

De raser som används som tjänstehundar av Polisen och Försvarmakten är i huvudsak schäfer och malinois. Den vanligaste hundrasen i Sverige är schäfer som också är den helt dominerande tjänstehunden. År 2009 registrerade SKK drygt 2 400 schäfrar. Förutom schäfer kan andra raser komma ifråga för tjänstehundsändamål. Därmed kan det förväntas att avelsbasen är stor nog för att få fram tillräckligt många tjänstehundar.

Dock förefaller det som att egenskaper som är önskvärda ur tjänstehundssynpunkt blivit allt mer sällsynta. Det är större efterfrågan på hundar som uppfyller krav på utseende, får bra utställningsresultat och lämpar sig som sällskapshund. Därför har aveln blivit allt mer inriktad på att tillfredsställa dessa önskemål.

Det finns behov av att förbättra de egenskaper som behövs hos en bra tjänstehund. Därför behövs det en objektiv instans som värderar härstamning och avkommebedömning för att få till stånd en gemensam syn på problembild och därav följande inriktning på avelsarbetet.

7.6.1.4 Hundarnas fysik

Det råder enighet om att schäfern behöver bättre leder och rygg då dessa nu alltför ofta ställer till besvär för hunden. Detta är ett internationellt fenomen vilket ytterligare understryker behovet av

ett avelsarbete för att förbättra tjänstehundsmaterialet. För hundar i tjänst kan påfrestningarna på leder och rygg vara betydande och är en stor anledning till att de inte längre förmår fullgöra sitt uppdrag. Polisens och Försvarmaktens tjänstehundar används förvånansvärt kort tid i tjänst på grund av detta. Besvären är lätta att konstatera och mäta med hjälp av röntgenundersökningar.

För höfter och armbågar är det möjligt att göra prognoser om framtida besvär. Vad gäller ryggproblem kan det endast konstateras om det finns ett fel. Ofta märks inte heller ryggproblemen innan hunden blivit cirka fem år.

Förbättrad hälsa, i vart fall vad gäller höfter och armbågar, kan uppnås genom ett målmedvetet avelsarbete. Hundarnas hållbarhet skulle då kunna öka. Ytterligare ett år i tjänst minskar den årliga avskrivningen på den investering i inköp och dressyr, som en tjänstehund innebär. I bästa fall skulle ett års längre användning kunna innebära en minskad avskrivning med 20 procent.

7.6.1.5 Hundarnas mentalitet

I genomsnitt är det få valpar i en kull som lämpar sig som tjänstehundar. Detta gäller även i valpkullar efter brukshundar. Oftast är det mentala egenskaper som till exempel arbetslust och spårförmåga som brister ur tjänstehundssynpunkt.

Tjänstehundar kräver stort engagemang av sina ägare och förare. För den vanliga hundköparen är detta snarast en nackdel. Då det årliga behovet av tjänstehundar motsvarar en mycket liten andel av det totala antalet valpar som föds är det naturligt att uppfödarna inriktar sig på att ta fram hundar som flertalet köpare klarar av att sköta och hantera.

Temperamentsmässigt anpassas därför rasen genetiskt till normalköparens önskemål, vilket innebär att de mentala egenskaper som önskas för en tjänstehund blir sällsyntare.

Då arvbarheten inte är lika klarlagd för mentala egenskaper som för fysiska är det viktigt att öka kunskapen om hur egenskaperna nedärvs för att kunna avla fram hundar som med högre säkerhet kan förutses vara lämpliga som tjänstehundar.

7.6.1.6 Många små uppfödare

Uppfödningen av tjänstehundar sker hos många relativt små uppfödare. Därför krävs en gemensam problembild och gemensamma avelsmål för att åstadkomma en önskad utveckling av rasen. För närvarande saknas en sådan. En gemensam avelsinriktning hos alla intresserade uppfödare ökar takten i avelsframstegen eftersom fler hundar ingår i avelsmaterialet och bedömningsunderlaget ökar.

7.6.2 Ett avelsråd bör inrättas

En systematiserad avel för att förbättra bruksegenskaperna hos tjänstehundar, särskilt schäferhunden, är önskvärd. Aveln bör inriktas på såväl bättre mentala egenskaper för tjänstehundsändamål som bättre fysik.

Det speciella för statliga tjänstehundar är att det strategiska avelsarbetet inte bara är ett intresse för de aktuella uppfödarna utan även för de allmänna intressen som de tjänstehundsanvändande myndigheterna företräder. Vare sig användarmyndigheter eller uppfödare kan ensamma ta ansvar för ett strategiskt avelsarbete.

Ett avelsråd för statliga tjänstehundar kan ha uppgiften att med berörda myndigheter och uppfödare i samverkan ta fram en avelsstrategi för tjänstehundar.

För dessa ändamål bör ett avelsråd inrättas.

7.6.2.1 Syftet med avelsrådet

Avelsrådet bör ha till syfte att öka tillgången på tjänstehundsämnen. Detta bör ske genom att rådet främjar ett målmedvetet avelsarbete som utförs gemensamt av uppfödare som anammar råd från avelsrådet. På så sätt ska hundarnas fysiska och mentala kapacitet långsiktigt förbättras. Vidare bör råd tas fram för vilka tester, testbanor och testare som bör användas för att bedöma hundars lämplighet som tjänstehundar.

7.6.3 Vilka uppgifter ska rådet ha?

Ett avelsråd för statliga tjänstehundar bör vara ett nationellt samordningsorgan och därför arbeta genom rådgivning och inte genom föreskrifter eller andra bindande normer. Genom att beakta den rådgivning som rådet ger kan en uppfödare öka sina möjligheter att med framgång delta i användarmyndigheternas kommande upphandlingar av tjänstehundar. Rådet bör således ha till uppgift att utarbeta råd i frågor om avel av hundar lämpade som tjänstehundar.

Rådet bör också ha till uppgift att ta fram anvisningar angående sådana tester av hundar som ska utföras i samband med användarmyndigheternas upphandlingar av tjänstehundar.

Den rådgivning som rådet bedriver ska inte vara bindande för vare sig användare eller uppfödare och utgör alltså inte statlig normgivning. Regeringen bör dock inom ramen för sin styrning av de statliga myndigheternas verksamhet förordna att myndigheter med tjänstehundsverksamhet ska beakta denna rådgivning. Det handlar om att tydliggöra att myndigheterna vid sina upphandlingar av tjänstehundar ska använda den kunskap som rådet besitter.

7.6.3.1 Avelsarbete

Avelsrådet ska ange önskad avelsinriktning och avelsmål för tjänstehundar.

Till grund för avelsarbetet bör avelsrådet samla, registrera och tillhandahålla relevant information om djur för tjänstehundsavel och deras avkommor. Exempel på sådan information är hälsostatistik, resultat från mentalbeskrivning hund (MH-test), resultat från lämplighetstester samt kullegenskaper och kullresultat som förutom ovanstående också tar hänsyn till tjänstbarhet.

Den viktigaste egenskapen för ett avelsdjur är hur bra dess avkommor blir. För tjänstehundsändamål är det värdefullt om många valpar i en kull klarar lämplighetstesten och att många sedan faktiskt blir tjänstehundar med lång tid i tjänst. Om flera valpkullar klarar dessa mål är hunden en god nedärvare, även om den själv inte presterat lika bra. På basis av ovanstående uppgifter ska goda nedärvare, särskilt hanhundar, på ett lättillgängligt sätt redovisas. Nedärvningsresultaten för respektive föräldradjur bör komma att registreras som ett index där resultat över 100 indikerar bättre resultat

än genomsnittet. Det ska ingå i rådets uppgifter att, vid förfrågan, rekommendera lämpliga avelskombinationer. Rådet ska bevaka utvecklingen av inavelsgraden så att det går att motverka att den blir för hög. Inavelsgraden ska vara lätt att få reda på vid en given avelskombination.

Rådet ska också registrera förekomsten av ärftliga sjukdomar och ärftliga fysiska defekter. Utvecklingen ska följas så att även dessa kan motverkas.

Hundens förmåga som tjänstehund avgörs till betydande del av dressyr. Det är därför viktigt att ta hänsyn till dressyrens påverkan vid bedömning av en hunds resultat för att i görligaste mån renodla vad som beror på nedärvning.

Rådet bör kunna tillhandahålla möjlighet att lagra sperma. Därvid kan rådet avtala med befintliga anläggningar om den praktiska hanteringen.

Import av avelsmaterial

För importerade hundar, även i form av sperma eller foster som användas i tjänstehundsavel, bör rådet värdera och registrera tillgänglig information om hälsa och mentala egenskaper. Grundläggande är att motsvarande hälsoundersökningar som krävs i Sverige ska ha utförts. Vad gäller importerade hundar där mentaltest motsvarande det svenska saknas behöver det göras en bedömning av nyttan med att inlemma hunden i avelsarbetet. Nyttan bör klart överstiga riskerna att få in sämre egenskaper. Rådet bör utarbeta kriterier för detta.

7.6.3.2 Testverksamheten

Alla bedömningar av hundarna bör ske under så likvärdiga förhållanden som möjligt.

Avelsrådet bör verka för att hälsokontroller inför inköp av tjänstehundar sker med samma metoder och på samma sätt för att de ska vara fullt jämförbara.

Likåsa bör rådet verka för att lämplighetstester av tjänstehundar i samband med inköp blir så likvärdiga som möjligt. Testarna bör vara så få som möjligt för att jämförbarheten mellan testtillfällen ska vara så god som möjligt. Rådet bör se till att det finns godkända

testbanor som ska vara begränsade till antalet. Endast dessa testbanor bör användas vid lämplighetstest av tjänstehundar.

Testare som uppfyller krav som gör att de kan användas vid tester av tjänstehundar bör identifieras av rådet. Rådet bör även kunna verka för att testarna samtrimmas och fortbildas.

Till att börja med bör lämplighetstester utformas så att ett test räcker för att tillgodose såväl Polisens som Försvarmaktens krav. Därefter kan övervägas om också tester för Tullverkets och Kriminalvårdens behov bör utföras på banor och av testare som uppfyller avelsrådets rekommendationer. Till stora delar ingår redan i dag Tullverkets testmoment i de tester som görs för Polisens och Försvarmaktens behov.

Avelsrådet kan rekommendera vilka kriterier en hund och dess föräldradjur måste möta för att få testas för inköp som tjänstehund. Detta kan ske genom en standardiserad mall. Utrymme för individuella bedömningar behöver kunna ges då även hundar, oavsett ras eller renrasighet, som tros vara lämpliga som tjänstehund, bör få testas.

7.6.3.3 Stöd vid inköp av tjänstehundar och tjänstehundsämnen

Det är köparen som preciserar vilka krav som ställs på hunden och säljaren som bedömer om dessa kan uppfyllas. Eftersom det är myndigheter som är köpare av tjänstehundar ska i de flesta fall öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag tillämpas. Det innebär bland annat att det i upphandlingsunderlaget är möjligt att ställa sådana krav på föräldradjurens bakgrund att de kan fångas in av avelsrådets verksamhet. Därför bör avelsrådet användas både som kunskapsbas och rådgivare vid utformandet av anbudsunderlag. Rådet har vare sig någon formell uppgift eller ansvar för en konkret upphandling.

Om en hund inte klarar kraven för att bli tjänstehund är det värdefullt att preciserad information om anledningen ges till uppfödaren.

7.6.3.4 Öka och sprida kunskap om tjänstehundar

Avelsrådet bör på grundval av vunna erfarenheter initiera projekt inom forskning eller försök. Målsättningen bör vara att förbättra hundmaterialet och att vinna ökad kunskap om samband mellan prestation, miljö och genetisk bakgrund.

Avelsrådet kan fungera som informationsspridare av den kunskap som finns och tas fram om tjänstehundar. Därför bör rådet ha uppgiften att organisera ett utbyte av information och erfarenheter mellan användarmyndigheter och uppfödare.

Den information som rådet sammanställer bör vara tillgänglig för alla intresserade.

7.6.3.5 Ackreditering och certifiering

Uppfödare som frivilligt beaktar avelsrådets rådgivning som redovisats ovan, bör kunna förklaras ackrediterade av rådet.

Ackrediterade uppfödare som får valpkullar efter hundar med goda avelsresultat bör kunna få dessa valpkullar förklarade vara av certifierat ursprung av rådet. En sådan förklaring visar att förutsättningarna för att dessa valpar kan bli tjänsthundar är större än för valpar som inte förklarats vara av certifierat ursprung. Köpare av tjänstehundar bör ha krav på förklaring av certifierat ursprung som kvalitetsindikator vid upphandling. Särskilt gäller detta vid inköp av valpar.

Ackreditering ska fungera som en kvalitetsindikation för tjänstehundsuppfödare. Därför ska ackrediteringen tydligt framgå av officiella dokument. Valpkullar som förklarats vara av certifierat ursprung liksom goda avelsdjur bör lätt kunna identifieras så att uppfödare kan dra nytta av detta vid marknadsföring av sin uppfödning.

7.6.3.6 Övrigt

Avelsrådet bör vara öppet för alla uppfödare. Anammande av avelsrådets rådgivning bör vara frivillig för privata uppfödare, vilket betyder att det måste finnas incitament för dem att göra detta. Ackreditering av uppfödare och valpkullar som förklarats vara av certifierat ursprung är ett sådant. Viktigare torde dock vara att

denna kvalitetsstämpel bör medföra ett försteg när det gäller att sälja tjänstehundsämnen.

Försvarsmaktens hunduppfödning, oavsett storlek bör självklart beakta rådgivningen.

Det är möjligt att resurserna initialt inte räcker för ett avelsarbete som omfattar alla aktuella raser. Eftersom schäfer är den absolut vanligaste rasen, både totalt och som tjänstehund, bör avelsrådet när det gäller avelsarbetet till en början koncentrera sig på denna. På grund av det relativt stora antalet schäferhundar ökar sannolikheten för genomslag av avelsframstegen. Med tiden bör övriga hundraser som används som tjänstehundar ingå i rådets avelsarbete.

Råd ska ges om hur valpar ska födas upp och tränas innan de blir så gamla att de kan lämplighetstestas. På så sätt kan det undvikas att hundar får en för tjänstbarhet olämplig uppföstran. Tveksamheter om på vilket sätt hunden förberetts för test kan också undvikas.

7.6.4 Vilken sammansättning bör rådet ha?

Avelsrådet bör vara partsammansatt där uppfödare och användare bör vara representerade. Användarna bör ges större tyngd. Rådet bör ledas av en ordförande som är neutral och oberoende i förhållande till användarmyndigheter och uppfödare. Ordföranden utses av regeringen.

Rådet bör bestå av ytterligare fyra ledamöter. Även dessa bör utses av regeringen. Rådet bör inte vara för stort och balans mellan olika intressenter bör råda. Därför bör endast två ledamöter representera de centrala användarmyndigheterna Polisen, Försvarsmakten, MSB, Tullverket och Kriminalvården. Dessa myndigheter bör därför gemensamt lämna förslag på två ledamöter.

Det ställs helt andra krav på ledarhundar än på övriga tjänstehundar. För ledarhundar har en fungerande marknadsplats redan etablerats. De kan därför lämnas utanför rådets verksamhet utan att det är till nackdel vare sig för användare eller för uppfödare av ledarhundar.

Hunduppfödarna bör representeras av en ledamot. Det är naturligt att SKK lämnar förslag till denna ledamot. Det förutsätts att klubben bereder förslaget i samråd med berörda special- och rasklubbar.

Slutligen bör sakkunskap i fråga om husdjursförädling eller avelsfrågor företrädas av en ledamot i rådet. Förslag till ledamot lämnas lämpligen av Sveriges lantbruksuniversitet.

Med denna sammansättning får användarna en större tyngd än säljarna vilket jag anser vara en förutsättning för att rådets långsiktiga verksamhet ska fungera. Rådet bör dock sträva efter konsensusbeslut.

Samtliga ledamöter bör utses för en bestämd tid. Jag bedömer att denna tid bör vara tre år vilket är tillräckligt lång tid för att rådets arbete ska få kontinuitet. Samtidigt är den så kort att förändringar hos berörda intressenter kan få genomslag. Ytterligare ett skäl är att rådets arbete ska vara opåverkat av politiska majoritets-skiften. Mandatperioden för rådet bör därför inte sammanfalla med mandatperioden för riksdagsledamöter.

7.6.5 Hur bör rådet arbeta?

Sammanträden i rådet bör hållas efter kallelse av ordföranden. Rådet bör vara beslutfört när ordföranden och minst tre av de övriga fyra ledamöterna är närvarande.

Om rådet inte är enigt bör majoritetsbeslut gälla där ordföranden har utslagsröst.

Det bör föras protokoll över rådets sammanträden. Vidare bör rådet upprätta en arbetsordning för sin verksamhet.

Rådet kommer att ha behov av att använda uppgifter som finns i SKK:s hund- och avelsdata. Någon egen motsvarande databas behöver rådet inte bygga upp om den har tillgång till klubbens data. Rådet bör därför kunna träffa avtal med klubben om användande av deras hund- och avelsdata.

7.6.6 Hur ska rådet organiseras?

Som ovan redovisats bör ett avelsråd för statliga tjänstehundar vara sammansatt så att dess ledamöter representerar användarmyndigheterna, uppfödarna och forskningen. Med dessa förutsättningar har jag funnit att det lämpligen organiseras som ett samordningsorgan med syfte att, genom rådgivning och stöd, främja en väl fungerande marknad för de statliga tjänstehundsanvändarna. Att rådet bör vara ett samordningsorgan innebär att det kan inrättas av

regeringen. Rådet bör därför inrättas genom att regeringen utfärdar en förordning i vilket rådets verksamhet regleras.

Regeringen ska som ovan nämnts utse ledamöterna i rådet.

Rådet bör vara självständigt och fristående i förhållande till de olika intressenterna. För att understryka rådets självständighet bör det därför vara organiserat utanför användarmyndigheterna. Vid övervägande av olika alternativ bör därför valet vara att praktiskt förlägga rådet och dess verksamhet till SKK, dels därför att klubben själv vare sig använder eller föder upp tjänstehundar och dels då bland annat klubbens hund- och avelsdata är centralt för rådets strategiska avelsarbete.

Avelsrådet bör ha ett mindre kansli bestående av en avelssekreterare, en testledare och en administratör. Samtliga dessa tjänster bör utföras på uppdragsbasis. Med denna lösning behöver inte rådet ges möjlighet att anställa personal. Arbetet i kansliet bör ledas av ordföranden. Till avelsrådet får efter hand och på uppdragsbasis knytas kompetens inom husdjursförädling och genetik, veterinär kompetens och den övriga kompetens som från tid till annan bedöms nödvändig.

Rådet bör således kunna ingå avtal med SKK om lokaler och administration. Rådet bör ge uppdrag till de personer som ska handlägga och föredra ärenden vid rådet.

7.6.7 Hur ska avelsrådet finansieras?

Principiellt sett bör avelsrådet finansieras av de som har nytta av dess verksamhet, det vill säga användare av tjänstehundar.

Finansiering från användarna skulle kunna ske som en årlig avgift baserad på antalet köpta hundar.

Finansiering skulle också kunna ske via uppfödarna, antingen som en årlig avgift per avelsdjur eller en avgift för varje såld valp. Om uppfödarna betalar avgiften kommer denna att föras vidare till användarna genom ett högre pris på hundarna.

Emellertid kan en avgiftsbeläggning verka hämmande på viljan att följa avelsrådets rådgivning. Om inte tillräckligt många uppfödare beaktar rådgivningen kommer inte rådet kunna fylla sin funktion.

Ett annat alternativ är därför att den del av verksamheten som innebär skapande av kollektiva nyttigheter med stor samhällsnytta finansieras via statsbudgeten.

Jag föreslår därför att avelsrådet och dess verksamhet bör finansieras via statsbudgeten som ett eget anslag. Att rådets budget ytterst beslutas av riksdagen garanterar att rådet står självständigt från olika intressenter och att dess verksamhet är så transparent som möjligt. Det bör i anslaget finnas ekonomiskt utrymme för att fortlöpande finansiera utvecklingsfrågor. Testerna kan däremot med fördel finansieras genom avgifter. En avgiftsbeläggning förhindrar också att hundar okynnestestas.

Initialt behöver avelsrådet cirka fem miljoner kronor i årligt anslag, förutsatt att verksamheten kan samlokaliseras hos SKK. Med en samlokalisering kan vissa synergieffekter erhållas inte minst vad gäller IT-lösningar. Medlen bör tas från Försvarmaktens budget UO 6, anslaget för anskaffning av materiel och anläggningar. Som en konsekvens av att rådet inte ska lokaliseras hos någon användare, tillförs medlen Jordbruksdepartementets budget UO 23 där ett nytt anslag inrättas.

Motivet till att minska försvarsanslaget är att Försvarmakten i dag bedriver tjänstehundsavel vilket den enligt mitt förslag inte längre ska göra. Därmed kan anslaget till Försvarmakten minskas utan att det får menlig effekt på dess anskaffning av tjänstehundar. Huruvida Försvarmakten väljer att fortsätta med en hunduppfödning som dimensioneras efter deras eget behov eller i högre utsträckning förlitar sig på den privata marknaden påverkar inte avelsrådets arbete.

7.7 Att ta hänsyn till vid införande av förslagen

En del av förslagen är av sådan karaktär att de bör genomföras som en process över tid. De sluteffekter som redogörs för kommer därför inte nödvändigtvis över en natt. Detta är något som måste tas hänsyn till när de implementeras. Speciellt vad gäller två förslag är det uppenbart att tidsaspekten har betydelse. De är förslagen om öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag och finansiering av avelsrådet.

7.7.1 Öppen offentlig upphandling

Mitt förslag

Polisens övergång till att köpa hundar via öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag bör ske gradvis.

Förslaget innebär att Polisen bör köpa sitt behov av tjänstehundsämnen genom öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag. Då det inte tidigare gjorts någon sådan går det inte att säga vad utfallet blir av den första upphandlingen.

Eftersom det inte finns någon etablerad tjänstehundsmarknad finns risken att det inte omedelbart kommer att erbjudas tillräckligt många hundar som uppfyller de krav som Polisen ställer.

Ett sätt att hantera detta är att till en början upphandla en mindre del av årsbehovet samtidigt som man tydligt aviserar att upphandlingsvolymen gradvis kommer att öka.

En konsekvens blir då att Polisen under en övergångstid i viss mån får fortsätta att rekrytera omplaceringshundar. Beroende på hur upphandlingsunderlaget utformas kommer konkurrensen om dessa hundar att öka eftersom anbudsgivarna, till exempel de ursprungliga kennlarna, sannolikt kommer att vilja ta hand om dem för att kunna inkludera dem i sina anbud.

Vad gäller Försvarmakten innebär förslaget att deras uppfödning ska minska i takt med att den privata uppfödningen växer till. De kommer därför att börja upphandla hundar först då det konstaterats att det finns leverantörer av tjänstehundsämnen. Därmed bör den initiala situation som beskrivs för Polisen inte gälla Försvarmakten.

7.7.2 Finansiering av avelsrådet

Min bedömning

Finansiering av avelsrådet kan övergångsvis lösas på flera olika sätt. Regeringen bör ta ställning till vilket.

Mitt förslag att Försvarmakten gradvis ska minska sin uppfödning betyder att kostnaderna för uppfödningen till stor del kvarstår för att gradvis minska. Det innebär att försvarsanslaget inte omedelbart

kan överföras till avelsrådet utan konsekvenser för hundavelsarbetet. En övergångslösning kan se ut på flera sätt.

Ett sätt är att minskningen av anslaget till Försvarsmakten sker med en gång, innan en motsvarande kostnadsminskning har kunnat göras. Detta förutsätter att Försvarsmakten under en begränsad tid är beredd att omprioritera resurserna så att hundtjänsten under denna övergångstid ändå kan klara sin verksamhet. Avelsrådet kan då genast påbörja sin verksamhet.

Ett annat är att anslaget till Försvarsmakten gradvis minskas och att anslaget till avelsrådet ökar i motsvarande takt. Avelsrådet får då lov att gradvis implementera sin verksamhet.

Ett tredje är att avelsrådet inte påbörjar sin verksamhet förrän Försvarsmakten minskat sin hunduppfödning så mycket att en anslagsminskning inte får alltför stora konsekvenser. Detta kan åstadkommas genom att man från början bestämmer en tidsperiod, exempelvis tre år, inom vilken minskningen av uppfödningen ska ske. När perioden är slut överförs medel till avelsrådet som först då kan påbörja sin verksamhet.

Ett fjärde alternativ är att avelsrådet påbörjar sin verksamhet och att medel anslås för detta trots att Försvarsanslaget inte minskas förrän senare. I detta fall påverkas statsfinanserna negativt under en period. Långsiktseffekten är dock neutral.

Jag anser att det är angeläget att avelsrådets verksamhet kan påbörjas så tidigt som möjligt. Ovanstående alternativ innebär olika ambitionsnivåer för takten i rådets inrättande. Det medför också olika ekonomiska implikationer med konsekvenser för Försvarsmakten.

Vilket av alternativen som bör väljas lämnar jag därför till regeringen att föreslå.

8 Konsekvensanalys

Mina förslag kan genomföras var för sig. Konsekvenserna av dem bör därför bedömas separat.

8.1 Öppen offentlig upphandling

Ett genomgående förslag är att myndigheterna ska köpa hundar genom öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag. Det gäller alla myndigheter och konsekvenserna är i princip desamma. En biologisk produktion tar tid att öka. Tiden mellan beslut om parning tills dess en unghund är klar att säljas är cirka två år. En viktig aspekt är därför att upphandlingen bör kunna sträcka sig över flera år. En sådan framförhållning kräver att respektive myndighets budget för hundinköp beslutas för flera år i taget.

Initialt brukar en övergång till öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag medföra att priserna på det som upphandlas sjunker. Ett i sammanhanget relevant exempel är att priset på ledarhundar har minskat med cirka 20 procent efter det nya upphandlingsförfarandet. Varje upphandlingssituation är dock unik. Det går därför inte att utan vidare överföra tidigare resultat från andra eller ens närliggande områden. Då det än så länge finns få professionella hundföretag är det inte självklart att priserna initialt minskar vid inköp av tjänstehundar. Att prognostisera priset på hundarna är därför vanskligt. Därtill kan köparna välja att differentiera ålder och grad av träning på de hundar som anbudet gäller. Detta försvårar ytterligare möjligheterna att förutse hur prisbilden kommer att bli.

8.1.1 Polisen

Polisen har tidigare inte tillämpat öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag vid inköp av hundar. Därför måste ett upphandlingsunderlag utarbetas. Arbetet med detta är av engångskaraktär. Polisen köper emellertid så många hundar att det kan förutses att kontinuerliga modifieringar i villkoren kommer att behövas.

Med öppen offentlig upphandling kommer anskaffningen av hundar totalt sett att kräva mindre resurser. De hundar som erbjuds kommer, om upphandlingsunderlaget varit tillräckligt bra, att i större omfattning än i dag klara kraven. Testverksamheten kommer då att minska. Letandet efter hundar bör så gott som helt upphöra.

Kommer Polisen att, som jag föreslår, köpa en del av sina hundar som valpar kommer inköpspriset att bli lägre. Då kostar å andra sidan uppfödningen och den första dressyren mer. Kommer Polisen i en framtid att vilja köpa mer färdigdresserade hundar stiger däremot inköpspriset medan kostnader för uppfödning och dressyr blir lägre.

Inköp av valpar ställer krav på att etablera en fodervärdsverksamhet. Det ur alla synpunkter bästa alternativet är då att hämta så många fodervårdar som möjligt från poliskåren. Särskilt fördelaktigt är om blivande hundförare blir fodervårdar och på så sätt tillägnar sig hundkunskap redan innan de träder i tjänst som hundförare. Klaras inte behovet inom Polisen behöver externa fodervårdar kontrakteras.

8.1.2 Försvarmakten

Förslaget att minska Försvarmaktens uppfödning får till konsekvens att även den myndigheten kommer att behöva köpa hela eller en del av sitt behov av tjänstehundar. Mitt förslag är att minskningen av uppfödningen ska ske i den takt som de privata uppfödningföretagen växer till. Osäkerhet om tillgången på hundar kommer därför att vara avsevärt mindre än vad som initialt gäller för Polisen.

8.1.3 Tullverket

Eftersom Tullverket inte tidigare använt sig av öppen offentlig upphandling måste ett förfrågningsunderlag tas fram. Detta är till största delen ett engångsarbete. Vilket resultatet blir efter upphandling är svårt att förutse. Till stor del beror det på innehållet i underlaget och hur det sprids. Med öppen offentlig upphandling finns stora möjligheter att bredda skaran potentiella leverantörer. Om så sker ökar utbudet av hundar. Då är det rimligt att anta att kvalitén ökar och fler hundar klarar de krav som Tullverket ställer. I de flesta fall sjunker också priset vid övergång till öppen offentlig upphandling. Att detta är en sannolik utveckling styrks av erfarenheterna från SRF:s upphandling av ledarhundar.

8.1.4 Kriminalvården

Ett av mina förslag är att de båda myndigheterna ska samordna sina inköp eftersom kraven på hundarna är identiska. Möjligen kan då fler hundraser bli aktuella för upphandling. Kriminalvården kommer inte att själva behöva utarbeta förfrågningsunderlag eller att genomföra upphandlingen.

Prioritetsordningen av erbjudna hundar mellan myndigheterna måste klargöras vid gemensam upphandling.

8.1.5 Uppfödare

Tack vare att ett förfrågningsunderlag till en öppen offentlig upphandling redogör för de olika krav som köparna ställer kommer där att specificeras vad man som uppfödare behöver uppnå för att komma ifråga för att leverera tjänstehundar. Detta gör det möjligt att anpassa uppfödningen till kraven.

En övergång till öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag av tjänstehundsämnen kommer att ställa nya krav på hundföretagen och hundföretagandet.

För det första kommer med all sannolikhet krav på innehav av F-skattesedel för företag som vill delta i upphandlingen. De uppfödare som har verksamheten som hobby men som vill kunna sälja till myndigheterna kommer att bli tvungna att starta företag. En innebörd av detta är att de blir redovisningsskyldiga av mervärdes-skatt, vilket även innebär att ingående moms får dras av.

För det andra kan förutses att förfrågningsunderlagen blir tämligen omfattande. Det kommer att krävas kunskaper, egna eller inköpta, för att sätta sig in alla konsekvenser av ett lämnat anbud.

Sannolikt behöver de flesta företagen öka sin uppfödning om de ska kunna klara av att delta i anbudsgivning. Det innebär möjligheter att öka företagets omsättning.

Blir företagen tillräckligt stora kommer de, beroende på hur gamla hundar de säljer, att behöva bygga upp ett system med fodervårdar. En ökad professionalisering och ökad företagsstorlek medför sannolikt att administrationen och därmed kostnaderna för den kommer att öka.

Har ett företag kvalificerat sig för att leverera hundar under en anbudsperiod är detta inte en garanti för att företaget även nästa period blir leverantör. Om så inte blir fallet kan verksamheten behöva krympas med relativt kort varsel. Sådana svängningar är inget unikt för tjänstehundsmarknaden. Emellertid bör uppfödare av tjänstehundar befinna sig i en något säkrare situation eftersom det är avelsmaterialet som till stor del avgör om valparna har möjlighet att bli tjänstehundar.

Det uppges vara brist på tjänstehundar internationellt. Med en ökad grad av professionalisering skapas även förutsättningar för svenska företag att exportera tjänstehundsämnen och tjänstehundar.

8.2 Ny organisation för inköp av polishundar

Förslaget att centralisera Polisens inköp av hundar till Rikspolisstyrelsen innebär att länspolismyndigheterna får mindre inflytande över hundanskaffningen eftersom deras roll blir beställarens. Det innebär att länspolismyndigheterna måste ha en viss framförhållning och veta sitt behov av hundar på längre sikt för att polishundtjänsten ska kunna samordna hundanskaffningen för hela landet. En samordnad hundanskaffning medför att risken för dubbelarbete upphör och att alla tillgängliga hundar kommer ifråga för inköp. Hundarna kan placeras där behovet för stunden är störst. Säljare av hundar får bara en kontaktpunkt hos Polisen vilket i de flesta fall är positivt.

En konsekvens av centraliserade inköp är att den årliga volymen hundar blir så stor att öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag ska tillämpas. En effekt av centraliserad upphandling

är att sökandet efter lämpliga hundar och testande av dem kommer att minska betydligt i omfattning. De resurser som i dag går åt för detta kan då användas till annat.

Anskaffningskostnaden för tjänstehundar kommer att bli tydligare för länspolismyndigheterna. Det blir enklare att väga investeringskostnaden för tjänstehundar mot investeringar i andra hjälpmedel. Huruvida detta får några konsekvenser för efterfrågan på polishundar går inte att säga i dag.

8.3 Försvarsmaktens hunduppfödning

Förslaget att minska Försvarsmaktens hunduppfödning får flera konsekvenser.

En neddragning av uppfödningen medför att myndigheten åter måste köpa tjänstehundsämnen från den privata marknaden för den del som inte täcks av den kvarstående egna uppfödningen. Detta innebär en ökad osäkerhet om tillgången på tillräckligt bra tjänstehundsämnen.

Med minskad uppfödning kommer driftskostnaderna för denna att minska. Lokalbehovet i Sollefteå behöver anpassas till lägre volymer vilket innebär att en omförhandling av hyresvillkoren behöver göras. Det behövs heller inte lika många fodervärdar om färre valpar produceras.

Kostnaderna som Försvarsmakten har för att ta fram ett tjänstehundsämne är avsevärt högre än inköpspriset för en jämförbar hund, även med hänsyn tagen till Försvarsmaktens försäljning av överskottshundar. En större andel inköpta hundar och minskade kostnader för uppfödningen innebär lägre kostnader för hundverksamheten totalt sett. Upphör Försvarsmaktens hunduppfödning helt är det möjligt att nå betydande kostnadsbesparingar.

Det finns en oro hos Försvarsmakten att rekryteringen av fodervärdar försvåras om möjligheten att få köpa en hund till lågt pris upphör. Ett av förslagen är därför att fodervärdar bör kunna få ekonomisk ersättning om det bedöms nödvändigt för att rekrytera dem. Om så sker kommer kostnaderna för fodervärdssystemet att stiga.

8.4 Avelsråd för tjänstehundar

En av målsättningarna för avelsrådet är att få fram hundar som kan användas i tjänst fler år än i dag. Polisen är den användare som i dag har kortast genomsnittlig tjänstgöringstid för sina hundar. Ett enda års längre genomsnittlig användningstid kommer att minska avskrivningskostnaden med i genomsnitt 20 procent, vilket år 2009 motsvarande 25 000 kronor per hund. Detta avser patrullhundar, den vanligast förekommande tjänstehunden. Försvarsmaktens hundar används igenomsnitt något år längre, men även för deras del är bättre hållbarhet mycket önskvärt. Lyckas målsättning att få fram friskare hundar är vinsten stor.

Det föreslagna systemet med ackreditering av uppfödare och valpkullar som förklaras vara av certifierat ursprung betyder ett visst merarbete för företagen. I gengäld är avsikten att det ska bli lättare att sälja tjänstehundar.

Jag föreslår att avelsrådet utarbetar anvisningar för tester av tjänstehundar. Förutom att testerna då kommer att göras under så likartade former som möjligt, vilket är en vinst i sig, föreslås också att ett och samma test ska kunna användas både för Polisens och Försvarsmaktens behov. Därmed kan antalet tester minskas och det går på en gång att avgöra för vilken användare som hunden lämpar sig bäst.

I dag debiterar Polisen bevakningsföretagen drygt 2 000 kronor för ett lämplighetstest. Testavgiften kan behöva höjas något för att täcka kostnaderna för testverksamheten. Eftersom bevakningsföretagens hundekipage är tvungna att göra ett tjänstbarhetsprov varje år är det dessa som kommer att drabbas av en höjning. I gengäld går det att förutse att deras hundrekrytering underlättas på sikt, eftersom avsikten är att kvaliteten på tjänstehundarna ska bli bättre.

8.5 Statsfinansiella konsekvenser

Jag föreslår att en del av avelsrådets verksamhet finansieras av budgetmedel. Dessa bör överföras från försvarsanslaget. Försvarsmaktens hundavelsverksamhet kostar i dag cirka 25 miljoner kronor per år. Den föreslagna minskningen motsvarar knappt 20 procent och motiveras av att hunduppfödning ska minska till att som mest motsvara det egna behovet av tjänstehundar.

Då det är avsevärt billigare att köpa hundar än att bedriva avelsverksamhet innebär förslaget att Försvarsmakten trots minskat anslag kommer att klara sitt medelsbehov för hundverksamheten.

Beroende på hur respektive myndighet organiserar sitt arbete med anledning av förslagen kan deras administrativa kostnader påverkas. Vinsterna består främst av att sök- och testverksamheten minskar. Försvarsmaktens minskade uppfödning minskar deras behov av administration. Ska Polisen bygga upp en fodervärdsverksamhet kommer den att kräva nya resurser.

Priset på tjänstehundsämnen kan komma att påverkas. Försvarsmakten som har höga kostnader för varje producerad hund bör kunna minska sina rekryteringskostnader. Hur Polisens kostnader för tjänstehundsämnen påverkas går inte att förutse dels på grund av att inköpspriset på hundarna är svårbedömt, dels för att hundar i olika åldrar kan förväntas köpas. Kostnaderna i form av tidsåtgång och faktiska reskostnader blir lägre när sökandet efter hundar minskar.

Någon ändring av myndighetsanslagen utöver tidigare nämnda minskning av försvarsanslaget föranleds inte av mina förslag.

Förslagen är statsfinansiellt neutrala.

8.6 Konkurrensrättsligt

Förslaget att myndigheterna ska gå över till att köpa hundar genom öppen offentlig upphandling med förfrågningsunderlag ökar förutsättningarna att förbättra konkurrensen.

En nedskalning av Försvarsmaktens hundproduktion är även det väsentligt för att förbättra konkurrensen.

8.6.1 Avelsrådets verksamhet

Avelsrådets verksamhet kan ur konkurrenssynpunkt betraktas dels från ett svenskt perspektiv, dels från ett EU-perspektiv.

8.6.1.1 Svenskt perspektiv

Avelsrådet föreslås vara ett samordningsorgan som genom rådgivning och stöd ska främja en väl fungerande marknad för statliga tjänstehundar. Rådet ska vara självständigt och fristående i förhållande till de olika intressenterna.

Alla uppfödare kan frivilligt förklara att de följer de råd som kommer från avelsrådet. Genom detta kan de under vissa förutsättningar få utvalda valpkullar förklarade vara av certifierat ursprung. Hundar från dessa bör få ett försteg vid upphandling av tjänstehundsämnen.

Rådets insamlade uppgifter och statistik ska vara tillgängliga för alla som önskar ta del av dessa.

Eftersom rådet endast har rådgivande funktion är inte dess verksamhet konkurrensbegränsande, särskilt som alla uppfödare kan följa dess råd och därmed konkurrera på lika villkor.

8.6.1.2 EU-perspektiv

Om ett land ställer specifika krav på hur en vara ska produceras och dessa kan anses gynna det egna landets producenter ska kraven anmälas till EU för godkännande enligt direktiv 98/34/EG. Begreppet produkt definieras i artikel 1.1 i direktivet som industriellt framställda produkter och alla jordbruksprodukter.

Då tjänstehundar vare sig är industriellt framställda eller att betrakta som jordbruksprodukt är min bedömning att de krav som vid upphandling kan komma att ställas på att valpkullar ska ha förklarats vara av certifierat ursprung inte behöver anmälas till EU.

Även utländska uppfödare kan anamma avelsrådets rådgivning. Dess verksamhet är därför inte diskriminerande. Då alla uppfödare oavsett var i EU de har sin verksamhet får lämna anbud vid öppna upphandlingar av tjänstehundar och tjänstehundsämnen är förslagen en förbättring gentemot i dag också ur ett EU-perspektiv.

Utredningen har varit i kontakt med

Utredningen har träffat eller varit i kontakt med företrädare för följande myndigheter, organisationer och företag:

Genetica AB

Hjälpmedelsinstitutet

Kommerskollegium

Konkurrensverket

Länstyrelsen i Stockholm

Securitas

Svensk Bevakningstjänst

Svensk Bruksschäfer

Svenska Brukshundsklubben

Sveriges lantbruksuniversitet

Sveriges Ledarhundsförare

Tjänstehundsrådet

Ett tiotal uppfödare av tjänstehundar

Referenser

- A new German Shepard dog Club founded in Germany*,
www.gsd-online.ru/articles/sv2000/sv2000.htm
- Försvarsmakten, *Överlåtelse av hund från Försvarsmakten inklusive 3 bilagor*, PM
- Försvarsmakten, *Vad kostar en FM-avlade hund?*, PM
- Försvarsmakten, *Statlig tjänstehundsavel som central kennel eller samverkan med privata uppfödare?* PM
- Genetica AB 2002, *Beskrivningsprotokoll*
- Hjälpmedelinstitutet 2008, *Förfrågningsunderlag – upphandling av ledarhundar för synskadade*
- Johansson, H. 2005, *Genetisk studie av inavel och fertilitet hos hund*, examensarbete 2005:273, Sveriges lantbruksuniversitet
- Jordbruksverket, *Alla hundar ska märkas och registreras*, informationsmaterial
- Konkurrensverket, *Upphandlingsreglerna – en introduktion*, informationsmaterial
- Leighton, E. A. 2009, *Secrets for producing high-quality working dogs*, Journal of veterinary behaviour, vol. 4, issue 6, p 212–215
- Lorentzon, P. 2008, *Svensk tjänstehundsavel – en återblick och nutidsbeskrivning samt förslag inför framtiden*, examensarbete 2008:35, Sveriges lantbruksuniversitet
- Länsstyrelsen i Stockholm 2009, *Statistik över antal bevakningshundar i tjänst*
- Norlin, D. 2009, *Utbildningsgång – räddningshundar*, PM
- Polishundtjänsten, PM om gemensamma lämplighetstester mellan användarmyndigheterna, 2009-08-10
- Prop. 2004/05:84 Ledarhundar

- Regeringsbeslut 2003, *Fö 2002/2318/MIL Lokalisering av avels-
verksamhet till Sollefteå*
- Rikskriminalpolisen, *Rikskriminalpolisen 2008*
- SOU 2005:75, *Hundgöra – att göra hundar som gör nytta*, betän-
kande av Tjänstehundsutredningen inkl. remissvar
- Kommentar från Svensk Bruksschäfer till SOU 2005:75
- Socialstyrelsen, *Tillsyn av Synskadades Riksförbunds handläggning
av ärenden om ledarhundar*, dnr 64-9217/2008
- Statskontoret, *Verksamheter för funktionshindrade – förslag till ny
bidragsprocess för anslaget 16:4*, Rapport 2008:8
- Sundgren, P.-E. 1995, *Statlig tjänstehundsavel – skiss över en möjlig
organisation och avelsmässiga förutsättningar*, Genetica AB
- Sundgren, P.-E., *MH som hjälpmedel i hundaveln*, Sveriges lant-
bruksuniversitet
- Svenska Kennelklubben 2008, *Särskilda Rasspecifika Domaranvis-
ningar (SRD) rörande exteriöra överdrifter hos rashundar*.
- Tullverket 2009, *2008 i siffror*
- Tullverket, *Bedömningsnyckel L-test 071012*, Hundtjänsten
- Tullverket 2009, *Översyn av sökhundverksamheten i Tullverket*
- Tullverket, *Narkotikasökhundar, en viktig resurs i kampen mot nar-
kotikasmugglingen*, informationsmaterial
- Tullverket 2009, *Ekonomihandboken – rutinbeskrivningar*
- Tullverket 2009, *Tullfrihet för vissa varor för dig som har ett funk-
tionshinder*, Faktablad
- Webbplatser för följande myndigheter; Polisen, Försvarsmakten,
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Tullverket och
Kriminalvården.
- Webbplats för Synskadades Riksförbund www.srfriks.org
- Wilsson, E. 2008, *Försvarsmaktens schäferavel*, PM
- Wilsson, E. 2009, *Reserapport; konferens IWDBA Belgien*

Kommittédirektiv

Åtgärder för att stimulera tjänstehundsaveln

Dir.
2009:24

Beslut vid regeringssammanträde den 2 april 2009

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare ska

- utvärdera om det nya systemet för upphandling och placering av ledarhundar, som trädde i kraft den 1 januari 2006, har fått avsedda effekter,
- kartlägga vilka åtgärder som har vidtagits eller vidtas för att stimulera privata uppfödare att avla fram hundar som är lämpliga som tjänstehundar, s.k. tjänstehundsämnen och
- analysera vilka incitament och vilket stöd som eventuellt kan behövas för att få privata hunduppfödare att bedriva avel med och föda upp tjänstehundsämnen samt lämna förslag till hur ett system för att stödja och främja privat avel och uppfödning ska utformas.

Om utredaren bedömer att det behövs visst stöd från statens sida för att täcka behovet av tjänstehundsämnen ska utredaren även lämna konkreta förslag till hur en statlig samordning av tjänstehundsverksamheten ska organiseras. Denna samordning bör begränsas till en stödjande och rådgivande funktion medan privata aktörer bör ges det praktiska ansvaret för uppfödningen. Privata hunduppfödare bör även ges det praktiska ansvaret för aveln, om inte utredaren finner särskilda skäl som talar emot det.

Definitioner

Med tjänstehundar avses ledarhundar för synskadade samt hundar som tillhör staten och i huvudsak används inom Försvarsmakten, polisen, Tullverket, Kriminalvården eller Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. I begreppet ingår också hundar som tillhör en enskild person men som på grund av särskild förbindelse ska hållas till nämnda myndigheters förfogande.

Med tjänstehundsämnen avses hundar som har sådana egenskaper att de är lämpliga att utbilda till tjänstehundar.

Dagens tjänstehundsverksamhet

Det finns olika typer av tjänstehundar

I dag finns ca 4 500 tjänstehundar. Hundarna används för bevakning, som övervakningshundar (s.k. klassiska polishundar) och som sökhundar för att söka efter t.ex. narkotika, ammunition eller människor i samband med katastrofer och olyckor. Hundarna används även som ett hjälpmedel för synskadade (ledarhundar).

Majoriteten av tjänstehundarna är privatägda. Dit hör räddningshundarna och de hundar som Försvarsmakten kontrakterar för att användas vid värnpliktsutbildning eller som hemvärnsbevakningshundar. Drygt 1 000 tjänstehundar ägs dock av Synskadades Riksförbund (SRF) eller av någon av de statliga myndigheter som använder tjänstehundar.

Finansiering

De ca 4 500 tjänstehundarna får sin utbildning eller användning helt eller delvis finansierad med statliga medel.

Försvarsmaktens, polisens, Tullverkets och Kriminalvårdens hundverksamheter bekostas inom ramen för respektive myndighets budget. Regeringen beslutade dock år 2003 att Försvarsmakten skulle lokalisera den avelsverksamhet som svarar mot myndighetens behov av tjänstehundar till Sollefteå. Försvarsmakten tilldelades i samband därmed ett engångsbelopp om 10 miljoner kr av regionalpolitiska medel för etablering av verksamheten. Vidare har Kriminalvården utökat sin tjänstehundsverksamhet, delvis med medel från regeringens narkotikasatsning.

Ledarhundarna finansieras genom statsanslag från Socialdepartementet, via Socialstyrelsen, till SRF som äger ledarhundarna och beslutar om vem som ska få tillgång till en ledarhund.

När det gäller räddningshundarna bekostas utbildning och funktionskontroller till stor del av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Tidigare finansierades denna del av verksamheten huvudsakligen av Krisberedskapsmyndigheten men fr.o.m. den 1 januari 2009 lades Räddningsverket och Krisberedskapsmyndigheten ner och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap inrättades.

Kostnaderna för den statliga tjänstehundsverksamheten uppskattas till drygt 190 miljoner kr per år, varav Försvarmakten och polisen tillsammans står för drygt 140 miljoner kr. Kostnaderna för hundarna uppstår främst under hundarnas tjänstgöring, dvs. när de används i aktiv tjänst efter det att den inledande och grundläggande utbildningen har avslutats. Av ovan nämnda 190 miljoner kr avser ca 18 miljoner kr kostnader för att finna och köpa in tjänstehundsämnen och 25 miljoner kr avser kostnader för den inledande och grundläggande utbildningen.

De genomsnittliga kostnaderna för att få fram en statligt ägd hund som är färdig för tjänst varierar mellan 177 000 kr och 373 000 kr.

Rekrytering och utbildning av tjänstehundar

I huvudsak rekryterar myndigheterna hundar som är tillräckligt vuxna för att börja utbildas, dvs. hundar som är cirka ett och ett halvt år gamla. Myndigheterna dresserar hundarna själva eller uppdrar åt annan att utbilda dem.

Polisen och Tullverket rekryterar tjänstehundar genom att köpa in hundar som är lämpliga för att användas som tjänstehundar från privata hunduppfödare eller hundägare. Främst köper man in vuxna, svenska hundar men ett mindre antal vuxna hundar från andra länder har införskaffats. Polisen har även köpt in ett mindre antal valpar. Försvarmaktens behov av tjänstehundsämnen tillgodoses i dag i stort sett genom den egna avelsverksamheten i Sollefteå, vilken startade år 2004.

Inom polisen och Tullverket dresserar hundförarna sina egna hundar och hundarna bor hos sina förare. Försvarmakten har dels sådana hundar som myndigheten själv äger, s.k. stamhundar, dels privatkontrakterade bevakningshundar. Myndigheten anställer

dressörer för att utbilda stamhundarna men använder Svenska Brukshundklubben för att utbilda de privatägda bevakningshundarna. Förarna ansvarar sedan för skötsel och fortsatt utbildning av hundarna.

Kriminalvården har tidigare köpt in färdigutbildade narkotikahundar från Iris Hundskolan AB. På grund av bristande tillgång på hundar har Kriminalvården dock under senare år köpt hundar från privata leverantörer, bl.a. från danska uppfödare. Då dessa hundar endast har varit grundutbildade har Kriminalvården färdigutbildat hundarna med hjälp av egna hundinstruktörer. Hundarna bor hos hundförarna som ansvarar för upprätthållandet av hundarnas färdigheter.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap anlitar privatägda räddningshundar med förare och köper tjänster av Svenska Brukshundklubben för att utbilda hundarna. För närvarande pågår även ett utvecklingsarbete med Svenska Brukshundklubben om en utvidgad och breddad användning av räddningshundsekipagen inom landet.

Rekryteringen av ledarhundar har nyligen genomgått vissa förändringar. Tidigare har SRF köpt hundar från det egna bolaget Iris Hundskolan AB. Iris Hundskolan AB tog fram vissa ledarhundsämnen genom att föda upp egna hundar och utbilda dem men det stora flertalet hundar köpte bolaget från uppfödare och hundägare. Under år 2005 beslutade riksdagen om ett nytt system för tilldelning och återtagande av ledarhundar. Systemet innebär bl.a. att köp av ledarhundar ska omfattas av lagen (1992:1528) om offentlig upphandling. Det nya systemet trädde i kraft den 1 januari 2006 och sedan dess rekryteras ledarhundar genom att Hjälpmedelsinstitutet upphandlar hundar från olika leverantörer som kontrakteras. Hundarna som köps ägs av SRF. SRF beslutar sedan, i enlighet med kriterier uppställda i lag, om vem som ska få en ledarhund.

En verksamhet präglad av lönsamhets- och samordningsproblem, omorganisationer och utredningar

Statens engagemang i tjänstehundsverksamheten startade under tidigt 1900-tal då två polishundar importerades från Tyskland. Därefter har tjänstehundar använts för olika ändamål av statliga myndigheter. I början av 1970-talet bröts hundverksamheten ut till en egen myndighet under regeringen – Statens hundskola – och det

beslutades att hundverksamheten skulle bedrivas på affärsmässiga grunder. Redan tidigt uppstod dock problem med lönsamheten. Olika åtgärder har därför vidtagits för att stötta verksamheten, bl.a. årliga statsbidrag och en bolagisering av verksamheten år 1992, varvid staten och Sollefteå kommun, där skolan var lokaliserad, gick in som gemensamma ägare. År 1994 avvecklade staten sitt ägande i verksamheten.

Sedan hundskoleverksamheten privatiserades i mitten av 1990-talet upphörde i princip samarbetet mellan de olika statliga tjänstehundsanvändarna och myndigheterna utvecklade tjänstehundsverksamheten i skilda riktningar.

Tidigare utredningar

Mot bakgrund av strukturomvandlingar inom Försvarsmakten initierade regeringen ett fempunktsprogram för att åstadkomma en positiv utveckling i bl.a. Sollefteå kommun (skr. 1999/2000:33, bet. 1999/2000:NU10). Som en del i arbetet beslutade regeringen också att uppdra åt länsstyrelsen att utreda den framtida hundskoleverksamheten i Sollefteå (N2002/4630/RUT). I uppdraget ingick bl.a. att inhämta synpunkter från Statskontoret beträffande utformningen av en långsiktig lösning av verksamheten.

Länsstyrelsen rapporterade sitt uppdrag till regeringen i rapporten "Tjänstehundsverksamheten – Den framtida hundskolan i Sollefteå". I utredningen föreslogs att staten skulle ta ett samlat ansvar för avel, övergripande forskning, utbildning, samordning av statlig tjänstehundsverksamhet och etablering av en ny samverksorganisation. Vidare föreslogs att det skulle inrättas en enhet i Sollefteå för avel av alla typer av tjänstehundar samt för grundträning av tjänstehundar.

Statskontoret var i sin rapport om utformningen av en långsiktig lösning (dnr 2002/189-5) tveksam till det offentliga åtagandet samt till att staten skulle vara både finansiär och mottagare av hundarna eftersom detta bedömdes kunna leda till en snedvriden konkurrens.

Mot bakgrund av Statskontorets synpunkter bedömde regeringen att det fanns anledning att utreda tjänstehundsverksamheten närmare och beslutade att tillsätta en särskild utredare med uppgift att utreda behovet av tjänstehundar i Sverige (dir. 2004:80).

Utredningen – som antog namnet Tjänstehundsutredningen – redovisade sitt uppdrag till regeringen i betänkandet *Hundgöra – att*

göra hundar som gör nytta (SOU 2005:75). I betänkandet bedömdes själva utbildningen av tjänstehundar fungera väl. Däremot bedömdes det finnas stora svårigheter att hitta tillräckligt många hundar med egenskaper som gör dem lämpliga att utbilda till tjänstehundar. Utredningen föreslog bl.a. att staten ska ta ett direkt ansvar för tjänstehundsförsörjningen som går utöver det ansvar som finns i dag. Det statliga ansvaret föreslogs bestå i att regeringen skapar en organisation som upprättar och driver ett avelsprogram för hundar avsedda för skydds-, bevaknings- och sök- arbete. Beredskap för produktion av ledarhundsämnen föreslogs också upprättas. Organisationen föreslogs arbeta med styrning, planering och utveckling av tjänstehundsverksamheten samt att ombesörja viss avels- och fodervärdsverksamhet. Samtidigt föreslogs dock att en betydande del av den rent praktiska uppfödningen ska genomföras hos privata uppfödare genom att det upprättas samarbetsavtal med dessa. Utredningen överlämnade dock åt regeringen att närmare bereda formerna för organisationen.

Betänkandet har remissbehandlats och en remissammanställning finns tillgänglig hos Jordbruksdepartementet (dnr Jo2005/2079).

En ny utredning om avel av tjänstehundar

Regeringen anser att det är viktigt att det finns tjänstehundar i tillräcklig omfattning och av en kvalitet som motsvarar användarnas behov.

I syfte att stimulera en god tjänstehundsförsörjning har regeringen, som framgår ovan, låtit utreda tjänstehundsverksamheten ett flertal gånger. Regeringen kan dock konstatera att det fortfarande finns ett behov av kunskap om de privata aktörernas förutsättningar och incitament att ta fram tjänstehundsämnen. Det finns också ett behov av att ytterligare utreda organisationsformerna för ett eventuellt ytterligare statligt ansvar än det som finns i dag. Ett nytt system för tilldelning och återtagande av ledarhundar har också trätt i kraft den 1 januari 2006. I samband med att riksdagen sade ja till det nya systemet gav riksdagen samtidigt regeringen till känna att det är angeläget att regeringen noga följer verksamheten och efter två år utvärderar den samt återkommer till riksdagen med en redovisning (prop. 2004/05:84, bet. 2004/05:SoU17, rskr. 2004/05:241). Även mot denna bakgrund finns det därför ett behov av att ytterligare utreda vissa frågor kring tjänstehundsverksamheten.

Enligt regeringens mening bör det skapas en organisation som främjar en väl fungerande och långsiktig produktion av tjänstehundsämnen. Uppgifterna för en statlig del av en sådan organisation bör dock begränsas till åtgärder som fungerar stödjande, rådgivande och samordnande. De rent praktiska delarna av uppfödningen, dvs. kennel- och fodervärdsverksamhet, bör inte ingå i uppgifterna för staten i en sådan organisation utan bör i stället, liksom i dag, utföras samt beslutas om av de uppfödare och myndigheter som har och använder tjänstehundsämnen eller tjänstehundar.

Ett skäl som talar för en begränsning av det statliga ansvaret till en samordnande, stödjande och rådgivande funktion är regeringens övergripande mål att få fler företag att starta, växa och stanna i Sverige. Ett antal åtgärder har genomförts och kommer att genomföras för att främja målet. Som exempel på åtgärder kan nämnas framtagandet av ett strategiskt handlingsprogram för att stärka utvecklingskraften på landsbygden och en handlingsplan för att sänka företagens administrativa kostnader med 25 procent till år 2010.

Ett annat skäl som talar för begränsningen är att det finns utrymme att vidta ett antal åtgärder för att effektivisera den verksamhet som bedrivs i dag. I Tjänstehundsutredningen pekas bl.a. på möjligheten att förbättra kontrollen över verksamheten såväl inom som mellan de myndigheter som använder tjänstehundar, bl.a. genom att samordna och följa upp behovet av tjänstehundsämnen, genom att utveckla ett gemensamt dokumentationssystem för verksamheten samt genom att utvärdera och följa upp hållbarheten hos hundarna samt kostnaderna för anskaffningen av dem.

Vidare gör regeringen bedömningen att det är kostsamt att äga och föda upp ett stort antal hundar i statlig regi. Hundarna kräver tillgång till lämpliga lokaler och personal som kan se till hundarna, även vid obekväma tider på dygnet. Tidigare erfarenheter av avelsverksamhet i statlig regi visar på att inköpskostnaderna för hundar uppfödda i statliga avelsprogram har blivit höga i jämförelse med de tjänstehundsämnen som har fötts upp i privat regi.

Uppdraget

En särskild utredare ska

- utvärdera om det nya systemet för upphandling och placering av ledarhundar, som trädde i kraft den 1 januari 2006, har fått avsedda effekter,
- kartlägga vilka åtgärder som har vidtagits eller vidtas för att stimulera privata uppfödare att avla fram hundar som är lämpliga som tjänstehundar, s.k. tjänstehundsämnen och
- analysera vilka incitament och vilket stöd som eventuellt kan behövas för att få privata hunduppfödare att bedriva avel med och föda upp tjänstehundsämnen samt lämna förslag till hur ett system för att stödja och främja privat avel och uppfödning ska utformas.

Om utredaren bedömer att det behövs visst stöd från statens sida för att täcka behovet av tjänstehundsämnen ska utredaren även lämna konkreta förslag till hur en statlig samordning av tjänstehundsverksamheten ska organiseras. Denna samordning bör begränsas till en stödjande och rådgivande funktion medan privata aktörer bör ges det praktiska ansvaret för uppfödningen. Privata hunduppfödare bör även ges det praktiska ansvaret för aveln, om inte utredaren finner särskilda skäl som talar emot det.

I uppdraget ingår att redogöra för de upphandlings-, konkurrens-, statsstöds- och EG-rättsliga konsekvenserna av förslagen och att lämna förslag till sådan författningsreglering som bedöms vara nödvändig.

Utredaren ska som utgångspunkt ha betänkandet *Hundgöra – att göra hundar som gör nytta* (SOU 2005:75). Han eller hon ska i första hand lämna förslag som avser ledarhundar för synskadade samt för sådana hundar som används i Försvarsmaktens, polisens, Kriminalvårdens eller Myndighetens för samhällsskydd och beredskap verksamhet. Förslagen ska vidare ta hänsyn till de olika tjänstehundsanvändarnas skilda behov. De kan således omfatta olika raser och avelsmål.

Utredaren ska överväga hur den kompetens som finns i dag vid Försvarsmaktens avelsverksamhet i Sollefteå kan tas till vara. Han eller hon ska också beakta utvecklingen av den nya rekryteringen av ledarhundar och det utvecklingsarbete som pågår om en utvidgad och breddad användning av räddningshundsekipagen inom landet.

Förslagen ska vara i överensstämmelse med regeringens ambition om en generell regelförenkling.

En konsekvensbedömning ska göras för samtliga förslag. I bedömningen ska det, utöver de statsfinansiella konsekvenserna, också särskilt redovisas konsekvenser för företagen. Förslag ska utformas så att företagens administrativa kostnader hålls så låga som möjligt. För de förslag som har statsfinansiella effekter ska utredaren även lämna förslag till finansiering.

Utredaren ska samråda med berörda myndigheter och organisationer, inklusive företrädare för sektorns privata aktörer.

Vid behov ska erfarenheter från andra länder inhämtas.

Redovisning av uppdraget

Utredaren ska redovisa sitt uppdrag senast den 30 december 2009.

(Jordbruksdepartementet)

Kommittédirektiv

**Tilläggsdirektiv till Utredningen om
tjänstehundar (Jo 2009:01)**

**Dir.
2009:122**

Beslut vid regeringssammanträde den 17 december 2009

Förlängd tid för uppdraget

Med stöd av regeringens bemyndigande den 2 april 2009 gav chefen för Jordbruksdepartementet en särskild utredare i uppdrag att finna åtgärder för att stimulera tjänstehundsaveln. Enligt direktivet skulle utredaren ha slutfört sitt arbete senast den 30 december 2009.

Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska i stället redovisas senast den 31 mars 2010.

(Jordbruksdepartementet)

Internationella erfarenheter.....	126
Norsk Politi.....	127
New Zealand Police	128
Royal Canadian Mounted Police	130
Polizei Nordrhein-Westfalen.....	132
Norske Forsvaret.....	134
Department of Homeland Security	136
Global Training Centre for working dogs	137
The Seeing Eye.....	139
Guide Dogs Victoria.....	140

Internationella erfarenheter

Jag har frågat ett antal tjänstehundsanvändare i olika länder hur de rekryterar och tränar sina tjänstehundar och vilka deras erfarenheter av detta är. Urvalet är inte representativt utan har gjorts bland användare som bedöms ha en väl fungerande verksamhet med sina färdiga tjänstehundar.

Här redovisas en sammanställning av svaren. De ger en bild av hur användare av tjänstehundar i olika delar av världen resonerar vad gäller rekrytering och träning av hundar. I den mån resultaten inte redan är kända kan de i tillämpliga delar tjäna som inspiration för svenska användare av tjänstehundar.

Medan arbetsuppgifter och till stor del utbildning är likartade visar svaren att rekryteringsmetoderna skiljer sig åt mellan de tillfrågade användarna. Många av dem har egen uppfödning som till viss del täcker rekryteringsbehovet. Ett par som prövat är på väg att avveckla eller minska uppfödningen medan andra är på väg att öka den. Ett geografiskt skäl att ha egen uppfödning ges av den nya zeeländska organisationen. På grund av frihet från rabies och långa avstånd anser de att det skulle vara svårt att få tag på tillräckligt många lämpliga hundar om de inte födde upp dem själva.

Användarna skiljer sig också åt vad gäller hundens relation till hundförarens. Vanligast är att hunden är en familjehund som bor hos sin hundförare.

De hundraser som används är de samma som i Sverige. Schäfer är vanligast där kanadensarna har den geografiskt betingade synpunkten att klimatet gör det nödvändigt med kraftig päls. De som använder malinois är överlag positiva och framhåller denna ras i jämförelse med schäfer.

Hundarnas användningstid i tjänst är generellt något längre än i Sverige.

På grund av urvalet går det inte att dra några generella slutsatser men några observationer kan göras.

- Träningen påbörjas tidigare än i Sverige.
- Lämplighetstest sker ofta vid lägre ålder än här och har lika god träffsäkerhet.
- Det finns ett internationellt samarbete mellan ledarhundsföretag vad gäller avelsmaterial.

Norsk Politi

Den norska polisens hundverksamhet koordineras av den centrala hundtjänsten som är förlagd till Politihøgskolen (PHS). Hundtjänsten ansvarar för att välja ut vilka hundar som ska köpas, testas och godkännas för inköp. Hundtjänsten utbildar både hundar och hundförare för polisändamål.

Norska polisen använder sig främst av patrullhundar varav det finns 130 stycken. Det finns också 90 specialsökhundar som används för att söka efter narkotika, bomber och sprängämnen. Ett fåtal av hundarna används för att genomsöka brandhärddar. Flertalet av hundarna är av rasen schäfer. Bland antalet specialsökhundar är flatcoated retriever vanligast.

Norska polisen bedömer att det finns ett behov av att nyrekrytera cirka 30 hundar per år.

Hur rekryteras hundarna?

I Norge anställs verksamma poliser till tjänsten som hundförare. Det vanligaste är att hundföraren redan har en egen hund. Om hundföraren inte redan har hund kan hundtjänsten hjälpa till att leta efter hund. När hundtjänsten hjälper till att välja vilka hundar som ska köpas in jämförs bland annat blodslinjer och statistik.

I dag är de flesta polishundarna inköpta och ägda av den enskilde polismannen. Från och med år 2009 beslutade sig den norska polisen för att frångå privatägda hundar och gå över till statsägda hundar.

Norska polisens hundtjänst samarbetar till viss del med det norska försvaret när det gäller att köpa in tjänstehundsämnen. Hundar köps både nationellt och internationellt. Bland annat köper norska polisen hundar från Sverige.

Norska polisen har provat att själv föda upp hundar i liten skala. Två kullar föddes upp men det ansågs vara alldeles för resurskrävande för att lösa problemet med bristande tillgång på tjänstehundar.

Valparnas uppväxt

Nya hundförare utan hunderfarenhet rekommenderas att skaffa valp. Detta för att ekipaget ska ha möjlighet att utvecklas tillsammans. Hundförare som har haft hund tidigare kan ta sig an någon av de unghundar som köps in. Bedömningen är att unghundar ofta kräver mer kunskap och erfarenhet under utbildningstiden och därför inte är lämpliga som första hund till en ny hundförare.

När en hund som ägs av den enskilde polismannen dresserats och slutligen godkänts som polishund får föraren en engångssumma på mellan 40 000 och 50 000 NOK beroende på polismyndighet. Detta är ersättning för genomförda insatser och nedlagda kostnader. Under tjänstgöringstiden får hundföraren extra ersättning för de kostnader som hunden medför.

Den norska polisens hundtjänst anser att det är viktigt att bara använda ett fåtal testledare och testplatser när lämplighetstesterna för tjänstehundar genomförs. På så sätt är det lättare att jämföra olika hundar med varandra. För närvarande finns det 12 testledare.

Nytt utredningsuppdrag

PHS hade år 2009 i uppdrag att utarbeta en plan för hur rekryteringen av hundar ska gå till i framtiden. Detta arbete beräknades vara klart under december 2009.

Ett förslag som den norska polisen vill arbeta vidare med är att poliser rekryteras som hundförare men att alla hundförare börjar med att ta en valp. Norska polisen tror att nya hundförare som får valpar på sikt blir bättre hundförare. Målet för framtiden är att nästan alla hundar som köps in och genomgår träning ska kunna användas i tjänst.

New Zealand Police

New Zealand Police Dog Training Centre är en anläggning där den nya zeeländska polisen bedriver avel, uppfödning och träning av polishundar. Det är den särskilda New Zealand Police Dog Section som ansvarar för avel och uppfödning. I deras avelsbesättning ingår bara schäferhundar.

Nya Zeeland importerade sina första polishundar, 16 stycken, från England år 1956. År 2009 fanns cirka 120 stycken. De flesta av

dessa polishundar är av samma typ som den svenska patrullhunden men det finns även narkotikasökande och bombsökande hundar.

Det är främst schäfer som används av den nya zeeländska polisen. Schäfer används både som patrullhund och som sökhund.

Hur rekryteras tjänstehundarna?

Nya zeeländska polisen anser sig behöva ha en egen uppfödning av tjänstehundar för att på sikt kunna försäkra sig om att det finns tillräckligt många hundar som uppfyller polisens krav.

Målet med uppfödningen är att vara självförsörjande år 2015. År 2009 kom 90 procent av de hundar som ersatte tjänstehundar som tagits ur tjänst från den egna uppfödningen.

Det händer att hundar köps från inhemska tjänstehundsuppfödare eller från privatpersoner men det rör sig endast om cirka tio hundar om året.

Importlagarna är väldigt strikta eftersom Nya Zeeland är fritt från rabies. Därför är det svårt att importera hundar. Ett fåtal tjänstehundar har trots detta importerats från Holland, Kanada och Australien. Den nya zeeländska polisen skulle gärna vilja ha bättre tillgång till hundarna i Europa men anser att det är svårt att uppbygga kontakter och relationer till ägare och uppfödare där. Där emot anses det att framtiden ligger i internationellt samarbete för att sprida kunskap mellan polismyndigheter och för att dela och sprida genetiskt material via sperma, valpar och avelsdjur.

Valparnas uppväxt

När valparna är cirka åtta veckor gamla placeras de hos fodervärdar. Antingen placeras de hos sin framtida hundförare eller hos en privat fodervärd.

Under uppväxttiden kontrolleras valpen varje månad och bedöms utifrån hur den utvecklas. Det är framförallt valparnas jaktinstinkt och mod i olika typer av miljöer som bedöms.

Patrullhundar börjar utbildas vid cirka åtta månaders ålder. Då genomförs en grundkurs med hundekipaget. När hunden är cirka 13 månader gammal genomgår ekipaget nästa kurs. Den är cirka en månad lång. Här ökar svårighetsgraden på övningarna från grundkursen. Vid 17 månaders ålder genomför ekipaget den sista kursen.

Sedan sker en utvärdering av hunden. Om hunden godkänns är den klar att tas i tjänst.

Träningen läggs upp på detta sätt eftersom polisen anser att hundens ålder är viktig för den mentala mognad som krävs för att klara träningen. Hunden ska också klara den stress som den utsätts för under träning av skyddsarbete. När hunden är i tjänst kommer krävande och stressande situationer vara en del av arbetsmiljön.

Mellan kurserna fortsätter hund och hundförare att träna på kursmomenten och etablera ett bra samarbete. Träningen sker i det egna distriktet under överinseende av en handledare.

Även narkotika- och bombsökande hundar börjar tränas vid åtta månaders ålder. Deras utbildning är mindre omfattande och tar kortare tid att genomföra.

Royal Canadian Mounted Police

Royal Canadian Mounted Police (RCMP) är ett nationellt polisorgan som verkar i större delen av Kanada, det vill säga i de tre territorierna och i åtta av tio provinser. Police Dog Service Training Centre (PDSTC) är en del av RCMP och ansvarar för hundanskaffning, träning av hundekipage och årlig kvalitetsgranskning av hundekipagen. Utöver egna hundar tränar PDSTC även hundar som tillhör andra organisationer.

Den vanligaste typen av hund som används av RCMP motsvarar den svenska patrullhunden. Den enda hundras som används för detta ändamål är schäfer. Alla hundar är utbildade för att skydda sina förare och sig själva samt gripa misstänkta personer.

Hundar av andra raser förekommer som specialsökhundar, det vill säga hundar som enbart söker efter av narkotika och explosiva ämnen på exempelvis flygplatser. Dessa hundar är antingen av raserna schäfer, labrador eller golden retriever.

RCMP föredrar hanhundar framför tikar. Hundarna ska vara vid god fysisk hälsa men även besitta vissa psykologiska egenskaper för att passa som polishundar. Hundarna ska ha ett jämt temperament, tydlig jaktinstinkt och en god karaktär.

RCMP anser att schäferrasen besitter den mångsidighet, styrka och mod som krävs för polisarbete. Hundarnas närvaro verkar ha en förebyggande och lugnande effekt. De har också tjock päls som gör att de kan arbeta under extrem kyla.

Hur rekryteras hundarna?

Hundarna rekryteras på två sätt. PDSTC bedriver dels egen uppfödning av schäfer, dels köper de in hundar från försäljare som letar upp och förmedlar hundar för olika behov.

Cirka 70 procent av RCMP:s tjänstehundar kommer från det egna avels- och uppfödningssystemet. Ursprungligen kommer föräldradjuret från östeuropeiska avelsdjur.

Resterande behov av hundar köps in från försäljare i USA och Kanada. Försäljare köper i sin tur merparten av hundarna från privata uppfödare i Östeuropa och Tyskland. RCMP anser dock att de hundar som kommer från den egna uppfödningen är av bättre kvalitet än de som köps in. Ett av skälen är att inom det egna uppfödningssystemet testas RCMP hundarna själva. När hundarna köps utifrån tvingas RCMP lita på försäljaren som har testat hundarna och kanske inte är helt säker på vad köparen vill ha.

De djur som köps in är mellan 10 och 18 månader gamla. De undersöks av en veterinär varvid höft- och armbågsleder röntgas. Hundarna testas för att se om de är lämpliga att börja tränas för polistjänst. De hundar som godkänns i testet tas in i ett träningsprogram där de får lära sig grunderna för spårning och att gripa misstänkta personer. De får också vänja sig vid olika typer av miljöer.

De hundar som godkänns efter den inledande träningen börjar tränas enligt en standardiserad utbildning. Det är också nu som hundarna anvisas till en hundförare. Det är hundföraren som kommer träna hunden tills den är redo att tas i tjänst.

Valparnas uppväxt

Valpar inom det egna avelsprogrammet testas när de är sju veckor gamla för att se om de har potential att bli polishundar. De valpar som bedöms vara lämpliga lämnas till en hundförare.

Vanligtvis är hundföraren en polis som har arbetat ett par år och som sökt sig till the Police Dog Service (PDS). Hundföraren får en handledare från RCMP som också är verksam som hundförare. Handledaren undervisar och hjälper hundföraren att uppfostra sin valp.

Valpen bor i en hundgård hemma hos hundföraren. Hundarna behandlas som tjänstehundar och inte som husdjur. Valpen ska

vänja sig vid alla olika typer av miljöer och situationer som den kan tänkas komma i kontakt med under sin tid i tjänst. Under ledning av handledaren får valpen lära sig grunderna i spårning och gripande av misstänkta. Särskild personal från PDS följer upp hur valpen utvecklas när den är fyra, åtta och tolv månader gammal. Valpar som inte utvecklas som förväntat tas ur träning och hundföraren får en ny valp att arbeta med.

När valparna är mellan 12 och 18 månader gamla och har visat sig lämpliga kommer de att genomgå ett standardiserat träningsprogram.

När hunden är färdigtränad och arbetar fortsätter hunden att bo i hundgård hemma hos hundföraren för att denne ska kunna ha möjlighet att rycka ut med sin hund när som helst under dygnet.

RCMP:s hundar är i tjänst i cirka åtta år.

Polizei Nordrhein-Westfalen

Tyskland har ett polisväsende som är organiserat på både federal och förbundslandsnivå. Nordrhein-Westfalen är ett av de 16 förbundsländerna. Det finns tre federala polismyndigheter: den federala kriminalpolisen Bundeskriminalamt, den federala ordningspolisen Bundespolizei samt Polizei beim Deutschen Bundestag som är det tyska parlamentets egen poliskår.

Polisväsendet på förbundslandsnivå, Landeskriminalamt, ansvarar bland annat för att bekämpa, förebygga och klara upp brott, bekämpa organiserad brottslighet samt ordningshållning vid demonstrationer och sportarrangemang.

Polisen i Nordrhein-Westfalen använder till största del hundar som motsvarar de svenska patrullhundarna. De använder sig främst av malinois för dessa ändamål. Polisen använder sig också av specialsökhundar med motsvarande uppgifter som de svenska. De vanligaste raserna bland specialsökhundar är blodhund och olika typer av jakthundar. Polisen anser att dessa raser är överlägsna vad gäller sökuppgifter.

Polisen i Nordrhein-Westfalen har för närvarande 369 hundar i tjänst. Hundarna är vanligtvis i tjänst i cirka sju år. Det årliga ersättningsbehovet är drygt 50 hundar.

Hur rekryteras hundarna?

Polisen i Nordrhein-Westfalen bedriver sedan 1987 egen uppfödning av hundar av rasen malinois. Cirka hälften av de eget uppfödda valparna är lämpliga att träna till tjänstehundar. Detta motsvarar i genomsnitt cirka 40 procent av det årliga behovet.

Resten av polisens tjänstehundar köps från privata uppfödare och hundhandlare. Det är den enskilde polismannen som köper sin hund vilket alltså inte är en centraliserad uppgift. Vid behov kan polismannen få råd från centralt håll när denne köper hund. Hundar från Polisens egen uppfödning efterfrågas i högre grad än hundar som köps från annat håll. Polisen i Nordrhein-Westfalen köper in hundar som är mellan 11 och 36 månader gamla.

Ett normalt pris för ett tjänstehundsämne är 2 000 €. Denna summa betalas av polisens inköpsavdelning. I enstaka fall betalar den enskilde polismannen upp till 3 500 € för en hund. Priset för en tjänstehund är således inte centralt beslutat.

Valparnas uppväxt

Valpar ur den egna uppfödningen lämnas till den framtida hundföraren vid mellan tio och tolv veckors ålder.

Hundföraren ska uppfostra hunden och när den är cirka 14 månader gammal testas hunden för att se hur den har utvecklats och mognat. Ytterligare tester följer och efter det fjärde testet avgörs om hunden är lämplig för tjänst.

Bortfallet under träningen till polishund är cirka tio procent. Hundar som inte bedöms lämpa sig för polistjänst säljs på den öppna marknaden.

Valpar från den egna uppfödningen växer upp i kennel tills de är tolv veckor.

Polisen strävar efter att varje hund ska kunna användas både för att skydda sin förare och för att söka efter människor eller olika substanser.

Hundföraren genomför en introduktionsutbildning vilken är obligatorisk. Utbildningen omfattar 70 seminariedagar. Därefter finns specialistutbildningar för narkotikahundförare om 50 dagar och för brandhårdshundförare som omfattar 70 dagar. När hundekipaget har utbildats testas det för att godkännas för tjänst inom respektive område. Ekipaget måste sedan årligen genomgå ett

tjänstbarhetsprov för att få fortsätta sin tjänst. Används hunden för både skydd och spårning måste den genomgå ett årligt test för varje användningsområde.

Den inledande uppfostran och träningen av hunden får hundföraren genomföra utanför tjänstetid och utan ersättning. Om hunden godkänns som polishund får polishundföraren en engångsersättning på 976 € för kostnader som uppstått under uppfostringstiden.

En polishundförare får en schablonersättning varje månad för att täcka kostnader för hundfoder och slitage på hemmet.

Norske Forsvaret

Det norska försvaret har i dag cirka 150 hundar. Då ingår även hemvärnets hundar. För att bibehålla antalet behöver cirka 35 hundar nyrekryteras årligen. Det norska försvaret använder sig främst av patrullhundar motsvarande de svenska men även av narkotikasökande och minsökande hundar.

Schäfer är den vanligaste rasen men även andra raser används. De narkotikasökande hundarna är alla av olika spanielraser. Norska försvaret är öppet för att använda andra raser och blandrashundar.

Det är norska försvaret som äger hundarna. Eftersom det främst är värnpliktiga som hanterar hundarna betyder det att hundarna som regel får en ny förare varje år. Hundarna inom hemvärdet ägs av de privatpersoner som ingår i hemvärdet.

Norge är medlem i NATO men det påverkar inte hundverksamheten på annat sätt än att det finns upparbetade kontaktvägar mellan militären i ett antal NATO-länder.

Hur rekryteras tjänstehundarna?

Fram till och med år 1998 testade norska försvaret runt 150 hundar per år. Cirka 20 procent av dessa blev godkända och köptes in. De flesta blev sedan tjänstehundar. Från och med år 1999 ändrades tillvägagångssättet eftersom tillgången till hundar på marknaden blev sämre och de krav som norska försvaret ställde på hundarna blev högre.

Norska försvaret började därför föda upp egna hundar och har hitintills fått fram runt 70 valpar. Av dessa har 65 procent blivit

tjänstehundar. För närvarande sker försörjningen av hundar genom den egna uppfödningen, genom att köpa in hela eller delar av valpkullar och genom att köpa tjänstehundsämnen från nationella och internationella kontakter. Det norska försvaret köper bland annat lämplighetstestade och godkända tjänstehundar från den svenska Försvarsmakten. Det norska försvaret köper in fler valpar än det föder upp.

Trots att det norska försvaret bedriver viss uppfödning av hundar anser de sig aldrig kunna bli självförsörjande. Att bedriva egen avelsverksamhet har prövats men är inte aktuellt eftersom det i ännu högre grad än uppfödning är dyrt och resurskrävande. Norska försvaret kommer därför även i framtiden vara beroende av att köpa in hundar.

Tidigare köpte norska försvaret främst in tjänstehundsämnen men i dag vill de helst köpa valpar. Innan köp kontrolleras stamtavlan och oftast tingas fyra av valparna i en kull.

Det norska försvaret samarbetar med den norska polisen vid inköp av hundar. Valparna rekryteras inte bara i Norge utan köps bland annat från Sverige, Nederländerna och Belgien.

Valparnas uppväxt

Det norska försvaret använder sig av fodervårdar. När valpen är cirka åtta veckor gammal lämnas den till en fodervärd. Varje månad följs hundens utveckling upp. Om fodervärden får problem kan denne kontakta hundtjänsten och få hjälp. Eventuella problem upptäcks ofta på ett tidigt stadium eftersom valparna följs upp regelbundet.

Allra helst skulle norska försvaret vilja att den blivande hundföraren tar hand om en valp och utvecklas i takt med den genom att själv uppfostra den. Erfarenhetsmässigt ger detta de bästa resultaten. Det är krävande att starta och bygga upp ett sådant system och är därför inte vanligt förekommande. De unghundar som köps in lämnas till mer erfarna hundförare eftersom dessa hundar kan vara svårare att hantera än valpar.

När valpar av någon anledning inte kan placeras hos de framtida hundförarna försöker det norska försvaret rekrytera fodervårdar inom officersskåren. Det finns även behov av civila fodervårdar. I vissa fall har valparna placerats på öppna kriminalvårdsanstalter där

de intagna får ansvara för socialisering och träning av valpen under sin strafftid.

Hundarna lämplighetstestas vid 12 månaders ålder.

Vid ett tillfälle prövades att föda upp en kull valpar genom att behålla dem i försvarets egen kennel istället för att lämna dem till fodervärd. Detta föll inte väl ut och hundar från den kullen har inte kunnat användas som tjänstehundar.

Department of Homeland Security

Department of Homeland Security (DHS) i USA bildades som följd av terrorattackerna den 11 september 2001. Dess uppdrag är att samordna arbetet med att förebygga och förhindra katastrofer och terrorattacker, samt att vid sådana händelser agera till skydd för befolkningen. Departementet ansvarar också för att förhindra och utreda illegal transport över gränserna, såsom smuggling av människor, droger, pengar och vapen.

En del av DHS är Transportation Security Administration (TSA). TSA använder sig av bombsökande hundar för att bevaka de nationella transportnätverken. För närvarande finns 600 hundekipage som jobbar på flygplatser, i tunnelbanesystemen, med luftfrakt och andra typer av transportsystem. Hundarna är främst av raserna schäfer och malinois. Eftersom hundarna vistas mycket ute bland människor efterfrågas hundar som är mindre respekt-
ingivande.

Hur rekryteras hundarna?

Majoriteten av hundarna har TSA anskaffat genom sitt samarbete med USA:s försvarsdepartement varifrån uppköpare åker till Europa för att testa och köpa stora kvantiteter hundar. TSA har sedan möjlighet att köpa hundar ur denna grupp. TSA har även kontrakt med privata hundförsäljare och rekryterar hundar från det egna avelsprogrammet. TSA anser att det ger en ökad trygghet att ha flera olika hundleverantörer.

TSA:s eget avelsprogram täcker i dag cirka tio procent av myndighetens totala behov av hundar. Uppfödningen omfattar labradorer men även några kullar vizslas samt korsningar mellan dessa båda raser.

Valparnas uppväxt

TSA använder sig av fodervårdar som tar hand om valpen från det att den är tio veckor till den är tolv månader gammal. Fodervårdarna ställer upp utan ersättning. När det varit svårt att rekrytera fodervårdar har TSA tvingats föda upp en del hundar i kennlar.

Valparna testas vid tre, sex och nio månaders ålder. När unghunden är tolv månader sluttestas den. Om den godkänns kommer den att tränas i cirka 100 dagar av särskild personal. Därefter kommer hundförare och hund genomgå en tio veckor lång intensivkurs. All träning sker på träningsbanor som har konstruerats för att likna den verkliga arbetsmiljön.

När hunden börjat sin tjänst bor den vanligtvis tillsammans med sin förare.

TSA beräknar att hundarna behöver arbeta i minst fem år för att betala den gjorda investeringen.

Global Training Centre for working dogs

Norwegian People's Aid (NPA) är en norsk humanitär hjälporganisation. Organisationen arbetar både nationellt och internationellt. Ett av NPA:s uppdrag är att söka efter och oskadliggöra landminor för att på så sätt öka människors rörlighet.

Som en följd av terrorattacken den 11 september 2001 ökade efterfrågan på minsökande hundar av hög kvalitet. NPA bestämde sig därför för att börja avla och föda upp minhundar i egen regi. På så sätt kan de garantera att de hundar som skickas på internationella uppdrag håller den standard och har den träning som krävs.

År 2004 öppnades därför Global Training Centre för hundar (GTC) utanför Sarajevo i Bosnien-Hercegovina. Minsökande hundar och andra typer av sökhundar avlas, föds upp och tränas här. Centret finansieras via donationer. Sida är en av finansiärerna.

De hundar som tränas av GTC används främst för att söka efter minor och klusterbomber. Centret har också tränat bombsökande och narkotikasökande hundar. GTC anser sig kunna skaffa och träna lämpliga hundar för de flesta typer av uppdrag.

Centret har sedan år 2004 levererat mer än 200 minhundar och 25 tjänstehundar för andra typer av uppdrag.

Hur rekryteras hundarna?

GTC föder upp och tränar hundar av rasen malinois. Centret producerar tillräckligt många hundar för att fylla både det egna behovet av tjänstehundar och behovet hos sina kunder. Produktionen omfattar mellan 15 och 25 valpkullar per år.

Alla GTC:s avelsdjur väljs ut från aktiva tjänstehundar som godkänts som minhundar enligt höga interna kriterier. I huvudsak väljs hundar som också skulle kunna bli polis- eller militära patrullhundar.

Avelstikarna får minst två valpkullar. Enbart de bästa hundarna behålls för fortsatt avel. I varje kull sparas minst en tik för avel. Inom avelspopulationen finns både importerade hundar och hundar från den egna uppfödningen.

Varje år importeras mellan sex och tio vuxna hundar för att förstärka den egna avelspopulationen. Främst är det tikar som köps in. Fördelen med tikar är att de kan paras med utvalda hanar innan de levereras till GTC. Det är viktigt att hitta rätt kombination av föräldradjur och blodslinjer som ska passa det egna eller kundens syfte. Centret använder både egna och andras avelshannar.

Skälet till att GTC endast avlar och föder upp malinois är att centret anser att tiden i tjänst är längre och produktiviteten högre för denna ras än för exempelvis schäfer och labrador. Schäferns frekventa problem med höft, armbåge och rygg gör att hundar av den rasen måste pensioneras redan vid sju till åtta års ålder. Hos NPA finns det i dag hundar av rasen malinois som fortfarande är i tjänst vid tio till tolv års ålder.

GTC anser att det finns många bra hundar på marknaden, under förutsättning att de priser som begärs kan betalas.

Valparnas uppväxt

GTC:s valpar föds upp i kennelmiljö. Alla valpar genomgår samma aktiviteter och träningsprogram för att behandlas lika. På så sätt blir det möjligt att observera varje kull och objektivet utvärdera aveln. De hundar som föredras har stor jaktinstinkt, är sociala, kan uthärda olika miljöer och kan bo i kennel.

Alla valpar testas i ett specialdesignat valptest när de är tio veckor gamla. Av de valpar som testas godkänns cirka 75 procent för tjänst. Erfarenheten är att bara sju procent av de hundar som

klaras testet kommer att kasseras senare under träningsprogrammet.

Ursprungligen använde GTC sig av fodervårdare men slutade då möjligheten att påverka träning och vardag för valparna bedömdes vara för dålig.

Av de hundar som produceras vid centret fortsätter 95 procent att bo i någon slags kennel. Det som efterfrågas är starka och oberoende arbetshundar. Hundarna behöver kunna hanteras av olika förare både under sin utbildning och senare när de tjänstgör.

Alla hundar genomgår samma typ av grundläggande dressyr. Det är en bred utbildning med tyngdpunkt på sökarbete men även lydning, spårning och skyddsarbete ingår. Hundarna ska kunna söka på olika platser och efter olika typer av objekt. Om hunden ska till en kund med speciella krav försöker GTC förenkla för kunden genom att särskilt träna det som efterfrågas, exempelvis skyddsarbete eller sökande efter människor i rasmassor.

För sökhundarna är tjänstetiden cirka nio år och de flesta hundar av denna typ kan lämnas till kund vid 15 månaders ålder.

The Seeing Eye

The Seeing Eye (TSE) är en amerikansk ledarhundsskola som startade år 1929. Det är en privatägd välgörenhetsorganisation som finansierar sin verksamhet genom donationer. Den årliga budgeten är cirka 25 miljoner USD. Organisationen har runt 190 anställda.

TSE avlar, föder upp och tränar ledarhundar för synskadade. Organisationen är en av de tre största ledarhundsuppfödarna i USA.

En tredjedel av TSE:s hundar är schäfrar, en tredjedel är labradorer och resterande är golden retriever eller en korsning mellan labrador och golden retriever.

Hur rekryteras ledarhundarna?

TSE har ett eget avels- och uppfödningssystem. Målet är att få fram 600 valpar och 275 tränade och godkända ledarhundar om året. TSE bedömer att detta antal valpar är tillräckligt för att få fram hundar både för tjänst och för avel utan att riskera inavel. De hundar som år 2009 föddes upp är åttonde och nionde generatio-

nen efter de ursprungliga avelsdjuren. TSE har i dag cirka 1 700 ledarhundar i aktiv tjänst.

Av de hundar som TSE använder kommer 99 procent från den egna uppfödningen. Under åren har ett fåtal hundar av god avelskvalitet köpts in. Erfarenheterna från detta är dock blandade. Syftet med att köpa in hundar har varit att öka den genetiska variationen i avelspopulationen. Detta har lyckats men har samtidigt lett till att det kommit in genetiska defekter som tidigare inte funnits i avelspopulationen.

Valparnas uppväxt

När valparna är cirka sju veckor gamla placeras de hos fodervårdar där de stannar till dess de är mellan 14 och 15 månader gamla.

Fodervårdarna ger hundarna en viss grundträning och uppfostran, till exempel ser de till att hundarna blir rumsrena och kan gå i koppel. Fodervårdarna tränar också valparna socialt och i olika typer av miljöer. Det kan bestå i att besöka shoppingcentra, järnvägsstationer och besöka de centrala delarna i en stad. Miljöträningen är viktig för att hunden ska känna igen många av de miljöer som den kan komma i kontakt med när den sedan arbetar som ledarhund.

TSE har utvecklat ett standardiserat test för att bedöma om hundarna lämpar sig som ledarhundar eller inte. Detta test genomförs när hunden är 14 till 15 månader gammal. Godkända hundar dresseras därefter enligt ett fastställt program.

När TSE har tränat färdigt en ledarhund kommer den att bo hos och tillhöra den synskadade. I genomsnitt är hunden i aktiv tjänst under åtta år.

Guide Dogs Victoria

Guide Dogs Victoria (GDV) är en australiensisk välgörenhetsorganisation som utbildar och tillhandahåller ledarhundar för synskadade. Organisationen bildades år 1957 och finansieras till största del genom donationer.

GDV använder sig till 90 procent av labradorer.

Hur rekryteras ledarhundarna?

GDV föder varje år upp cirka 130 valpar. Dessa placeras ut hos fodervärdar för att förberedas för ett liv som ledarhund. Under år 2008 tränades 65 ledarhundsekipage av GDV. Då ingår både helt nya ekipage samt ett antal hundförare som fått ersättningshundar. GDV:s mål är att cirka 50 procent av valparna ska bli ledarhundar.

GDV köper inte hundar på den inhemska marknaden eftersom organisationen är med i International Cooperative Breeding Group (ICBG) tillsammans med fem andra ledarhundsorganisationer. Inom denna grupp utbyts avelsdjur och sperma och medlemmarna delar med sig av information och expertis för att skapa ett system som även andra kan ha nytta av.

Inom avelsprogrammet väljs de hundar ut som ska ingå i framtida avel. Efter varje parning följs också avelsresultatet upp, det vill säga hur bra avkommorna blev.

Valparnas uppväxt

Valparna lämnas till fodervärdar när de är cirka sju veckor gamla. I likhet med TSE ska fodervärdarna ge hundarna en viss grundträning och uppfostran. Träningen består av samma moment som hos TSE.

När valparna är mellan 14 och 18 månader testas deras lämplighet som ledarhundar. GDV har utvecklat standardiserade tester för detta ändamål. Testerna omfattar exempelvis hundens reaktion på plötsliga ljud, på katter och på andra hundar. Cirka 50 procent av de hundar som testas godkänns. De hundar som anses lämpliga genomgår cirka 20 veckors träning. Bedömningar och utvärderingar sker löpande under hela dressyrperioden.

Den färdiga ledarhunden bor hos den synskadade men fortsätter att tillhöra GDV. Hundarna är i aktiv tjänst mellan åtta och tio år.

Internationellt samarbete

Både TSE och GDV samarbetar med andra ledarhundsorganisationer runt om i världen. Bland annat upprätthålls kontakterna för att byta avelsdjur och sperma. På så sätt finns tillgång till bra avelsdjur från andra delar av världen som inte har något släktskap med de egna hundarna. Den genetiska variationen upprätthålls då inom

både den egna avelspopulationen och populationer i andra delar av världen.

De djur som kommer in via detta samarbete har väl dokumenterad bakgrund vad gäller hälsa och stamtavla, något som inte alltid är fallet när hundar köps från privata uppfödare.

Prismodeller

Förslag från Svensk Bruksschäfer på olika prismodeller att användas vid inköp av tjänstehundsämnen. Priset föreslås öka med ökad förädlingsgrad.

Modell 1

Inköp av valp

Modell 2

Inköp av valp

Premie vid godkänd hund

Modell 3

Inköp av unghund

Röntgad

Ingen utbildning

Modell 4

Inköp av unghund eller vuxen hund

Röntgad

Viss utbildning

Modell 5

Inköp av vuxen hund

Röntgad

Modell 6

Inköp av vuxen hund

Röntgad

Utbildad

Förslag avseende avelsråd för statlig avel/destinationsuppfödning/privat uppfödning för tjänstehundar

Detta förslag är framtaget i samråd mellan Försvarmakten och Polisen.

Inledning

Grunden för den framtida tjänstehundsaveln bör bygga på den avel som Försvarmakten (FM) startat. Denna verksamhet kan sedan övergå i en avel/uppfödning där privata aktörer gradvis ges större utrymme. FM avelsstation blir då statens avelsstation med uppgift att föda upp tjänstehundar med inriktning polishund (patrullhund) som utgör den enskilt största kategorin tjänstehundar. En sådan smärre ändring av inriktningen av aveln kommer att medge en tillräcklig rekrytering av bevaknings- och sökhundsämnen eftersom kraven på hundtyperna är likartade.

Den statliga kenneln

Inriktningen av det övergripande avelsarbetet beslutas av ett avelsråd (AR). Kenneln med personal arbetsledd genom FM. Kostnader täcks genom ett särskilt tilläggsanslag till FM eller på annat lämpligt sätt.

Avelsrådet har till uppgift att:

- Ange mål, inriktning och kriterier för avelsdjur i den statliga kenneln.
- Ange huvudkrav och inriktning för privata kennlar som tecknar avtal om avelssamarbete.
- Ansvara för en särskilt inrättad testgrupp som testar samtliga statliga tjänstehundar.
- Fungera som plattform för samarbetet mellan forskning, statlig kennel, privata uppfödare samt avnämare. Denna uppgift skall särskilt beaktas vid beslut om hur AR skall vara sammansatt.
- AR kan till sig adjungera extern kompetens.
- AR ska ansvara för upprättandet av ett digitalt uppföljningssystem (FM har påbörjat ett sådant arbete).

Test av hundar

Hundar som skall gå in i tjänst hos FM eller Polisen bör testas av en särskild testgrupp. Testgruppen kan även svara för test av narkotikahundsämnen för tullen och KV före inköp. Ingående moment och sättet på vilket testen genomförs beslutas av AR. Testen skall i sin uppläggning vara sådan att den möter både Försvarmaktens och Polisens krav. Hundar testas i åldersintervallet 15-20 månader. För att kunna testas måste hunden såväl som föräldradjuren uppfylla vissa krav som beslutas av AR. Respektive myndighet skall efter test kunna ta in hunden på en provperiod innan den slutligen godkänns. Rutinerna för test av hundar beslutas av AR. Hundar som godkänts vid test erhåller ett prefix i registreringsbeviset som anger att hunden är godkänd (av typen BCH, UCH etc).

Privat uppfödda hundar

Privatägda hundar (15-20 månader) som uppfyller kraven medicinskt och mentalt skall kunna anmälas till test. Inga krav på föräldradjuren ställs och olika raser kan förekomma. Godkänt resultat vid test innebär ingen förpliktelse för någon myndighet att köpa hunden.

Privata uppfödare av schäfer, med F-skattesedel, ska även kunna teckna flerårigt samarbetsavtal vilket innebär en förbindelse att årligen leverera ett visst antal hundar. Staten förbinder sig i så fall att köpa in vid testen godkända hundar upp till det antal som avtalet anger. Uppfödare som tecknar samarbetsavtal kan kostnadsfritt nyttja av staten ägda hanhundar som av avelsrådet godkänts som täckhundar. Ett samarbetsavtal kan även innebära fördelaktiga köp av avelstikar från den statliga kenneln. Om intresset hos privata uppfödare är tillräckligt stort och om samarbetet fungerar kan den statliga kenneln/avelsstationen gradvis på sikt avvecklas. När ett avtal med en uppfödare upprättats omfattar avtalet att föräldradjuren till de hundar som ställs till förfogande ska uppfylla krav som anges av avelsrådet. För hundar som levereras enligt sådant avtal bör priset vara avsevärt högre än i fallet då enstaka hundar köps in. Detta pris ska täcka uppfödarens kostnader för att kunna bedriva ett långsiktigt avelsarbete.

Hundägaren/uppfödaren står för samtliga kostnader i samband med testen som bör vara tillräckligt hög, för att inte locka till okynnestående av hundar samtidigt som det ger en viss konstandstäckning av testgruppernas verksamhet.

Statligt uppfödda hundar

Hundar som produceras vid den statliga kenneln hanteras i enlighet med nuvarande rutiner vid Försvarmaktens kennel. Valparna placeras hos fodervärdar vid åtta veckors ålder och kallas in för test när de blivit testmogna. I görligaste mån bör respektive myndighet arbeta för att valpar kan fodervärdsplaceras hos blivande hundförare. Båda myndigheterna medverkar aktivt till att rekrytera fodervärdar.

Dokumentation

Resultaten för samtliga hundar som genomgått testen skall finnas tillgängliga på SKK´s hemsida. Där skall även publiceras all avkommestatik grundade på dessa tester, vare sig avelsdjuren är aktiva i den statliga kenneln eller i privata kennlar. Respektive myndighet sörjer vidare för att information om hundarnas hälsostatus och arbetskapacitet, efter att hundarna gått ut i tjänst, registreras så att denna information kan återkopplas till avelsarbetet.

Sammansättningen i AR

- Företrädare för FM.
- Företrädare för Polisen.
- Beteendevetenskaplig kompetens.
- Medicinsk kompetens.
- Genetisk kompetens.
- Företrädare för SKK.

AR kan till sig adjungera annan kompetens.

Testgruppen

Testverksamheten ska genomföras av ett mindre antal testgrupper om vardera två personer, varav inledningsvis en skall vara från Polisen och en från FM. Varje sådan grupp testar självständigt hundar men skall regelbundet mötas för att likrikta bedömningen mellan grupperna. Om detta visar sig vara otillräckligt bör antalet testgrupper utökas. Önskvärt är dock att endast två av testgrupperna testar hundar som ingår i avelsprogrammet (gäller både privata uppfödare och hundar från den statliga kenneln). Övriga testgrupper testar då endast hundar som inte ingår i avelssamarbetet och som företrädesvis är av andra raser än schäfer.

Testen utformas av FM och Polisen gemensamt enligt respektive myndighets behov. Notera att MH inte uppfyller kraven som test eftersom det i testen saknas moment som är viktiga, bland annat tester i olika miljöer. Att nyttja SBK's organisation för MH test är heller inte aktuellt eftersom ett allt för stort antal personer är inblandade i bedömningen. Det är dessutom viktigt att de personer som gör bedömningen står under myndighetsansvar och är väl förtrogna med respektive myndighets behov och krav.

Kostnader test

Kostnaderna för test av privata hundar skall finansieras via en särskild testavgift. Resterande kostnader för test av hundar skall finansieras via Polisen respektive FM i förhållande till respektive myndighets hundbehov.

Finansiering AR

Myndighetsföreträdare bär sina egna kostnader. Kostnader för övriga ledamöter i AR finansieras genom särskilt tilläggsanslag eller på annat lämpligt sätt.

Beslut att inlämna detta gemensamma förslag har fattats av Mj Thomas Goder och Kommissarie Sven Nyberg.

I handläggningen har Erik Wilsson och Lars Eriksson deltagit.

Thomas Goder
Thomas Goder
C FHTE

Sven Nyberg
Sven Nyberg
C Polishundtjänsten

Statens offentliga utredningar 2010

Kronologisk förteckning

1. Lätt att göra rätt
– om förmedling av brottsskadestånd. Ju.
2. Ett samlat insolvensförfarande – förslag till ny lag. Ju.
3. Metria – förutsättningar för att ombilda division Metria vid Lantmäteriet till ett statligt ägt aktiebolag. M.
4. Allmänna handlingar i elektronisk form – offentlighet och integritet. Ju.
5. Skolgång för alla barn. U.
6. Kunskapslägesrapport på kärnavfallsområdet 2010
– utmaningar för slutförvarsprogrammet. M.
7. Aktiva åtgärder för att främja lika rättigheter och möjligheter – ett systematiskt målinriktat arbete på tre samhällsområden. IJ.
8. En myndighet för havs- och vattenmiljö. M.
9. Den framtida organisationen för vissa fiskefrågor. Jo.
10. Kvinnor, män och jämställdhet i läromedel i historia. En granskning på uppdrag av Delegationen för jämställdhet i skolan. U.
11. Spela samman – en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet. Ku.
12. I samspel med musiklivet – en ny nationell plattform för musiken. Ku.
- 13 Upphandling på försvars- och säkerhetsområdet. Fi.
14. Partsinsyn enligt rättegångsbalken. Ju.
15. Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp. Ju.
16. Sverige för nyanlända. Värden, välfärdsstat, vardagsliv. IJ.
17. Prissatt vatten? M.
18. En reformerad budgetlag. Fi.
19. Lärning – en bro mellan skola och arbetsliv. U.
20. Så enkelt som möjligt för så många som möjligt – från strategi till handling för e-förvaltning. Fi.
21. Bättre marknad för tjänstehundar. Jo.

Statens offentliga utredningar 2010

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

- Lätt att göra rätt
 - om förmedling av brottsskadestånd. [1]
- Ett samlat insolvensförfarande – förslag till ny lag. [2]
- Allmänna handlingar i elektronisk form
 - offentlighet och integritet. [4]
- Partsinsyn enligt rättegångsbalken. [14]
- Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp. [15]

Finansdepartementet

- Upphandling på försvars- och säkerhetsområdet. [13]
- En reformerad budgetlag. [18]
- Så enkelt som möjligt för så många som möjligt – från strategi till handling för e-förvaltning. [20]

Utbildningsdepartementet

- Skolgång för alla barn. [5]
- Kvinnor, män och jämställdhet i läromedel i historia. En granskning på uppdrag av Delegationen för jämställdhet i skolan. [10]
- Lärling – en bro mellan skola och arbetsliv. [19]

Jordbruksdepartementet

- Den framtida organisationen för vissa fiskefrågor. [9]
- Bättre marknad för tjänstehundar. [21]

Miljödepartementet

- Metria – förutsättningar för att ombilda division Metria vid Lantmäteriet till ett statligt ägt aktiebolag. [3]
- Kunskapslägesrapport på kärnavfallsområdet 2010 – utmaningar för slutförvarsprogrammet. [6]
- En myndighet för havs- och vattenmiljö. [8]
- Prissatt vatten? [17]

Integrations- och jämställdhetsdepartementet

- Aktiva åtgärder för att främja lika rättigheter och möjligheter – ett systematiskt målinriktat arbete på tre samhällsområden. [7]
- Sverige för nyanlända. Värden, välfärdsstat, vardagsliv. [16]

Kulturdepartementet

- Spela samman – en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet. [11]
- I samspel med musiklivet – en ny nationell plattform för musiken. [12]